

NARODOWY BANK POLSKI
INSTYTUT EKONOMICZNY

**INFORMACJA O KONDYCJI SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW
Z UWZGLĘDNIENIEM STANU KONIUNKTURY
W IV KW 2008 ORAZ PROGNOZ NA I KW 2009**

Styczeń 2009

Podstawą opracowania są wyniki szybkiego monitoringu NBP, przeprowadzonego w grudniu 2008 r. na próbie 843 podmiotów niefinansowych, reprezentujących wszystkie sekcje PKD (poza rolnictwem, rybołówstwem i leśnictwem), zarówno sektor niepubliczny, jak i publiczny, przedsiębiorstwa z sektora MSP oraz duże jednostki.

SPIS TREŚCI

SYNTEZA	5
I.1. Sytuacja ekonomiczna	8
Bieżące oceny sytuacji ekonomicznej	8
Prognozy sytuacji ekonomicznej	9
Oceny i prognozy sytuacji - analiza w podstawowych przekrojach	9
Wpływ sytuacji na rynkach globalnych na kondycję ankietowanych przedsiębiorstw	11
I.2. Popyt. Zamówienia. Produkcja.	13
Bariera popytu	13
Prognozy popytu	14
Prognozy nowych zamówień	14
Wskaźniki popytu - analiza w podstawowych przekrojach	14
Prognozy produkcji	17
Zmiany produkcji - analiza w podstawowych przekrojach	17
I.3. Zatrudnienie	20
Zmiany zatrudnienia - IV kw. 2008 r.	20
Prognozy zatrudnienia - I kw. 2009 r.	20
Prognozy zatrudnienia - analiza w podstawowych przekrojach	21
Wybrane czynniki oddziałujące na zatrudnienie	21
Problemy ze znalezieniem pracowników	22
I.4. Wynagrodzenia	25
Presja płacowa	25
Prognozy wzrostu płac	25
Wybrane czynniki wzrostu płac	26
Podwyżki płac a wzrost wydajności pracy	26
I.5. Inwestycje	28
Nowe inwestycje - prognozy roczne	28
Nowe inwestycje - prognozy na I kw 2009 r.	29
Prognozy inwestycji - analiza w podstawowych przekrojach	29
Źródła finansowania nowych inwestycji	30
I.6. Zapasy produktów gotowych w przemyśle	32
I.7. Wykorzystanie mocy produkcyjnych	33
I.8. Kredyt bankowy	35
Prognozy zadłużenia	35
Prognozy zadłużenia - analiza w podstawowych przekrojach	35

Dostępność kredytów	36
Zmiany warunków kredytowania	37
Reakcja przedsiębiorstwa na ograniczenie kredytowania	38
I.9. Oprocentowanie kredytów	41
Oprocentowanie kredytów złotych	41
Oprocentowanie kredytów dewizowych	41
Zmiany oprocentowania kredytów złotych - analiza w podstawowych przekrojach	41
Prognoza stóp procentowych	42
I.10. Płynność finansowa przedsiębiorstw	44
Oceny płynności	44
Oceny płynności - analiza w podstawowych przekrojach	44
Środki pieniężne przedsiębiorstw	45
Środki pieniężne przedsiębiorstw - analiza w podstawowych przekrojach	45
Obsługa zadłużenia kredytowego	45
Obsługa zadłużenia kredytowego - analiza w podstawowych przekrojach	45
Obsługa zadłużenia pozakredytowego	46
Obsługa zadłużenia pozakredytowego - analiza w podstawowych przekrojach	46
I.11. Kurs walutowy a opłacalność eksportu	50
Kurs opłacalności eksportu oraz produkcji krajowej	50
Problem wahań i poziomu kursu walutowego	51
I.12. Eksport. Import	52
Aktywność eksportowa	52
Prognozy eksportu	52
Opłacalność eksportu	53
Import	53
I.13. Ceny i marże	55
Prognozy cen surowców i materiałów oraz cen wyrobów własnych	55
Prognozy cen wyrobów własnych - analiza w podstawowych przekrojach	56
Czynniki oddziałujące na zmiany cen	57
Oczekiwania zmian CPI	58
Marże na sprzedaży krajowej i zagranicznej	59
Bariery rozwoju - wybrane problemy	62
ANEKS 1 - UWAGI METODOLOGICZNE	63
ANEKS 2 - FORMULARZ BADANIA ANKIETOWEGO	64

SYNTEZA

W świetle wyników szybkiego monitoringu NBP oraz danych statystyki publicznej można sformułować następujące wnioski w obszarze koniunktury gospodarczej:

1. W IV kw. 2008 r. nastąpiło wyraźne pogorszenie sytuacji ekonomicznej sektora przedsiębiorstw oraz znaczący wzrost obaw o jej dalsze pogorszenie w I kw. br.
2. W ciągu kwartału w opinii ankietowanych firm zmieniły się źródła napotykaných trudności - wyraźnie obniżyła się bariera kursu walutowego oraz bariera inflacji, natomiast istotnie wzrosła bariera popytu, stając się dla ankietowanych przedsiębiorstw problemem pierwszoplanowym. Wskutek trudności ze zbytem w przemyśle zaczęły rosnać zapasy produktów gotowych. O nadmiernych zapasach poinformowało co piąte przedsiębiorstwo przemysłowe.
3. Najsilniejszy wzrost bariery popytu zanotowali eksporterzy. Oceny i prognozy eksportu uległy dalszemu istotnemu pogorszeniu. Jednocześnie jednak ze względu na deprecjację złotego wyraźnie poprawiła się opłacalność sprzedaży zagranicznej. Mimo tej poprawy eksporterzy ocenili swoją sytuację gorzej niż w poprzednim kwartale i wyraźnie gorzej niż firmy zaopatrujące wyłącznie rynek krajowy.
4. Przedsiębiorstwa zorientowane na rynek krajowy, w tym zwłaszcza budownictwo oraz usługi również zanotowały wzrost bariery popytowej. Mimo to, zarówno w budownictwie, jak i w usługach, ale też w handlu bieżąca sytuacja ekonomiczna w ocenie ankietowanych nie pogorszyła się i pozostała relatywnie dobra. Przedsiębiorstwa te jednak pesymistycznie oceniają możliwość utrzymania się dobrej sytuacji w najbliższej przyszłości.
5. Można oczekiwać spadku zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw. Co czwarta firma w próbie deklaruje redukcję liczby pracowników, zaś wzrost tylko niespełna 5% przedsiębiorstw. Spadek zatrudnienia związany jest głównie z oczekiwanym spadkiem popytu i z przewidywaną redukcją wielkości produkcji. O spadku informują najczęściej przedsiębiorstwa największe w próbie oraz sekcja Przetwórstwo przemysłowe.
6. Zmniejszyła się presja na wzrost płac. Plany zwiększenia wynagrodzeń w I kw. br. ma wyraźnie mniej firm niż w analogicznym okresie ub. r. Wzrost wynagrodzeń mniej przekłada się też na ceny. Poprawiła się również relacja między wzrostem płac a wydajnością pracy, wciąż jednak więcej jest firm, w których w ciągu ostatniego roku płace rosty szybciej niż wydajność.

7. Ankietowane przedsiębiorstwa planują w 2009 r. inwestować mniej niż w poprzednich latach. Wynika to z braku potrzeb zwiększania potencjału wytwórczego przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza niższego oczekiwanego popytu, ale też ze wzrostu kosztów kredytu. Zmniejszył się wyraźnie odsetek nowoplanowanych projektów inwestycyjnych, wzrósł przy tym również odsetek firm zamierzających ograniczyć nakłady na projekty będące w fazie realizacji. Za pozytywne należy uznać to, że żadna duża firma nie zrezygnuje całkowicie z dokończenia inwestycji rozpoczętych przed okresem badania. Pozytywne jest również utrzymanie się na niezmiennym poziomie względem poprzedniego roku odsetka projektów mających na celu unowocześnienie technologii oraz remont czy wymianę wyeksploatowanego majątku produkcyjnego.
8. Przedsiębiorstwa planują zwiększać zadłużenie w bankach w podobnym tempie co w poprzednim kwartale. Oceny zdolności do regulowania już zaciągniętych zobowiązań kredytowych pozostały bardzo dobre, mimo że przedsiębiorstwa musiały zapłacić za kredyt drożej. Nieznacznie zwiększyły się trudności w uzyskaniu kredytu z przyczyn niezależnych od przedsiębiorstwa (wzrósł odsetek odrzuceń wniosków kredytowych wśród firm posiadających zdolność kredytową). Duży odsetek odrzuceń pojawił się zwłaszcza w wielkich przedsiębiorstwach, uzyskujących dotąd kredyt najłatwiej i na najbardziej korzystnych warunkach. Nie zwiększyły się zaś trudności (nie wzrósł procent odrzuceń wniosków kredytowych) w grupie najmniejszych przedsiębiorstw, a więc w grupie, gdzie warunki kredytowania dotąd były najmniej korzystne. Za pozytywne należy uznać również to, że tylko w nielicznych przypadkach banki wypowiedziały już udzielony przedsiębiorstwu kredyt.
9. Średni okres płatności zobowiązań pozabankowych wyniósł 37 dni, a ściągania należności 42 dni. W opinii co trzeciej firmy czas ten uległ wydłużeniu względem poprzedniego kwartału, przy czym w połowie przypadków wydłużeniu uległ zarówno okres zwrotu zobowiązań co spłaty należności. W opinii ankietowanych płynność finansowa sektora przedsiębiorstw pozostaje jednak wysoka, a terminowość obsługi zobowiązań handlowych nieznacznie poprawiła się w ciągu ostatniego kwartału.
10. Marże na sprzedaży krajowej kolejny kwartał nieznacznie spadły. Sytuacja w poszczególnych branżach była jednak zróżnicowana (w budownictwie oraz usługach marże były wyższe niż w 2007 r., spadek odnotowało przetwórstwo przemysłowe, handel, obsługa nieruchomości i transport). Spadek marż w próbie wiązał się, podobnie jak w poprzednim kwartale, ze wzrostem cen czynników wytwórczych. Na skutek deprecjacji złotego wyraźnie poprawiły się kw/kw marże na sprzedaży zagranicznej (ale pozostały niższe niż w analogicznym okresie ub.r.).

11. Osłabiły się oczekiwania inflacyjne w próbie - respondenci oczekują spadku dynamiki cen towarów i usług konsumpcyjnych, planują też mniejsze podwyżki cen na produkty własne (przy jednak nie zmieniającej się istotnie dynamice cen na surowce i materiały wykorzystywane do produkcji). Wolniejszy wzrost cen zapowiadają jednak przede wszystkim firmy zajmujące się eksportem, w tym zwłaszcza wyspecjalizowani eksporterzy. Przedsiębiorstwa zorientowane na rynek krajowy deklarują większe podwyżki cen niż w poprzednim kwartale. Wzrost cen będzie wyraźnie zróżnicowany między sekcjami PKD. O spadku dynamiki cen informuje przetwórstwo przemysłowe. W firmach budowlanych średnia rozkładu planowanych podwyżek cen obniżyła się do 0. Natomiast w energetyce, handlu i pozostałych usługach spodziewany jest szybszy wzrost dynamiki cen niż w poprzednim kwartale.

I.1. Sytuacja ekonomiczna

W IV kw. 2008 r. nastąpiło znaczące pogorszenie ocen sytuacji ekonomicznej ankietowanych przedsiębiorstw. Pogorszeniu towarzyszyła istotna zmiana w percepcji źródeł problemów - znacząco wzrósł pesymizm w ocenach i prognozach popytu, w tym zwłaszcza popytu zagranicznego. Obawiano się również konsekwencji kryzysu na rynkach światowych. Z drugiej strony wyraźnie zmniejszyły się trudności związane z niekorzystnym (w ocenie ankietowanych) kursem walutowym, wzrostem cen czynników wytwórczych, czy brakiem rąk do pracy.

Pogorszenie sytuacji bieżącej zaobserwowano zwłaszcza w przedsiębiorstwach sprzedających swoje produkty na rynkach zagranicznych, w tym głównie w przedsiębiorstwach z sekcji Przetwórstwo przemysłowe, jak też w firmach największych pod względem wielkości zatrudnienia w próbie.

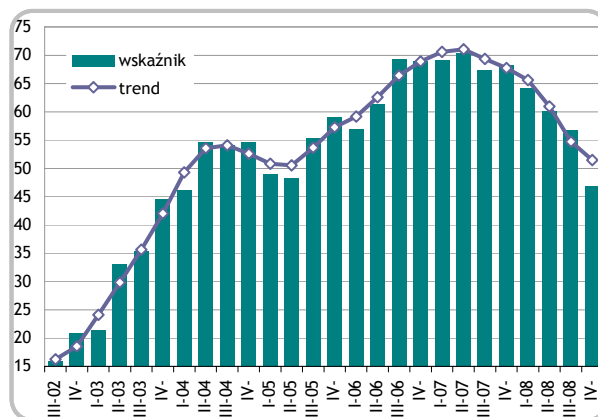
Dobra sytuacja utrzymała się w grupie firm zorientowanych na rynek krajowy, w tym zwłaszcza w sektorze usługowym oraz w budownictwie.

BIEŻĄCE OCENY SYTUACJI EKONOMICZNEJ

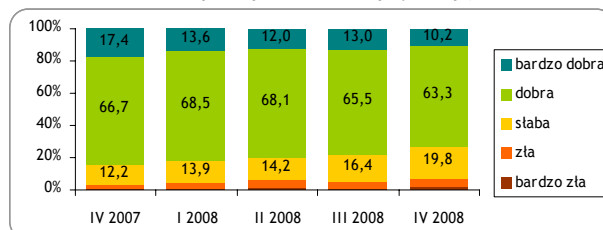
Analiza wskaźnika oceny sytuacji ekonomicznej BOSE¹ sugeruje **znaczące pogorszenie kondycji przedsiębiorstw** w IV kw. 2008 r. Wskaźnik BOSE spadł w ciągu kwartału o 10 pp. i przyjął wartość 46,9 pp. (o 21,4 pp. mniej niż w IV kw. 2007 r.) - por. Rys. 1.

Odsetek firm w bardzo dobrej sytuacji zmniejszył się z 13% do 10% (w IV kw. 2007 r. wyniósł 17%). Z drugiej strony wzrósł odsetek firm w sytuacji bardzo złej - z 1,3% do 1,8% (por. Rys. 2). Warto podkreślić, że udział firm w złej i bardzo złej sytuacji pozostaje wciąż relatywnie niski (niespełna 7%).

O pogorszeniu sytuacji przedsiębiorstw zaważył obserwowany lub oczekiwany spadek popytu, w tym zwłaszcza popytu zagranicznego. W IV kw. 2008 r. odsetek firm deklarujących istnienie bariery popytu silnie wzrósł - taką barierę zadeklarowało 21% firm wobec 13% w III kw. 2008 r. Trudności ze znalezieniem odbiorcy przedsiębiorstwa uznają obecnie za najważniejszą barierę rozwoju. Kolejnym wymienianym przez ankietowanych problemem była niepewność sytuacji w związku z kryzysem światowym i obawy o wystąpienie kryzysu w Polsce. Taki problem zgłosiło 12,9% próby.

Rys. 1 Wskaźnik bieżącej oceny sytuacji ekonomicznej BOSE (różnica sald: odsetek firm w bardzo dobrej i dobrej sytuacji minus odsetek firm w słabej, złej i bardzo złej sytuacji)

Rys. 2 Oceny sytuacji ekonomicznej - struktura próby w %

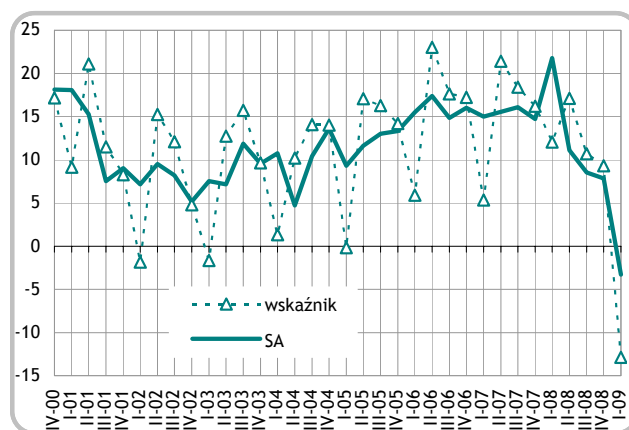

Jednocześnie znacząco zmniejszyły się (w ocenie ankietowanych firm) problemy uznawane do niedawna jako kluczowe. I tak, dzięki spadkowi cen surowców na rynkach światowych i spadkowi tempa inflacji w kraju wyraźnie osłabiła się bariera wysokich kosztów produkcji (odsetek firm deklarujących tę barierę zmniejszył się z 16,9% w III kw. 2008 r. do 7,2%). Na skutek deprecjacji złotego znacząco zmniejszył się odsetek firm wymieniających jako barierę rozwoju niekorzystny lub wahaający się kurs walutowy - spadek z 16,6% do 10,3%. Obniżenie potrzeb przedsiębiorstw odnośnie rozszerzania skali działalności ograniczyło również barierę braku rąk do pracy - spadek z 6,3% do 2,7% (por. Tab. 7, str. 62).

Warto podkreślić, że mimo zwiększenia skali problemów z popytem w próbie utrzymała się spora grupa przedsiębiorstw (22%, tj. o 10 pp. mniej niż w poprzednim kwartale) informujących o braku poważniejszych problemów i barier rozwoju. Takie deklaracje złożyły głównie przedsiębiorstwa z sekcji: Górnictwo i kopalnictwo, Pozostała działalność usługowa komunalna oraz Hotele i restauracje (przynajmniej połowa firm w każdej z tych trzech sekcji). Spadek odsetka firm bez problemów zanotowano zwłaszcza wśród firm budowlanych - do 11%.

PROGNOZY SYTUACJI EKONOMICZNEJ

Sektor przedsiębiorstw spodziewa się dalszego znaczącego pogorszenia sytuacji ekonomicznej w I kw. br. Wskaźnik prognoz sytuacji WPSE² po korekcie sezonowej obniżył się o 11 pp. względem poprzedniego kwartału i o 25 pp. w relacji do I kw. 2008 r. i przyjął najniższą w historii wartość minus 3,3 pp. (por. Rys. 3). Obniżenie optymizmu prognoz było obserwowane niemal we wszystkich analizowanych przekrojach klasyfikacyjnych w próbie.

Rys. 3 Wskaźnik prognoz sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw WPSE (różnica sald: odsetek firm oczekujących poprawy sytuacji minus odsetek firm oczekujących pogorszenia sytuacji)

OCENY I PROGNOZY SYTUACJI - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Z analizy zmian wskaźników BOSE i WPSE w podstawowych przekrojach wynika, że:

- Dalsze znaczące pogorszenie sytuacji odnotowano w grupie eksporterów (por. Rys. 6), w tym zwłaszcza w przedsiębiorstwach z wysokim udziałem eksportu w przychodach. Znamienne jest to, że najczęściej podnoszony dotąd przez eksporterów problem niekorzystnego bądź wahającego się kursu walutowego wyraźnie się osłabił, zaś istotnie zwiększył się problem niskiego bądź malejącego popytu, który tym samym stał się główną barierą rozwoju dla tej grupy. W efekcie dalszego pogorszenia sytuacji, grupa eksporterów trzeci kwartał z rzędu oceniła swoją sytuację znacznie gorzej niż nieeksporterzy, co odnotowano po raz pierwszy w historii tych badań. Również w prognozach sytuacji na I kw. nieeksporterzy wykazali nieco

¹ Wskaźnik BOSE stanowi różnicę sald odsetka firm w bardzo dobrej i dobrej sytuacji oraz odsetka firm w słabej, złej i bardzo złej sytuacji

² Wskaźnik WPSE stanowi różnicę sald: odsetka firm oczekujących poprawy sytuacji oraz odsetka firm oczekujących pogorszenia sytuacji.

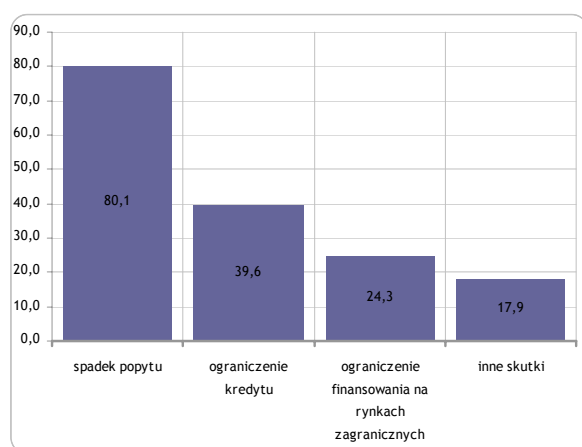
więcej optymizmu niż eksporterzy (por. Rys. 7). Firmy produkujące wyłącznie na kraj, podobnie jak eksporterzy, jako barierę rozwoju najczęściej wymieniały malejący bądź niski popyt. Jednak skala tego problemu była w tej grupie wyraźnie niższa niż w grupie eksporterów - istnienie bariery popytu zadeklarowało odpowiednio 16% nieeksporterów i 25% eksporterów (w poprzednim kwartale - odpowiednio 11% i 15%).

- Znacząco pogorszyły się oceny sytuacji w sekcji Przetwórstwo przemysłowe (por. Rys. 8), co związane było z dużym zaangażowaniem firm przetwórczych w działalność eksportową. Podobne co do skali pogorszenie sytuacji odnotowały zarówno firmy oferujące dobra konsumpcyjne, co przedsiębiorstwa produkujące dobra zaopatrzeniowe i inwestycyjne. W ocenie I kw. br. firmy przetwórcze wykazały wyraźny pesymizm, co oznacza możliwość dalszego pogorszenia się sytuacji w tej grupie w najbliższej przyszłości.
- Pogorszenie sytuacji odnotował transport oraz energetyka. Źródłem trudności dla firm transportowych był malejący popyt, zaś w energetyce największy problem stanowił wzrost cen czynników wytwórczych.
- Mimo wyraźnego wzrostu bariery popytowej nie odnotowano większych zmian w ocenach sytuacji ekonomicznej w budownictwie i w obsłudze nieruchomości. W obu sekcjach sytuacja była lepsza niż w analogicznym okresie ub.r.
- Nie pogorszyły się oceny sytuacji w handlu. Dobre oceny sytuacji utrzymały ponadto zorientowane na rynek krajowy pozostałe firmy usługowe.
- Pogorszenie sytuacji widoczne było zarówno w sektorze MSP, jak i w dużych przedsiębiorstwach (por. Rys. 10). Jednak najbardziej znaczący spadek zanotowały największe przedsiębiorstwa w próbie (tj. firmy zatrudniające 2000 i więcej pracowników - por. Rys. 10). Wśród źródeł problemów wielkie przedsiębiorstwa najczęściej wymieniały niski bądź malejący popyt. Jednym z powodów spadku popytu i tak znaczącego pogorszenia sytuacji w tej grupie może być silniejsze zaangażowanie wielkich firm w działalność eksportową. Również jeśli chodzi o prognozy sytuacji na I kw. największe firmy wykazały największy pesymizm w próbie.
- Pogorszenie sytuacji odczuły zarówno firmy publiczne, jak i prywatne, w tych ostatnich spadek wskaźnika ocen BOSE był jednak nieco słabszy a same oceny wskazywały na lepszą sytuację bieżącą.
- Sytuacja bardziej pogorszyła się w przedsiębiorstwach z kapitałem zagranicznym (m.in. ze względu na wyższy udział eksportu w przychodach i pojawienie się bariery popytowej) niż w podmiotach prywatnych krajowych, choć firmy z kapitałem zagranicznym pozostały grupą oceniającą swoją kondycję wyraźnie lepiej niż podmioty prywatne krajowe.
- Nie zauważono większych różnic w ocenach sytuacji ekonomicznej między grupą przedsiębiorstw wykorzystujących finansowanie kredytem bankowym a przedsiębiorstwami, które z tej formy finansowania nie korzystają. W obu grupach wskaźnik BOSE obniżył się wyraźnie względem poprzedniego kwartału i analogicznego okresu ub.r.

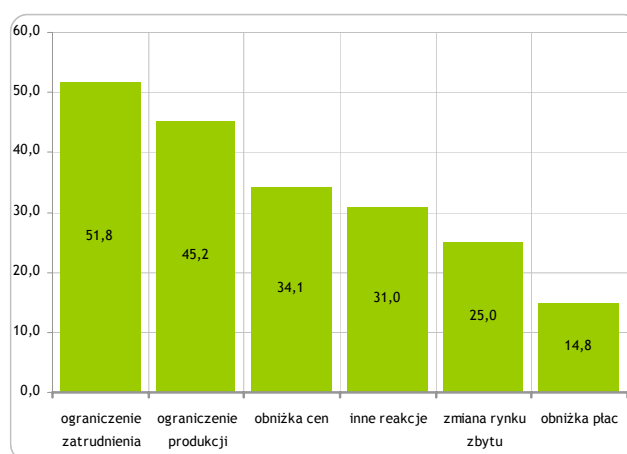
WPLYW SYTUACJI NA RYNKACH GLOBALNYCH NA KONDYCJĘ ANKIETOWANYCH PRZEDSIĘBIORSTW

Większość ankietowanych przedsiębiorstw jest bezpośrednio bądź pośrednio powiązana z zagranicą i zależna od koniunktury na rynkach światowych (mimo że w Polsce udział eksportu w PKB jest relatywnie niski).

W odpowiedzi na pytanie o wpływ zaburzeń na rynkach światowych na sytuację przedsiębiorstwa tylko co piąty respondent uważa, że trudności go ominą. Najwięcej, bo aż 80% firm oczekuje zmniejszenia popytu na skutek działania tych zaburzeń. Drugim poważnym skutkiem będą, zdaniem ankietowanych, trudności w dostępie do finansowania bankowego - przewiduje je 40% firm. Co czwarta firma w próbie spodziewa się trudności z finansowaniem pozyskiwanym poza granicami Polski. Ponadto przedsiębiorstwa obawiają się również: pojawienia się zatorów płatniczych, wahań kursu walutowego, wzrostu konkurencji i konieczności obniżenia cen na własne produkty, a w konsekwencji tego spadku rentowności produkcji.

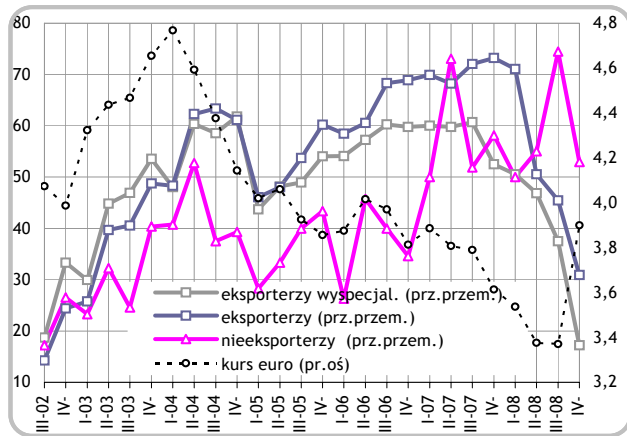

Rys. 4 Skutki zaburzeń na rynkach globalnych

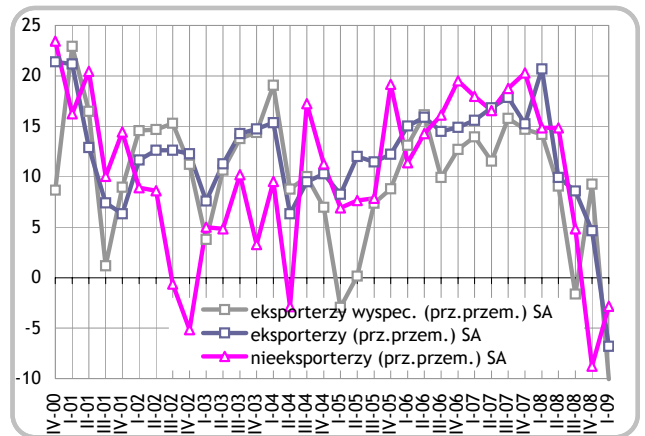

Rys. 5 Reakcje przedsiębiorstwa na zaburzenia na rynkach globalnych

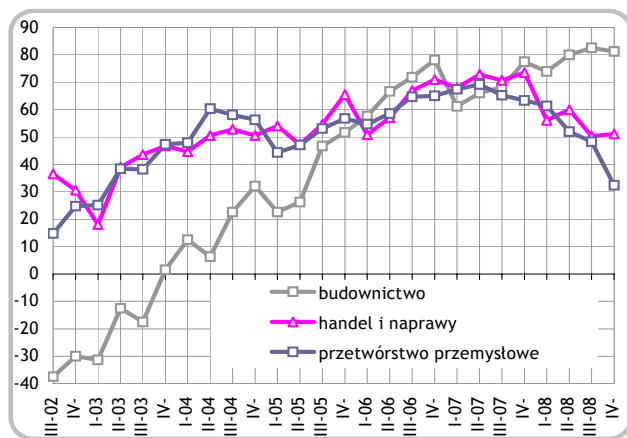
W reakcji na skutki zaburzeń na rynkach globalnych przedsiębiorstwa najczęściej podejmą decyzje o ograniczeniu zatrudnienia - tak odpowiedziało 52% próby. W 45% przedsiębiorstw przewiduje się dostosowanie w postaci ograniczenia skali działalności (zmniejszenia produkcji). W 34% przypadków przedsiębiorstwa zdecydują się na obniżenie cen na produkty własne. Co czwarte przedsiębiorstwo planuje poszukać nowych rynków zbytu. W 15% przedsiębiorstw zapadnie decyzja o obniżeniu płac. Ponadto przedsiębiorstwa mają w planach podjęcie działań dostosowawczych w zakresie produkcji i sprzedaży (tzn. dywersyfikację produkcji, podniesienie jakości wyrobów, czy wprowadzeniu nowych produktów) - tak zareaguje 6% firm, 5% przedsiębiorstw obniży koszty działalności, 2% podmiotów ograniczy inwestycje.

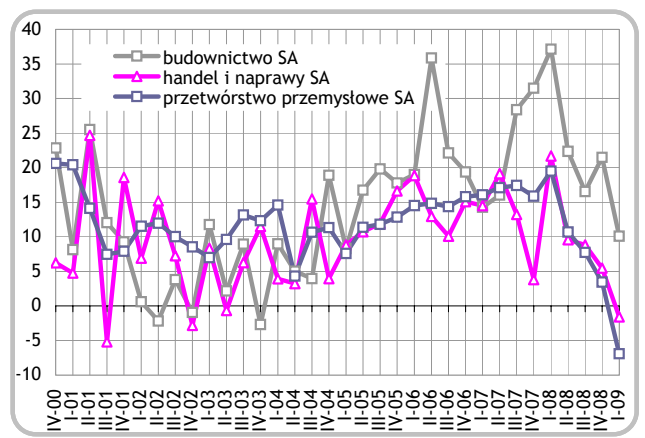
Rys. 6 BOSE w klasach eksporterów i firm oferujących swoje produkty na rynku krajowym - sekcja Przetwórstwo przemysłowe

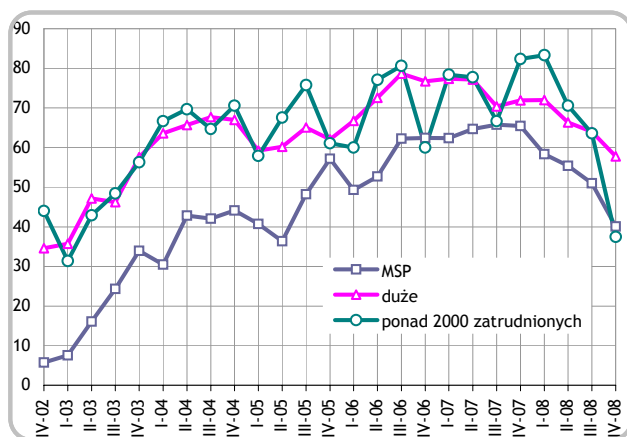
Rys. 7 WPSE w klasach eksporterów i firm oferujących swoje produkty na rynku krajowym - sekcja Przetwórstwo przemysłowe

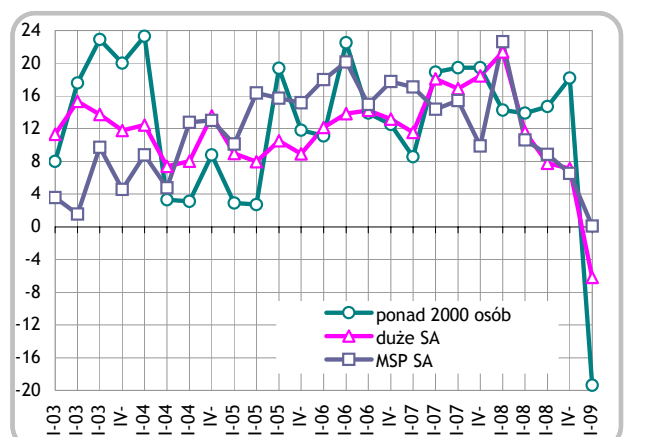
Rys. 8 BOSE w sekcji budownictwo, handel i przetwórstwo przemysłowe

Rys. 9 WPSE w sekcji budownictwo, handel i przetwórstwo przemysłowe

Rys. 10 BOSE wg klas wielkości

Rys. 11 WPSE wg klas wielkości

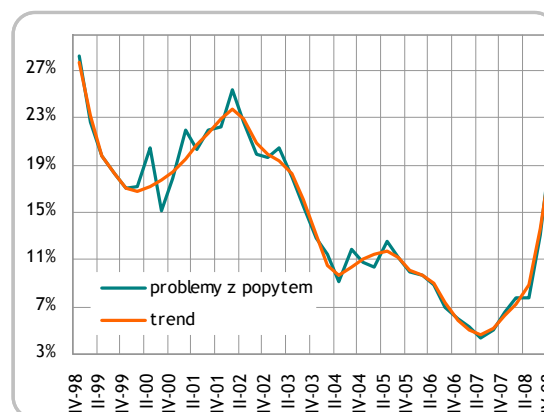
I.2. Popyt. Zamówienia. Produkcja.

Grudniowe badanie koniunktury wskazuje na dalsze wyraźne pogorszenie nastrojów analizowanych przedsiębiorstw odnośnie przyszłego popytu. W związku z niższym zapotrzebowaniem na produkty oferowane przez ankietowane podmioty w pierwszym kwartale 2009 r., należy oczekiwać spadku dynamiki sprzedaży oraz dynamiki produkcji. Spowolnienie oczekiwane jest szczególnie przez eksporterów, których w sposób bezpośredni dotyka ogólnoświatowe spowolnienie gospodarcze, ale także, choć w mniejszym stopniu, przez podmioty oferujące swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym.

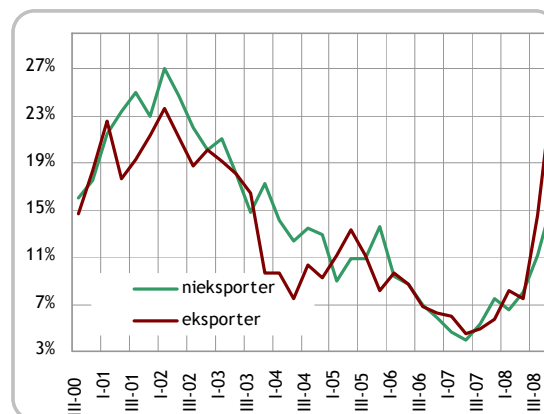
BARIERA POPYTU

W IV kw. 2008 r. nastąpiło **wyraźne pogorszenie koniunktury w obszarze popytu**. Indeks bariery popytu po raz drugi z rzędu silnie wzrósł - do 21% (o 7,7 pp. względem wartości z poprzedniego okresu), tj. co piąty ankietowany podmiot wskazał na niewystarczający popyt jako barierę rozwoju.

Bariera popytu szczególnie nasiliła się w grupie podmiotów, które przynajmniej część produkcji sprzedawały na rynkach zagranicznych. Odsetek podmiotów wskazujących na niewystarczający popyt, jako na główną barierę mogącą zagrozić działalności przedsiębiorstwa, wśród eksporterów był najwyższy w historii badania i wyniósł blisko 25%. Rzadziej niewystarczający popyt sygnalizowały podmioty oferujące swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym, jednak i dla tej grupy nastąpił wzrost wskaźnika bariery popytu do poziomu ponad 15% - najwyższego od 2003 r.

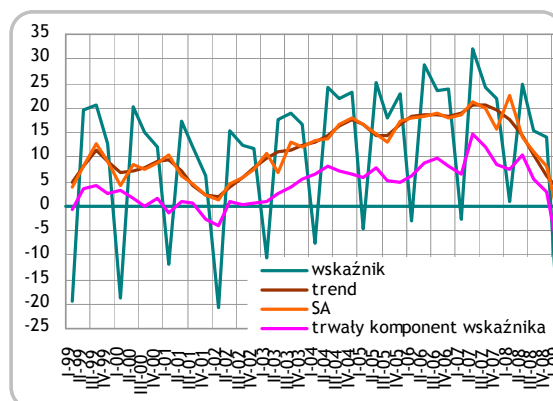
Rys. 12 Niski popyt jako bariera rozwoju (na osi pionowej odsetek firm informujących o problemach ze znalezieniem odbiorcy na swoje produkty)

Rys. 13 Niski popyt jako bariera rozwoju (na osi pionowej odsetek firm informujących o problemach ze znalezieniem odbiorcy na swoje produkty) w grupie eksporterów i przedsiębiorstwach nieeksportujących

PROGNOZY POPYTU

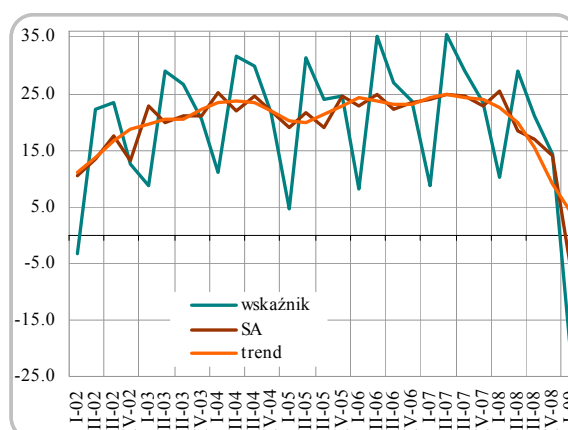
Wskaźnik prognozowanego popytu na I kw. 2009 r. (indeks po korekcie sezonowej) odnotował spadek o 9,7 pp. i kształtuje się obecnie na poziomie -1,7 pp, najniższym od początku badania (od 1999 roku). Znacznie obniżyła się także wartość trwałego komponentu wskaźnika prognoz popytu (o 11,8 pp. do poziomu -9,0 pp.), co oznacza że **więcej przedsiębiorstw oczekuje trwałego spadku popytu niż jego wzrostu.**

Rys. 14 Wskaźnik prognoz popytu ogółem (salda odpowiedzi), trwały komponent wskaźnika (salda odpowiedzi) oraz trend wskaźnika prognoz popytu ogółem

PROGNOZY NOWYCH ZAMÓWIĘĆ

Podobnie jak indeks prognozowanego popytu zachowuje się wskaźnik oczekiwanej liczby nowych zamówień. Indeks ten (po korekcie sezonowej) obniżył się o blisko 20 pp. w relacji do poprzedniego kwartału, do poziomu -5,9 pp., co oznacza, że **badane przedsiębiorstwa prognozują zmniejszenie liczby napływających zamówień w I kw. 2009 r.** (por. Rys. 15).

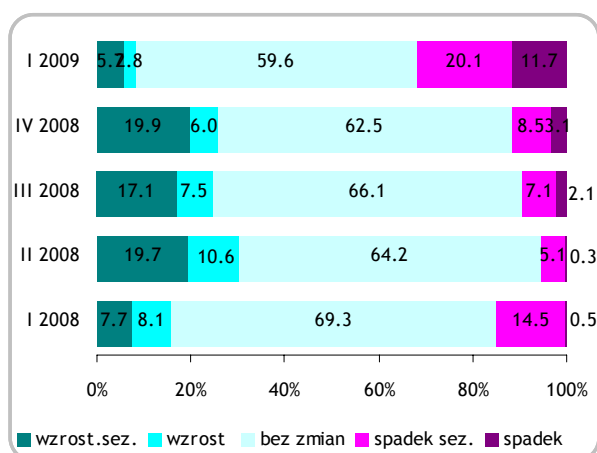
Rys. 15 Wskaźnik prognoz liczby nowych zamówień (salda odpowiedzi) oraz trend tego wskaźnika

WSKAŹNIKI POPYTU - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

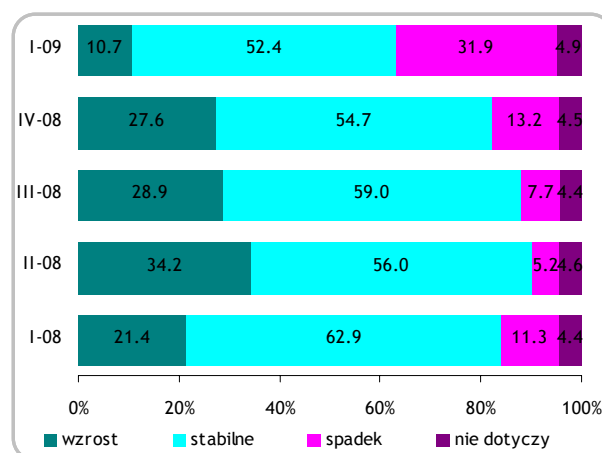
- Spadki wskaźnika prognozowanego popytu oraz wskaźnika nowych zamówień (wskaźniki po korekcie sezonowej) zanotowano w przemyśle, w budownictwie oraz w handlu i naprawach. Najgorzej (spośród tych trzech grup przedsiębiorstw) sytuacja jest oceniana w przetwórstwie przemysłowym, w którym tendencja spadkowa obu indeksów utrzymuje się od początku 2008 r., przy czym w ostatnim kwartale nastąpiło jej pogłębienie. Relatywnie gorsze prognozy przedsiębiorstw przemysłowych mogą wynikać z większego udziału eksporterów w tej grupie podmiotów.
- Nieco mniej pesymistyczne od przedsiębiorstw przemysłowych były firmy budowlane i handlowe, jednak i tu widać wyraźne pogorszenie koniunktury w obszarze popytu względem poprzedniego okresu i analogicznego kwartału poprzedniego roku (por. Rys. 18 oraz Rys. 19). Pogorszenie nastrojów odnotowano także w przedsiębiorstwach zajmujących się transportem i gospodarką magazynową oraz w sekcji Obsługa nieruchomości.
- Narastające problemy niskiego popytu w I kw. 2009 r. sygnalizują zarówno przedsiębiorstwa eksportujące, jak i podmioty oferujące swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym, choć

spadki indeksów w przypadku tych pierwszych są większe, a poziomy wskaźników istotnie niższe niż w przypadku nieeksporterów. Szczególnie pesymistyczne w ostatnim badaniu były przedsiębiorstwa silnie uzależnione od sytuacji ekonomicznej u głównych partnerów handlowych Polski - tj. podmioty, które na eksport kierują większość swojej produkcji (por. Rys. 22, Rys. 23).

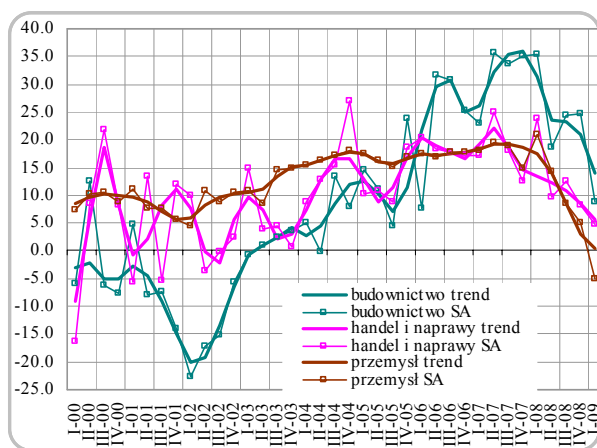
- Pogorszenie koniunktury w obszarze popytu nastąpiło niezależnie od klasy wielkości przedsiębiorstwa. Obniżenie wartości wskaźników prognozowanego popytu oraz oczekiwanej liczby nowych zamówień odnotowano zarówno w sektorze MSP, jak i w grupie przedsiębiorstw dużych (por. Rys. 24, Rys. 25).
- Obniżenie wartości indeksów oczekiwanego popytu odnotowano zarówno w przedsiębiorstwach prywatnych jak i publicznych.

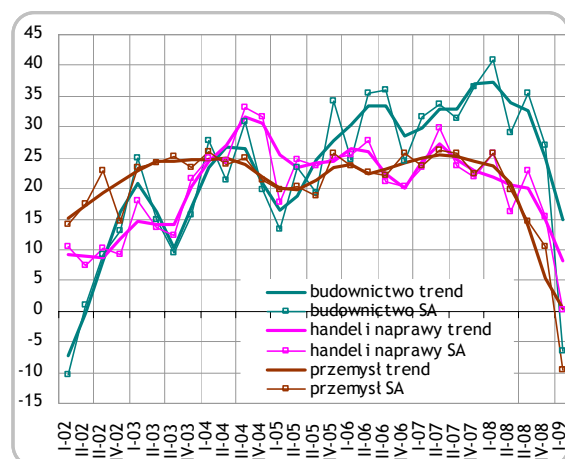
Rys. 16 Prognozy popytu- struktura odpowiedzi

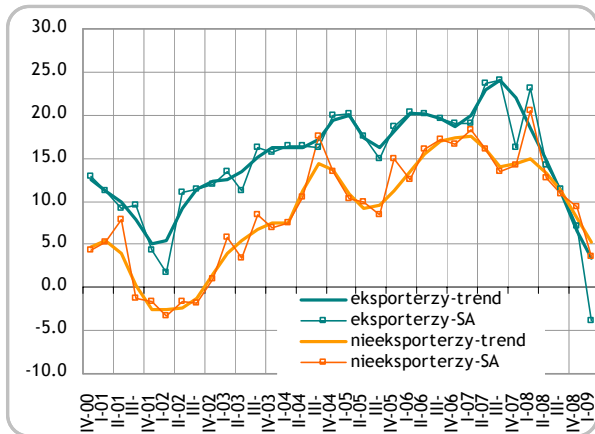
Rys. 17 Prognozy liczby nowych zamówień - struktura odpowiedzi

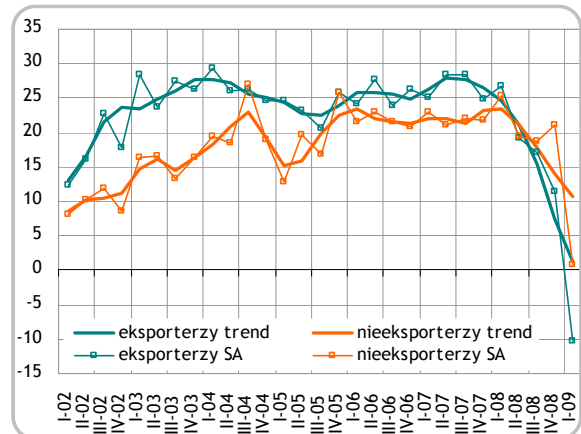
Rys. 18 Wskaźniki prognoz popytu (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w przemyśle budownictwie oraz handlu

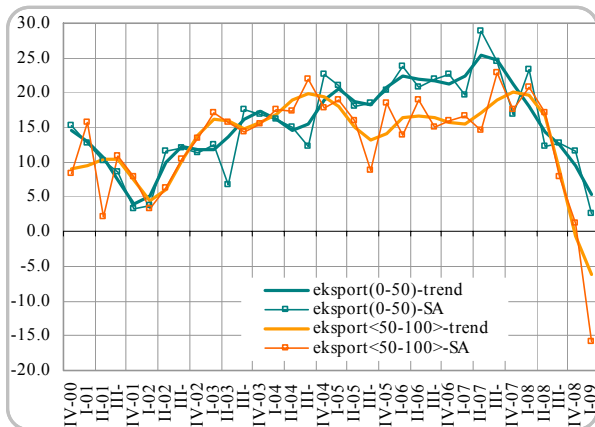
Rys. 19 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w przemyśle handlu i budownictwie

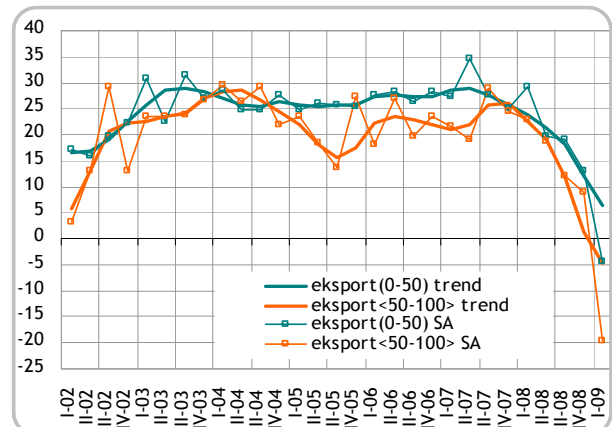
Rys. 20 Wskaźniki prognoz popytu (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie eksporterów i nieeksporterów

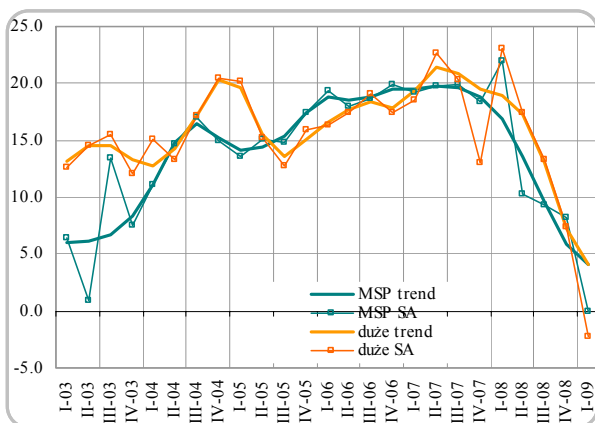
Rys. 21 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie eksporterów i nieeksporterów

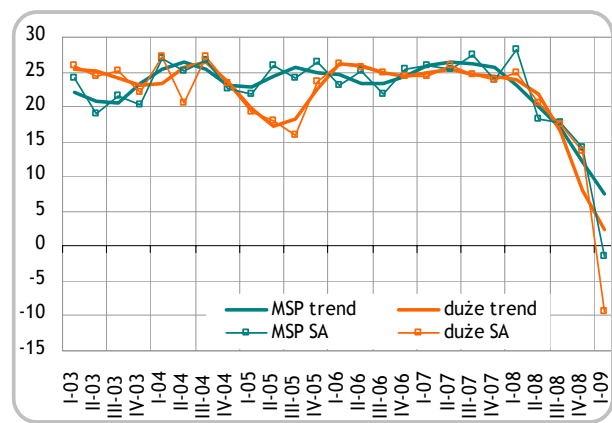
Rys. 22 Wskaźniki prognoz popytu (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie przedsiębiorstw, które większość produkcji kierują na eksport oraz pozostałych eksporterów

Rys. 23 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie przedsiębiorstw, które większość produkcji kierują na eksport oraz pozostałych eksporterów

Rys. 24 Wskaźniki prognoz popytu (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze MSP oraz w grupie podmiotów „dużych”

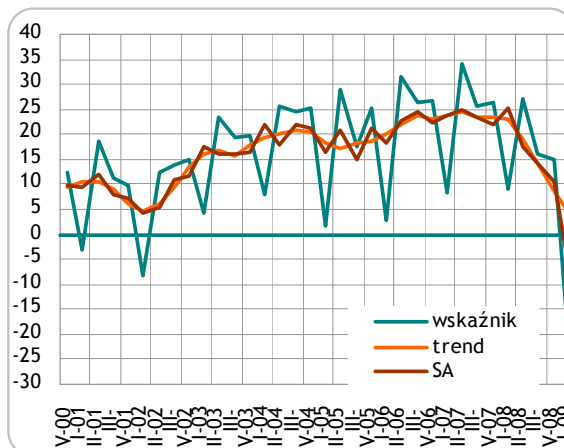

Rys. 25 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze MSP oraz w grupie podmiotów „dużych”

PROGNOZY PRODUKCJI

Wskaźnik prognozowanej produkcji w I kw. 2009 r. (indeks skorygowany o wahania o charakterze sezonowym) czwarty kwartał z rzędu zanotował wyraźny spadek i kształtuje się obecnie na poziomie -6,7 pp., o 17,1 pp. niższym niż w poprzednim badaniu. **Ujemna wartość wskaźnika w ostatnim badaniu sugeruje, że w I kw. 2009 r. można oczekiwać spadku produkcji w analizowanych przedsiębiorstwach.**

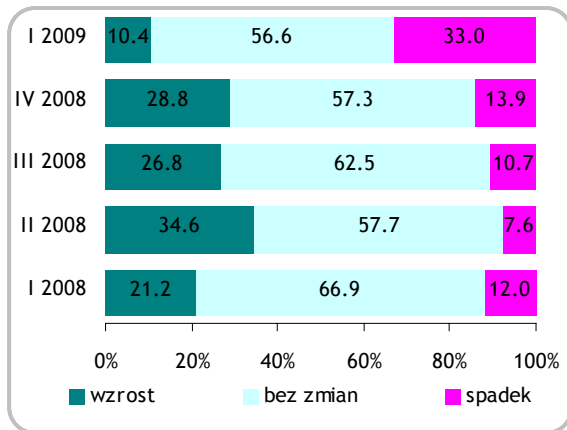

Rys. 26 Wskaźnik prognoz produkcji (salda odpowiedzi) oraz trend tego wskaźnika

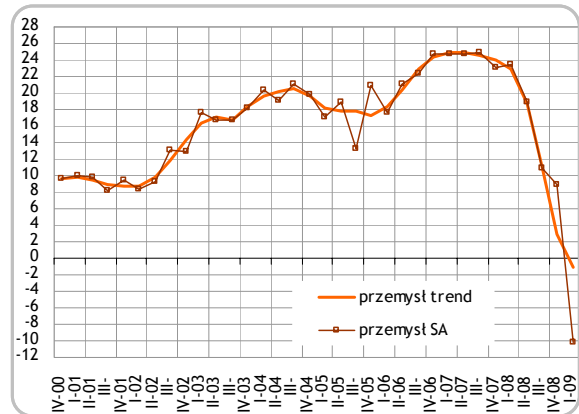
ZMIANY PRODUKCJI - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Kształtowanie się wskaźników prognoz produkcji (po korekcie sezonowej) w podstawowych przekrojach jest zgodne z wnioskami otrzymanymi na podstawie badania wskaźników popytu i jednoznacznie wskazuje na pogorszenie nastrojów przedsiębiorstw. Analiza wykazała, że:

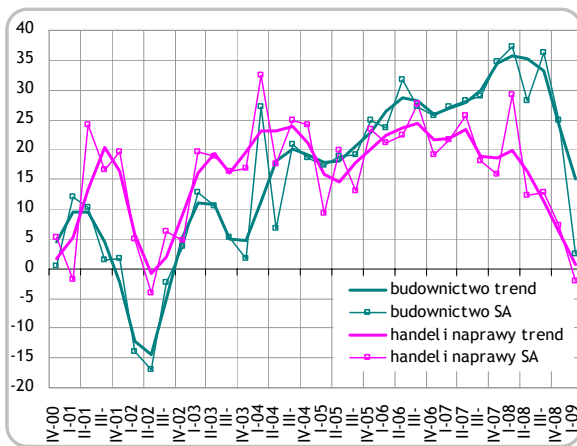
- W I kw. 2009 r. silnie obniżył się poziom wskaźnika prognoz produkcji (po korekcie sezonowej) w przemyśle, co spowodowane jest w dużej mierze silnym uzależnieniem tej sekcji od popytu zagranicznego. Wskaźnik prognoz popytu dla przemysłu kształtuje się obecnie na najniższym poziomie w historii badania (od 2000 r.) (por. Rys. 28.). Spadki odnotowały także indeksy produkcji w handlu oraz budownictwie. Jednak wartości tych wskaźników (po korekcie sezonowej) zanotowane w ostatnim badaniu są wyższe niż w przypadku przemysłu - indeksy kształtują się na poziomach wcześniej notowanych w 2002 i 2003 r. (por Rys. 29.). Obniżyły się także wartości wskaźników prognoz produkcji dla sekcji Transport, gospodarka magazynowa oraz Obsługa nieruchomości (por. Rys. 30).
- Ogólnoświatowe spowolnienie gospodarcze wpłynęło negatywnie na prognozy produkcji u eksporterów, szczególnie wyspecjalizowanych (kierujących większość produkcji na rynki zagraniczne). Mniej optymistyczne niż w poprzednim kwartale są również oczekiwania przedsiębiorstw oferujących swoje produkty wyłącznie na polskim rynku, choć w przypadku tych podmiotów spadek wskaźnika był istotnie mniejszy niż u eksporterów (por. Rys. 31).
- Podobnie jak w przypadku wskaźników popytu, w I kw. 2009 r. spadki odnotowały indeksy prognozowanej produkcji liczone zarówno dla przedsiębiorstw dużych, jak i dla sektora MSP (por. Rys. 33, Rys. 34), podmiotów sektora publicznego oraz prywatnego.

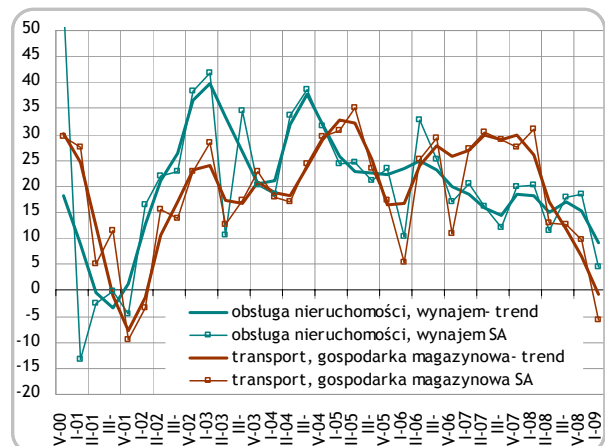
Rys. 27 Prognozy produkcji - struktura odpowiedzi

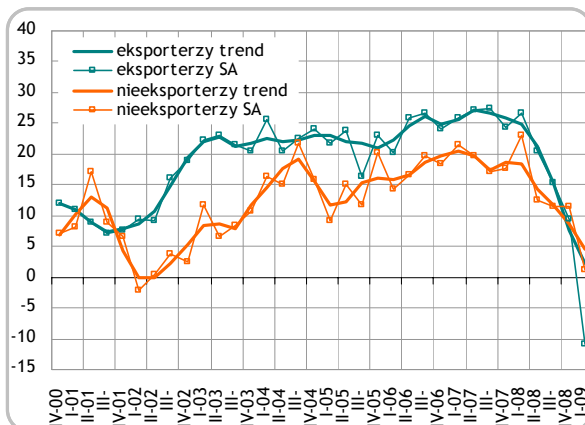
Rys. 28 Wskaźniki prognoz produkcji (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w przemyśle

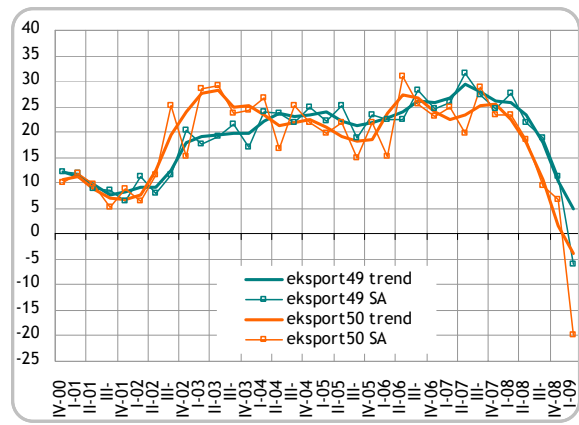
Rys. 29 Wskaźniki prognoz produkcji (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w handlu i budownictwie

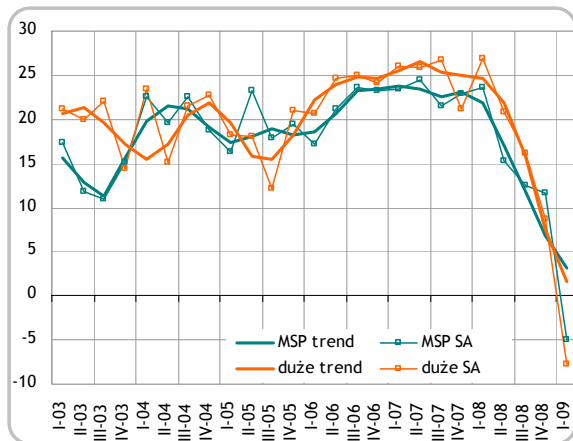
Rys. 30 Wskaźniki prognoz produkcji (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sekcjach Obsługa nieruchomości, wynajem oraz Transport, gospodarka magazynowa

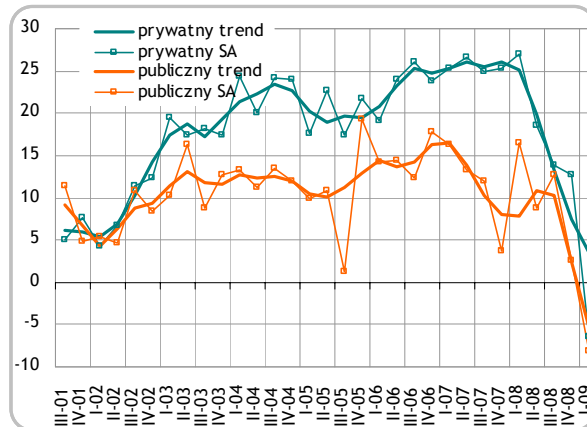
Rys. 31 Wskaźniki prognoz produkcji (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w klasach eksporterów i przedsiębiorstw nie zajmujących się eksportem

Rys. 32 Wskaźniki prognoz produkcji (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie przedsiębiorstw, które większość produkcji kierują na eksport oraz pozostałych eksporterów

Rys. 33 Wskaźniki prognoz produkcji (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze MSP i w grupie podmiotów dużych

Rys. 34 Wskaźniki prognoz produkcji (saldo odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze publicznym i prywatnym

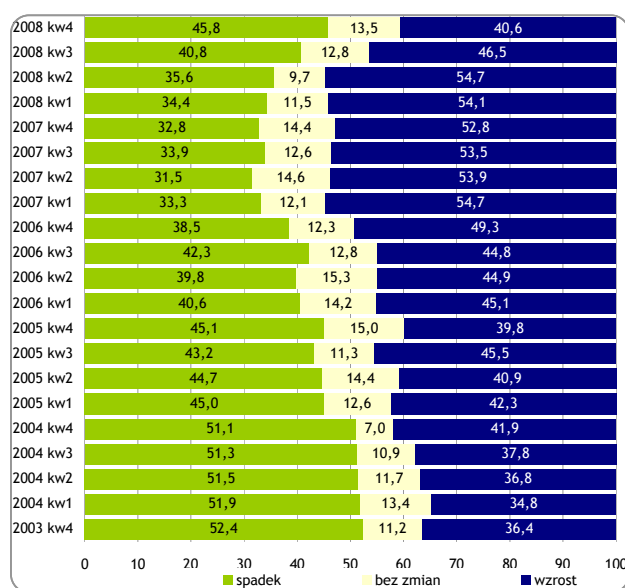
I.3. Zatrudnienie

W I kw. 2009 r. wskaźnik prognoz zatrudnienia spadł znacząco w relacji do poprzedniego kwartału i analogicznego okresu ubiegłego roku. Obecnie 5 razy częściej przedsiębiorstwa planują redukcję zatrudnienia niż jego wzrost.

We wszystkich sekcjach prognozy zatrudnienia pogorszyły się kw/kw i r/r. Najgłębszy spadek wskaźnika zatrudnienia w I kw. 2009 r. odnotowano w przetwórstwie przemysłowym oraz w firmach największych. Wzrost zatrudnienia jest przewidywany jedynie w kurczącej się grupie przedsiębiorstw oczekujących wzrostu popytu i produkcji, choć i tu dynamika tego wzrostu spadła.

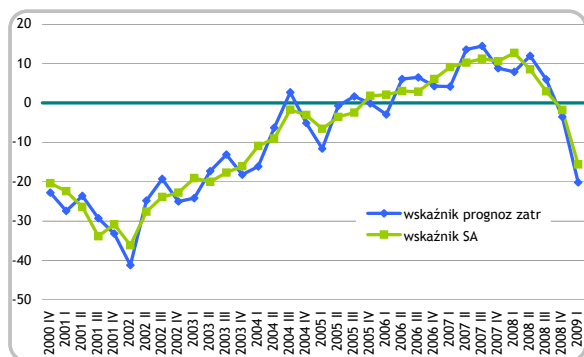
ZMIANY ZATRUDNIENIA - IV KW. 2008 R.

W IV kw. 2008 r. badane przedsiębiorstwa sygnalizowały spadek zatrudnienia (por. Rys. 35). Drugi kwartał z rzędu rosta liczba firm zmniejszających liczbę pracowników, a spadł udział przedsiębiorstw zwiększających zatrudnienie. W ostatnich dwóch kwartałach wzrost liczby pracowników odnotowała mniej niż połowa firm. W ostatnim kwartale, po raz pierwszy od połowy 2005 r., wyższy był odsetek firm redukujących zatrudnienie niż zwiększających je. Warto jednak zauważyć, że udział przedsiębiorstw, które w ciągu roku zwiększyły zatrudnienie był relatywnie wysoki i wyniósł prawie 41%.

Rys. 35 Zmiany zatrudnienia o co najmniej 1% w ciągu roku (próba ograniczona do firm biorących udział w ankiecie w dwu kolejnych latach)

PROGNOZY ZATRUDNIENIA - I KW. 2009 R.

Rys. 36 Wskaźnik prognoz zatrudnienia (saldo odpowiedzi „wzrost” i „spadek”)

W I kw. 2009 r. czwarty kwartał z rzędu prognozy zatrudnienia pogarszały się (por. Rys. 34). Ankietowane przedsiębiorstwa 5-krotnie częściej planowały spadek zatrudnienia niż wzrost (24,9% wobec 4,7%). Wskaźnik prognoz zatrudnienia po korekcie sezonowej spadł o 13,8 pp. kw/kw i o 28,3 pp. r/r. Jest to skutek zarówno znacznego zwiększenia udziału przedsiębiorstw przewidujących spadek zatrudnienia, jak i redukcji odsetka firm prognozujących jego wzrost (por. Rys. 39).

PROGNOZY ZATRUDNIENIA - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Spadek wskaźnika prognoz zatrudnienia (po korekcie sezonowej) dotyczy prawie wszystkich analizowanych przekrojów klasyfikacyjnych.

Wyraźny spadek wskaźnika prognoz zatrudnienia w I kw. 2009 r. obserwowany był zwłaszcza w firmach prywatnych (krajowych oraz z kapitałem zagranicznym), ale też i w przedsiębiorstwach publicznych (por. Rys. 42).

We wszystkich branżach prognozy zatrudnienia pogorszyły się (por. Rys. 40, Rys. 41). **Wzrost zatrudnienia w I kw. 2009 r. był przewidywany w budownictwie**, w którym wskaźnik zatrudnienia jest wprawdzie najniższy od 5 lat, ale po odsezonowaniu jego poziom nadal jest dodatni. Spośród ważniejszych działów **zwiększenia zatrudnienia** (dodatnie wartości wskaźnika) **można się spodziewać również w handlu detalicznym**, w którym wskaźnik po odsezonowaniu utrzymał poziom z pop. kw. **W przemyśle nastąpiło pogłębienie się obserwowanej od 3 kwartałów tendencji spadku zatrudnienia**. Głęboki spadek dotyczy zwłaszcza przetwórstwa przemysłowego, ale też górnictwo oraz energetyka przewidują redukcję zatrudnienia.

WYBRANE CZYNNIKI ODDZIAŁUJĄCE NA ZATRUDNIENIE

Wzrost zatrudnienia jest przewidywany jedynie w kurczącej się grupie przedsiębiorstw oczekujących wzrostu popytu i produkcji, choć i tu dynamika wzrostu spadła (Rys. 43). Wzrost zatrudnienia planowany jest także w przedsiębiorstwach, w których notuje się wysoki stopień wykorzystania mocy produkcyjnych (Rys. 45). Wskaźniki zatrudnienia spadły i osiągnęły w I kw. 2009 r. ujemne wartości nawet w firmach, które oceniają sytuację ekonomiczną jako dobrą oraz w których korzystne są perspektywy jej rozwoju. Obniżenia zatrudnienia należy oczekiwać przede wszystkim w firmach będących w złej lub bardzo złej sytuacji, bądź oczekujących jej pogorszenia czy spadku produkcji oraz w przedsiębiorstwach, w których wykorzystanie mocy produkcyjnych jest relatywnie niskie (por. Rys. 43 Rys. 45). Redukcję zatrudnienia prognozują także przedsiębiorstwa spodziewające się utrzymania na niezmiennym w stosunku do kw. pop. poziomie popytu, produkcji czy sytuacji ekonomicznej.

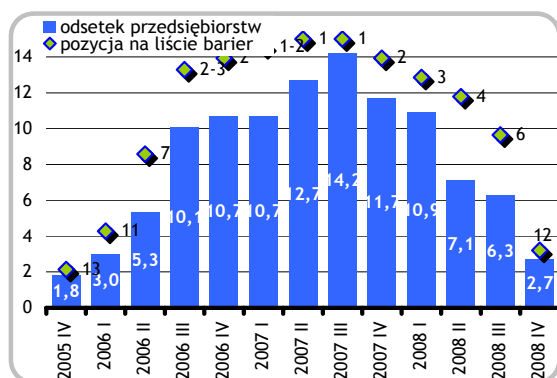
Już piąty kwartał z rzędu wskaźnik zatrudnienia w grupie eksporterów (po korekcie sezonowej) utrzymuje się poniżej wartości wskaźnika dla grupy nieeksporterów (por. Rys. 44). W obu klasach wskaźnik prognoz po korekcie sezonowej obniżył się względem poprzedniego kwartału (o 20,1 i 5,3 pp. odp.) oraz w relacji rocznej (o 36 i 17,2 pp.) i nadal spada szybciej w grupie eksporterów, zarówno wyspecjalizowanych jak i pozostałych, niż w klasie firm działających na rynku krajowym. W I kw. 2009 r. także nieeksporterzy przewidują spadek zatrudnienia. **Najbardziej znaczący spadek wskaźnika zatrudnienia miał miejsce w przedsiębiorstwach, w których eksport rośnie**. Rosnące w dotychczasowym tempie zatrudnienie prognozują jedynie przedsiębiorstwa nie posiadające ani importu, ani eksportu.

Dalszy spadek zatrudnienia prognozują zatrudnienia zarówno firmy nieinwestujące, jak i inwestorzy, tak kontynuujący inwestycje, jak i zamierzający rozpocząć nowe. Jedynie przedsiębiorstwa zamierzające rozszerzyć inwestycje będą w I kw. 2009 r. zwiększać zatrudnienie, ale i tu nastąpiło wyraźne pogorszenie prognoz (por. Rys. 46, Rys. 47).

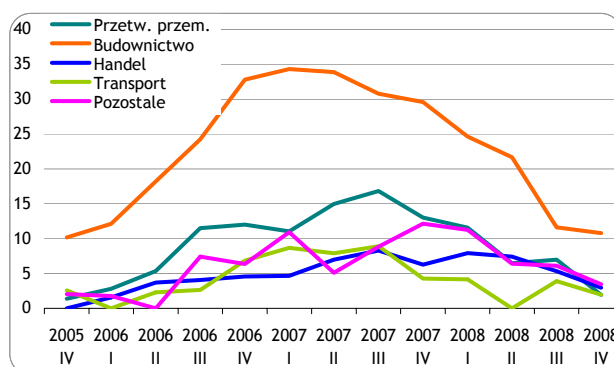
Największą redukcję zatrudnienia w I kw. 2009 r. przewidują firmy największe (co najmniej 2000 osób) - por. Rys. 49. Prognozy zatrudnienia w tej grupie uległy najsilniejszemu pogorszeniu, w pop. kw. w tej grupie prognozy były najlepsze i sugerowały wzrost zatrudnienia. Firmy z sektora MSP, także przedsiębiorstwa najmniejsze, przewidują spadek zatrudnienia, ale o mniejszej skali.

PROBLEMY ZE ZNALEZIENIEM PRACOWNIKÓW

Skala problemów związanych z brakiem pracowników zmniejsza się systematycznie od ponad roku. W efekcie bariera podaży siły roboczej przesunęła już się na dwunaste miejsce na liście barier, z drugiej pozycji rok wcześniej. O trudnościach ze znalezieniem rąk do pracy w IV kw. 2008 r. poinformowało 2,7% firm³, czyli ponad cztery razy mniej niż rok wcześniej. Kwestia braku pracowników dotyczy jednak większej grupy firm, choć nie zawsze jest uznawana za barierę rozwoju - co czwarta firma⁴ nadal zgłasza problem wakatów, odpływu pracowników, bądź trudności w pozyskaniu nowych osób (por. Rys. 48). Jest to jednak dwupięćkrotnie mniej niż rok wcześniej.

Rys. 37 Problem braku pracowników (odsetek firm informujących o problemach ze znalezieniem odpowiednich pracowników w pytaniu otwartym o najważniejsze bariery rozwoju oraz pozycja wśród tych barier)

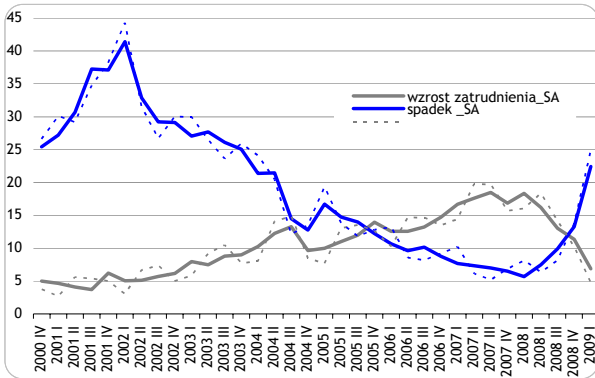

Rys. 38 Bariera braku pracowników a sekcja (odsetek odpowiedzi w sekcji na otwarte pytanie o najważniejsze bariery rozwoju)

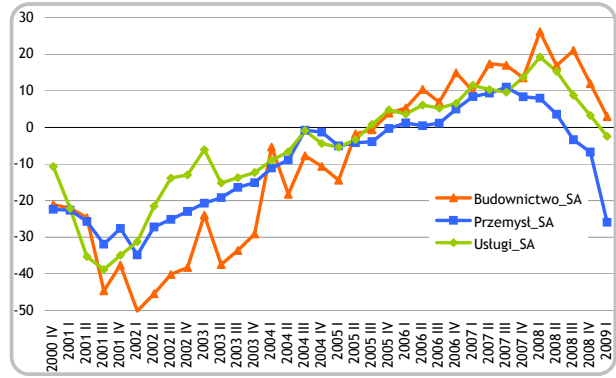
Trudności z brakiem rąk do pracy odczuwane są nadal najsilniej w budownictwie, skala problemu utrzymała się na poziomie z poprzedniego kwartału (zgłosiło je jako istotny problem 11% firm - por. Rys. 38). W odpowiedzi na pytanie o rezygnacje, trudności w pozyskaniu pracowników oraz wakaty 39% firm budowlanych potwierdziło istnienie takich problemów.

³ w odpowiedzi na pytanie otwarte o bariery rozwoju

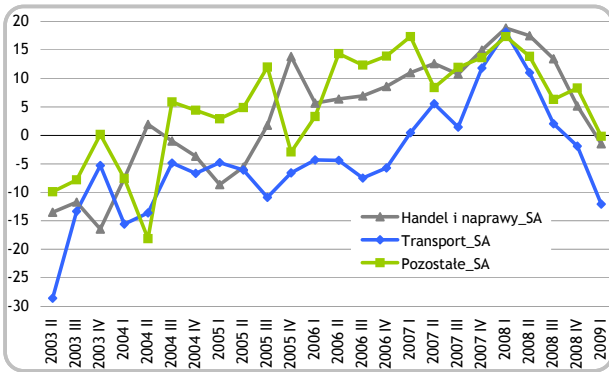
⁴ w odpowiedzi na pytanie zamknięte

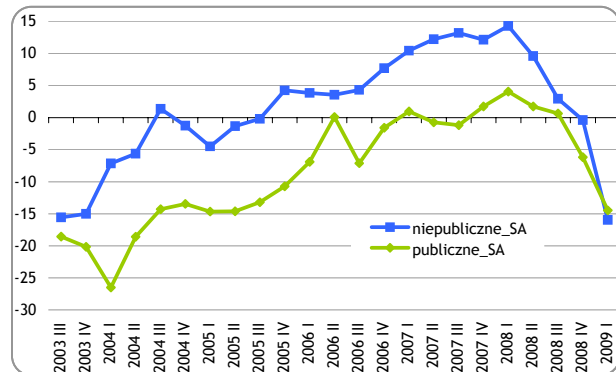
Rys. 39 Prognozy zatrudnienia (dane odsezonowane)

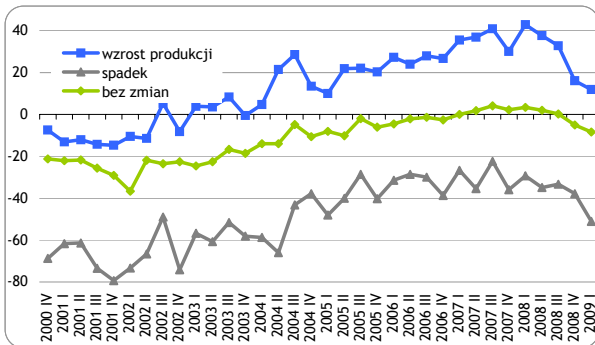
Rys. 40 Wskaźnik prognoz zatrudnienia w budownictwie, przemyśle oraz usługach (dane odsezonowane)

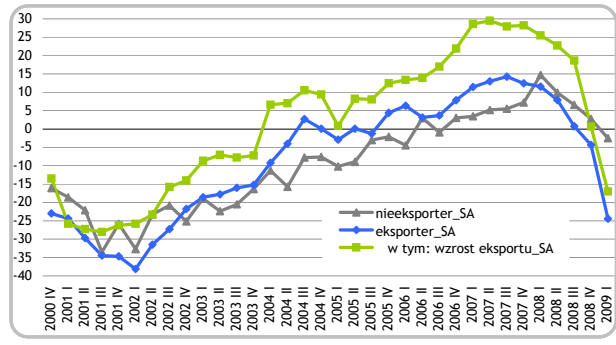
Rys. 41 Wskaźnik prognoz zatrudnienia w handlu, transporcie i pozostałych usługach (dane odsezonowane)

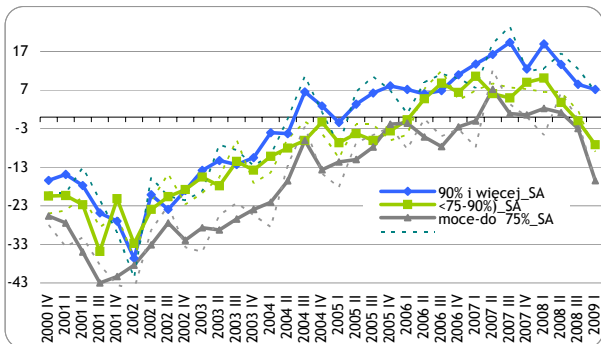
Rys. 42 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg sektorów własności (dane odsezonowane)

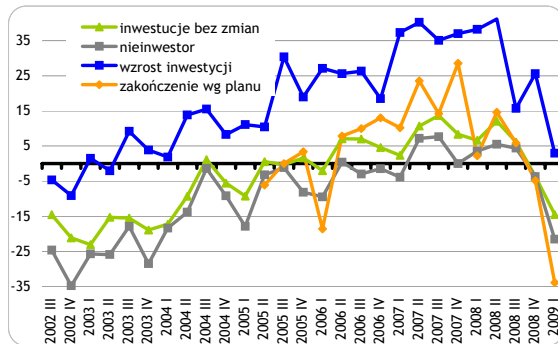
Rys. 43 Wskaźnik zatrudnienia a prognozy zmian produkcji - skali działalności

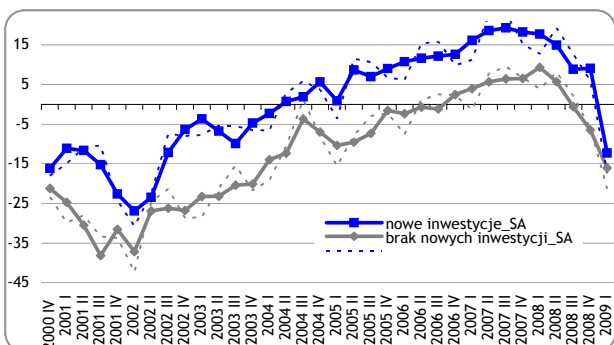
Rys. 44 Wskaźnik zatrudnienia a eksport/brak eksportu oraz w klasie eksporterów o rosnącym eksporcie (dane odsezonowane)

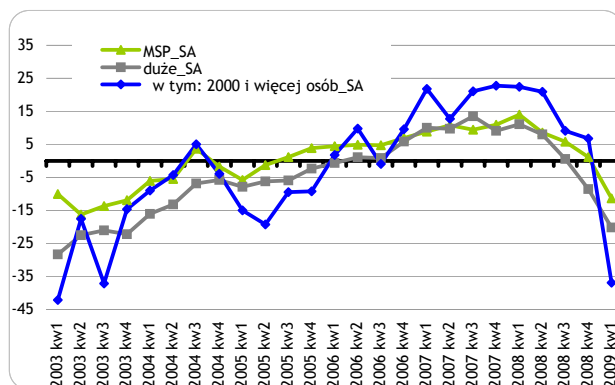
Rys. 45 Wskaźnik prognoz zatrudnienia a stopień wykorzystania mocy produkcyjnych (dane odsezonowane)

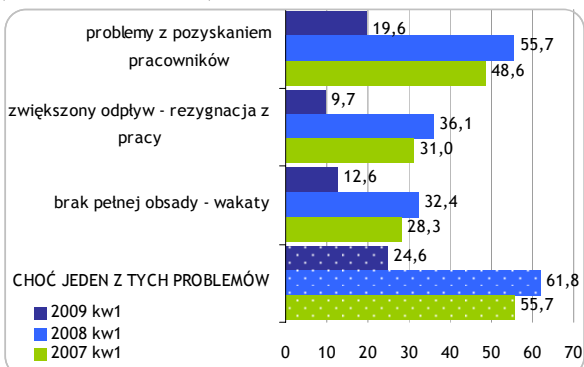
Rys. 46 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg grup inwestorów

Rys. 47 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg klas inwestycji (dane odsezonowane)

Rys. 49 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg klas wielkości zatrudnienia (dane odsezonowane)

Rys. 48 Problemy z pozyskaniem i utrzymaniem pracowników.

I.4. Wynagrodzenia

W IV kw. odnotowano wyraźne osłabienie presji płacowej.

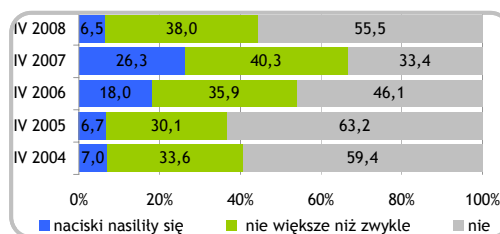
Podwyżki płac w I kw. 2009 r. obejmą mniej firm niż w poprzednim kwartale (dane po usunięciu wahań sezonowych) oraz mniej niż w analogicznym okresie ub. r.

Średnia wysokość planowanych podwyżek wynagrodzeń pozostała na poziomie z poprzedniego kwartału.

Poprawiła się relacja między wzrostem wynagrodzeń i wzrostem wydajności pracy. Nadal jednak odsetek przedsiębiorstw, w których wzrost wynagrodzeń jest szybszy niż wzrost wydajności pracy jest dwa razy większy niż odsetek firm, w których wydajność rośnie szybciej niż płace. Spadek wydajności obserwowany jest wciąż w budownictwie.

PRESJA PŁACOWA

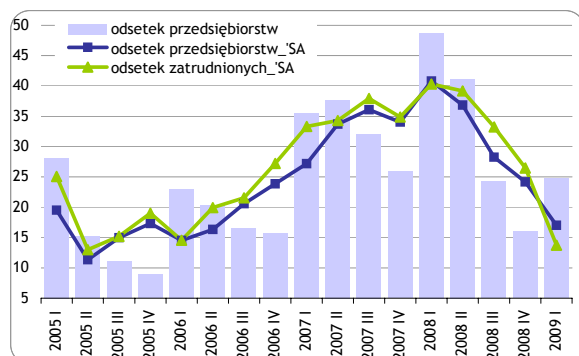
Zmieniająca się w IV kw. 2008 r. sytuacja na rynku pracy spowodowała wyraźne osłabienie presji na wzrost płac w porównaniu do wcześniejszych kwartałów 2008 r. Przedsiębiorstwa 4 razy rzadziej niż przed rokiem informują o nasilonych naciskach na wzrost wynagrodzeń - por. Rys. 50. Ponad połowa firm nie odnotowała presji płacowej, podobna sytuacja miała miejsce w latach 2004 - 2005.

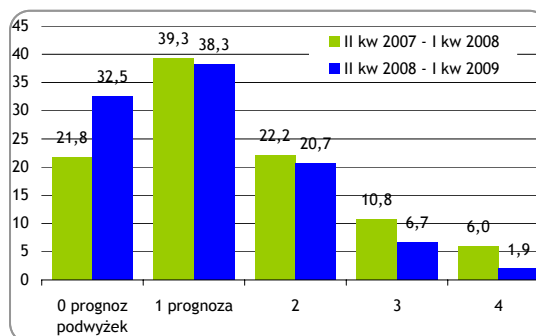
Rys. 50 Presja płacowa

PROGNOZY WZROSTU PŁAC

Wyniki badania sugerują wyraźne zmniejszenie odsetka firm planujących podwyżki wynagrodzeń (por. Rys. 51). W I kw. 2009 r. 24,8% przedsiębiorstw zamierza podwyższyć wynagrodzenia (wskaźnik po korekcie sezonowej wyniósł 17,0%), a więc o 24 pp. mniej firm niż rok wcześniej i o 8 pp. mniej niż w poprzednim kwartale (podwyżki płac są najczęściej przeprowadzane na początku roku). Po uwzględnieniu wielkości przedsiębiorstwa, mierzonej liczbą zatrudnionych, można oszacować, że podwyżki wynagrodzeń w I kw. 2009 r. obejmą 26,8% pracowników.

Rys. 51 Odsetek przedsiębiorstw planujących podwyżki wynagrodzeń oraz odsetek pracowników objętych podwyżkami

Rys. 52 Ile razy planowano podwyżki wynagrodzeń w ciągu kolejnych czterech kwartałów (odsetek firm; próba ograniczona do przedsiębiorstw, które brały udział w badaniu w czterech kolejnych edycjach ankiety)

Częstotliwość deklarowanych podwyżek płac była w ostatnich czterech kwartałach mniejsza niż rok wcześniej - plany podwyższenia wynagrodzeń w ciągu czterech ostatnich kwartałów objęły 68% firm wobec blisko 78% rok wcześniej (Rys. 52).

Wysokość planowanych podwyżek wynagrodzeń jest na zbliżonym poziomie co w poprzednim kwartale (por. Rys. 55). Mediana podwyżek w grupie przedsiębiorstw, które je przewidują, kształtuje się na poziomie 5%, podobnie jak w kw. pop.; średnia wynosi 5,8%, wobec 6,1% w IV kw. 2008 r. Zmienił się w ciągu roku rozkład podwyżek wynagrodzeń (por. Rys. 54). Udział firm zwiększających płace o co najmniej 10% zmalał r/r z 8,3% do 1,5% w I kw. 2009 r. Wzrost przeciętnego wynagrodzenia o co najmniej 5% przewidywany jest 2 razy rzadziej niż rok wcześniej.

WYBRANE CZYNNIKI WZROSTU PŁAC

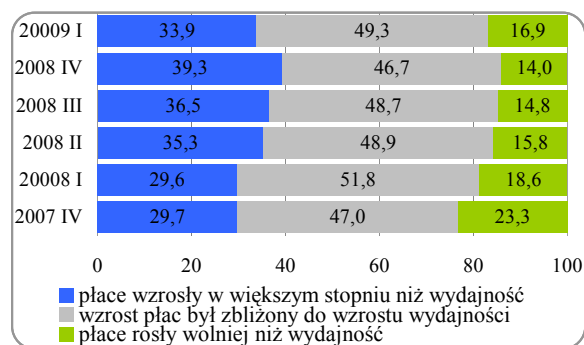
W wszystkich analizowanych klasach zmalał w relacji do poprzedniego roku udział firm, które zamierzają zwiększyć płace. W I kw. 2009 r. podwyżki płac obejmą najwięcej pracowników w energetyce oraz w sekcji Obsługa nieruchomości. Wysokość planowanych podwyżek wynagrodzeń jest najwyższa w przedsiębiorstwach najmniejszych oraz w sekcji Obsługa nieruchomości.

Plany wzrostu płac są częstsze w firmach, które oczekują wzrostu popytu i produkcji. Nie widać natomiast obecnie zależności prognoz płac od kondycji przedsiębiorstwa - po usunięciu wahań sezonowych częstotliwość podwyżek wynagrodzeń nie różni się między grupami wyróżnionymi wg sytuacji ekonomicznej firmy - por. Rys. 56.

Podmioty, które zamierzają zwiększać płace czterokrotnie częściej informują o jednoczesnym zwiększaniu zatrudnienia.

PODWYŻKI PŁAC A WZROST WYDAJNOŚCI PRACY

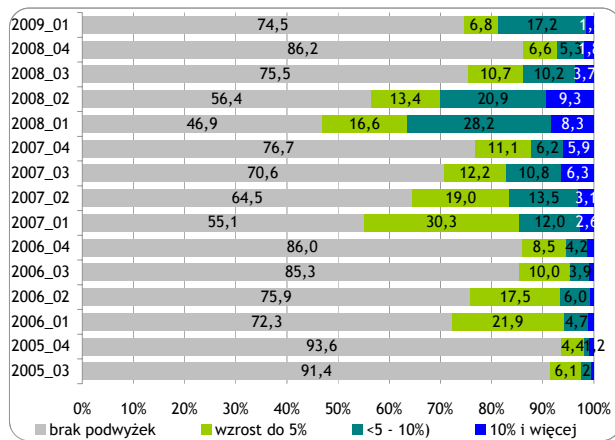
Zmniejszający się zakres podwyżek płac spowodował, że relacja między wzrostem wynagrodzeń i wzrostem wydajności pracy poprawiła się (po kilku kwartałach jej pogorszenia się). Wśród przedsiębiorstw podwyższających wynagrodzenia spadł odsetek przedsiębiorstw, w których wydajność nie nadążyła za płacami (o ponad 5 pp.) i wzrósł udział przedsiębiorstw, w których wydajność rośnie szybciej niż płace (o 3 pp.) - por. Rys. 53.

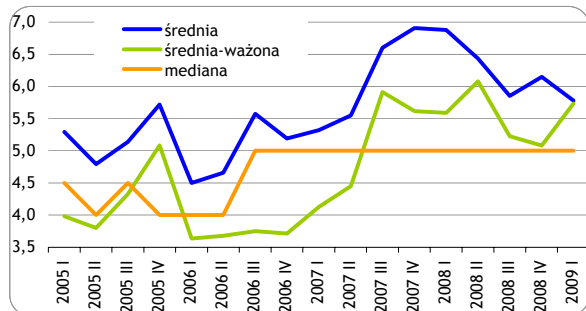
Rys. 53 Ocena relacji wzrostu płac do wzrostu wydajności pracy w ciągu roku (próbę ograniczoną do firm, w których wynagrodzenia wzrosły)

Nadal jednak niekorzystna ocena relacji wynagrodzenia - wydajność jest dwa razy częstsza niż ocena pozytywna. O szybszym wzroście płac niż wydajności pracy poinformowało 22,8% przedsiębiorstw w próbie (33,9% firm, w których płace wzrosły). Wzrost wynagrodzeń był wolniejszy niż wydajności w najmniejszej grupie w próbie - 11,3% (16,9% firm gdzie płace rosły). Wzrost płac przewyższa wzrost wydajności pracy w zdecydowanie ponad połowie podwyższających wynagrodzenia przedsiębiorstw będących w słabej lub złej kondycji, a także w tych, w których w których rosące wynagro-

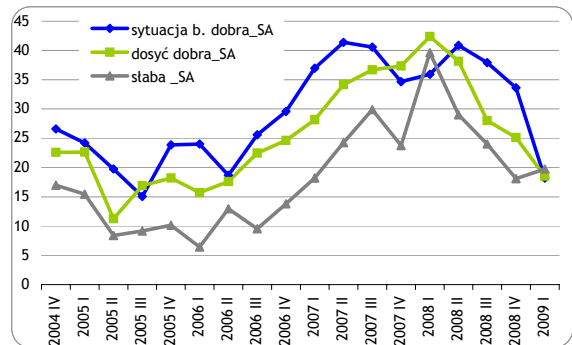
dzenia są głównym czynnikiem wzrostu cen. Zwiększa się przewaga wzrostu płac nad wydajnością w budownictwie - por. Rys. 57.

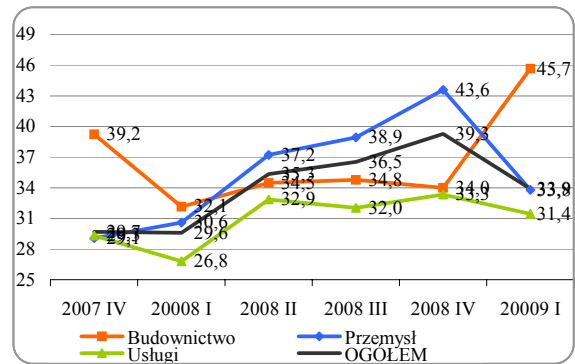
Rys. 54 Rozkład planowanych podwyżek wynagrodzeń (dane ważone zatrudnieniem)

Rys. 55 Średnia i mediana planowanych podwyżek wynagrodzeń (w grupie przedsiębiorstw, które planują podnieść wynagrodzenia)

Rys. 56 Planowane podwyżki wynagrodzeń a kondycja ekonomiczna przedsiębiorstwa (odsetek odpowiedzi w klasie)

Rys. 57 Odsetek przedsiębiorstw, w których wzrost płac był szybszy niż wzrost wydajności pracy w ciągu roku w 3 sektorach (próba ograniczona do firm, w których wynagrodzenia wzrosły)

1.5. Inwestycje

W 2009 r. przedsiębiorstwa zamierzają znacznie zmniejszyć skalę planowanych inwestycji w porównaniu do poprzednich lat. Można oczekiwać zarówno spadku nakładów na nowe projekty, jak i obniżenia wydatków na projekty rozpoczęte w okresie wcześniejszym. Spadek aktywności inwestycyjnej jest głównie efektem ograniczenia tempa rozbudowy potencjału produkcyjnego przedsiębiorstw na skutek przewidywanego spadku popytu. Za pozytywny sygnał należy uznać nie zmniejszony względem poprzedniego roku odsetek inwestycji mających na celu unowocześnienie technologii bądź remont czy wymianę wyeksploatowanego majątku.

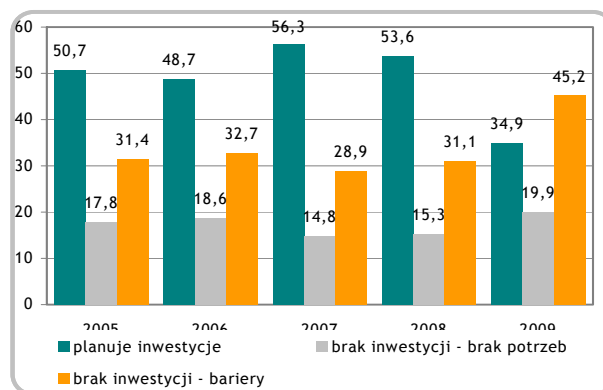
Największe ograniczenie inwestycji w porównaniu do poprzedniego roku zapowiadają eksporterzy, przetwórstwo przemysłowe oraz największe przedsiębiorstwa w próbie.

NOWE INWESTYCJE - PROGNOZY ROCZNE

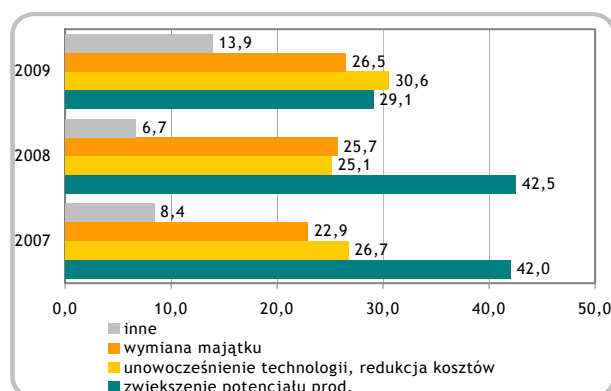
W 2009 r. przedsiębiorstwa planują rozpocząć znacznie mniej nowych projektów inwestycyjnych niż planowały w poprzednich latach. Inwestować w 2009 r. zamierza co trzecia firma w próbie, wobec blisko 54% w 2008 r. (por. Rys. 58).

Na spadek aktywności inwestycyjnej składa się zarówno znaczne zmniejszenie potrzeby rozbudowy potencjału wytwórczego, jak i wzrost barier rozwoju, w tym m.in. wzrost kosztów inwestycji.

Za pozytywne zjawisko uznać należy nie zmniejszony w stosunku do poprzedniego roku odsetek projektów inwestycyjnych zakładających wprowadzenie nowych technologii, unowocześnienie produkcji, remont oraz wymianę wyeksploatowanego majątku. Ponieważ jednak takie przedsięwzięcia wymagają zwykle mniejszych nakładów można oczekiwać nie tylko spadku liczby nowych projektów inwestycyjnych, ale i zmniejszenia wielkości nakładów poniesionych na poszczególne projekty.

Rys. 58 Plany rozpoczęcia poważniejszych inwestycji w perspektywie roku

Rys. 59 Główny cel nowych inwestycji

NOWE INWESTYCJE - PROGNOZY NA I KW 2009 R.

W I kw. br. przewidywany jest dalszy spadek aktywności inwestycyjnej. Będzie on efektem zarówno znacznie mniejszej liczby nowoplanowanych projektów, jak i ograniczeniem nakładów na projekty rozpoczęte przed datą badania.

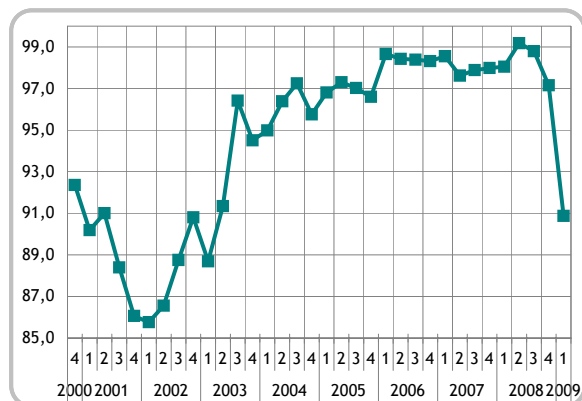
Wskaźnik kontynuacji inwestycji⁵ wyraźnie obniżył się względem poprzedniego kwartału (o 6,3 pp.) i względem I kw. ub.r. (o 7,2 pp.) i przyjął wartość 90,9 pp. (por. Rys. 60). Warto jednak podkreślić, że o ile grupa firm ograniczających nakłady na rozpoczęte już inwestycje powiększyła się czterokrotnie - z 2% w IV kw. ub.r. do 8%⁶, o tyle grupa przedsiębiorstw, które całkowicie zrezygnowały z dokończenia inwestycji pozostała marginalna, i wyniosła 1%⁷.

Wskaźnik prognoz nowych inwestycji⁸ po korekcie sezonowej obniżył się względem poprzedniego kwartału - o 7,8 pp., zmniejszył się też względem I kw. ub.r. - o 24,1 pp., osiągając najniższy poziom od 2002 r. - 19,5 pp. (por. Rys. 61).

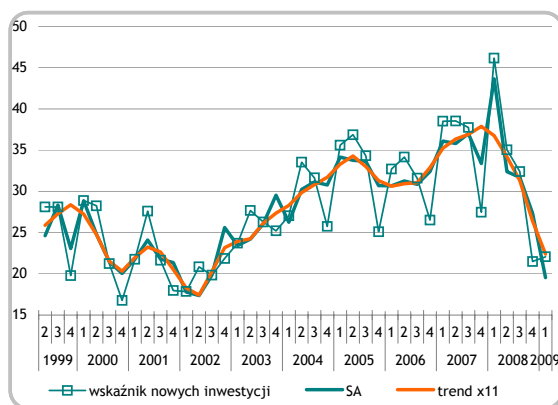
PROGNOZY INWESTYCJI - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Eksporterzy zamierzają bardziej ograniczyć aktywność inwestycyjną niż podmioty oferujące swoje produkty na rynku krajowym (por. Rys. 63). Odsetek firm zamierzających zmniejszyć nakłady na rozpoczęte inwestycje lub całkowicie zrezygnować z ich dokończenia wyniósł 12% w grupie eksporterów, wobec 4% w grupie nieeksporterów. Jeśli zaś chodzi o nowe inwestycje, to choć takie plany ma większy odsetek eksporterów niż nieeksporterów, to jednak zwraca uwagę znacznie silniejszy spadek tego odsetka właśnie wśród eksporterów (spadek odsetka eksporterów planujących nowe inwestycje zmniejszył się z 51% w I kw. 2008 r. do 21% w I kw. 2009 r., w grupie nieeksporterów odsetek ten obniżył się odpowiednio z 36% do 14%).

Wśród sekcji PKD ograniczenie nakładów lub rezygnację z kontynuowania rozpoczętych inwestycji zakładają najczęściej odpowiednio: Przetwórstwo przemysłowe (13% firm), Transport, gospodarka magazynowa i łączność (8%), Budownictwo (8%), Obsługa nieruchomości (6%) oraz handel (1%).

Rys. 60 Wskaźnik kontynuacji inwestycji (podgrupa inwestorów)

Rys. 61 Wskaźnik nowych inwestycji - udział przedsiębiorstw planujących rozpoczęcie nowych inwestycji w perspektywie kwartału

⁵ Wskaźnik kontynuacji inwestycji jest liczony jako udział w grupie inwestorów przedsiębiorstw przewidujących kontynuację rozpoczętych inwestycji.

⁶ Odsetek ten policzono dla podgrupy firm, które realizują obecnie inwestycje.

⁷ jw.

⁸ Wskaźnik nowych inwestycji liczony jest jako udział w próbie przedsiębiorstw planujących rozpoczęcie nowych inwestycji w ciągu kwartału.

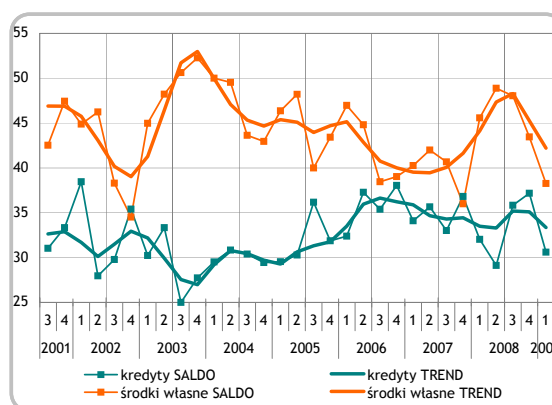
W pozostałych sekcjach żadna firma nie zgłasza takich zamiarów. Jeśli chodzi o nowe projekty inwestycyjne to ograniczenie ich liczby obserwowane jest we wszystkich sekcjach PKD, w tym zwłaszcza w górnictwie i w sekcji Przetwórstwo przemysłowe (por. Rys. 64). Największą aktywnością inwestycyjną, zgodnie z własnymi planami, wykaże się energetyka.

Redukcję nakładów na realizowane obecnie projekty inwestycyjne zapowiadają najczęściej największe jednostki w próbie (zatrudniające 2000 lub więcej osób) - co piąta wielka firma mająca rozpoczęte inwestycje wyda mniej na dokończenie tych projektów niż wstępnie zakładała. Jeżeli zaś chodzi o sektor MSP, to choć łączny odsetek firm ograniczających i rezygnujących z rozpoczętych inwestycji będzie tam nieco mniejszy niż odsetek inwestorów ograniczających inwestycje w sektorze dużych przedsiębiorstw (8% wobec 10%), to trzeba też zauważyć, że żadna z dużych firm nie planuje całkowitej rezygnacji z rozpoczętych inwestycji. Jeśli chodzi o nowoplanowane inwestycje, to podobnie jak w poprzednich latach, grupa największych podmiotów planuje ich najwięcej, najmniejsze firmy zaś najmniej (por. Rys. 65). Widoczne jest jednak również, że ograniczenie (względem poprzednich kwartałów) liczby nowych projektów inwestycyjnych najbardziej widoczne jest właśnie w grupie największych przedsiębiorstw w próbie.

Ograniczenie skali rozpoczętych inwestycji zamierzają częściej firmy prywatne niż publiczne, a w sektorze prywatnym jednostki z kapitałem zagranicznym (16% firm z kapitałem zagranicznym zamierza wydać na rozpoczęte inwestycje mniej niż to początkowo zakładano). Również jeśli chodzi o nowe inwestycje, to ich rozpoczęcie w I kw. więcej planuje firm z sektora publicznego niż prywatnego, w tym najwięcej nowych projektów zamierzają realizować firmy samorządowe (42% tej grupy).

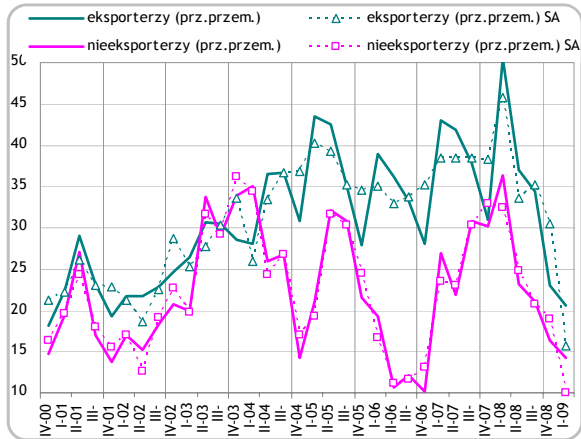
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA NOWYCH INWESTYCJI

W I kw. głównym źródłem finansowania nowych inwestycji będą środki własne przedsiębiorstw (tak zadeklarowało blisko 38% firm planujących rozpoczęcie inwestycji), a w drugiej kolejności kredyty bankowe (31% planowanych projektów). W I kw. zauważalny jest jednak przede wszystkim wzrost znaczenia innych źródeł finansowania inwestycji (niż środki własne i kredyt bankowy) - odsetek inwestycji finansowanych z innych źródeł wzrósł z 19% w pop. kw. do 31%. Może to wynikać zarówno z wyczerpania się u części przedsiębiorstw środków własnych, jak też z większych trudności w dostępie do kredytu i wzroście jego ceny. Wyraźny wzrost odsetka inwestycji finansowanych z innych źródeł odnotowano w grupie największych (zatrudniających 2000 i więcej osób) przedsiębiorstw w próbie. W grupie tych firm odsetek odrzuconych wniosków kredytowych był w ostatnim kwartale najwyższy⁹.

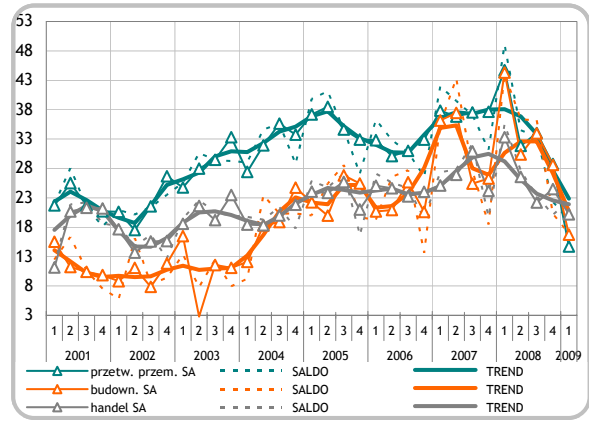

Rys. 62 Udział inwestorów deklarujących finansowanie nowych inwestycji z dwóch najbardziej popularnych źródeł, tj. środków własnych i kredytów bankowych. Podgrupa inwestorów planujących nowe przedsięwzięcia

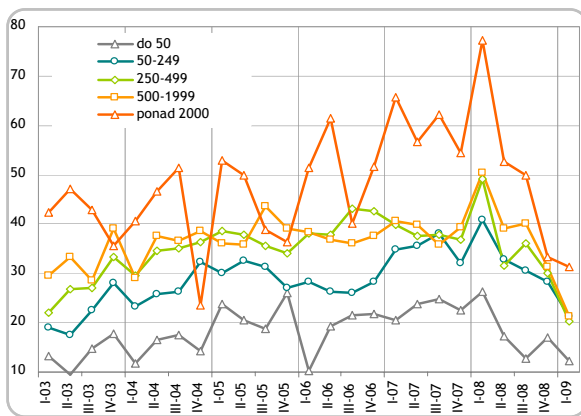
⁹ Por. rozdział „Dostępność kredytów”, str. 36

Rys. 63 Wskaźnik nowych inwestycji w klasach eksportu

Rys. 64 Wskaźnik nowych inwestycji w wybranych sekcjach PKD

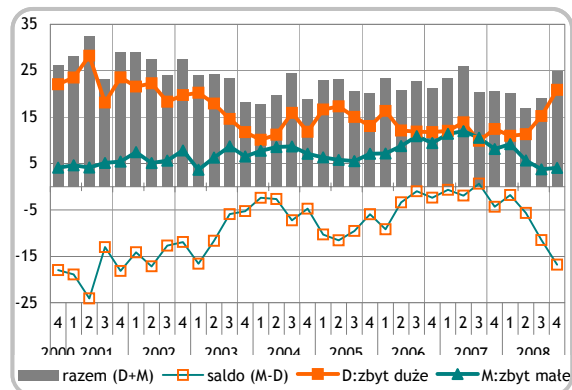
Rys. 65 Wskaźnik nowych inwestycji w klasach wielkości zatrudnienia (wskaźniki odsezonowane)

I.6. Zapasy produktów gotowych w przemyśle

W IV kw. 2008 r. odnotowano dalsze pogorszenie dopasowania zapasów produktów gotowych z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorstw. Było to spowodowane wzrostem odsetka firm, w których stan zapasów przewyższał potrzeby przedsiębiorstwa.

W IV kw. 2008 r. dopasowanie zapasów do potrzeb przedsiębiorstw pogorszyło się - por. Rys. 66.

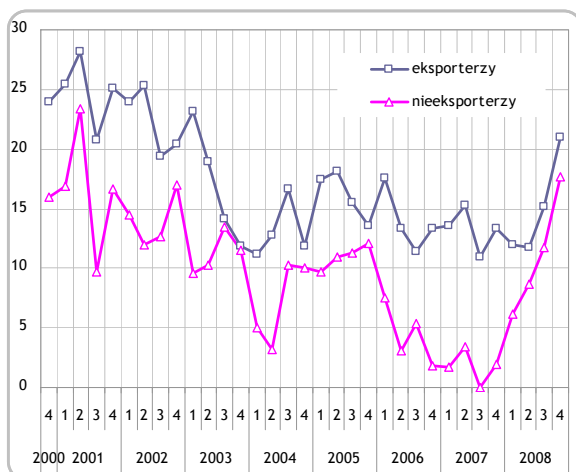
Pogorszenie oceny dopasowania zapasów wynikało ze wzrostu odsetka firm ze zbyt wysokimi zapasami w stosunku do potrzeb - o 5,6 pp. kw/kw do 20,9%. W efekcie odsetek firm w próbie, które oceniły, że zapasy produktów są dobrze dopasowane z punktu widzenia ich potrzeb spadł o 6 pp. w stosunku do poprzedniego kwartału i wyniósł 75%.

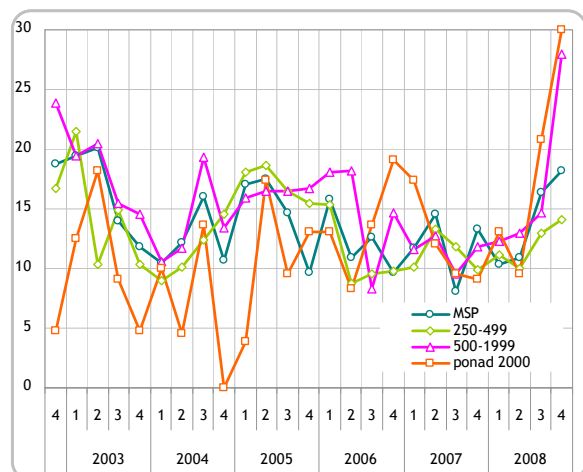
Rys. 66 Udział przedsiębiorstw o nadmiernych oraz niedostatecznych zapasach produktów gotowych i saldo ocen (saldo ocen = zbyt niski poziom zapasów - zbyt wysoki). Próba ograniczona do sekcji przetwórstwo przemysłowe i kopalnictwo

O istnieniu nadmiernych zapasów najczęściej informował sektor dużych przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza firmy największe w próbie (ponad 2000 pracowników - por. Rys. 68). Odsetek takich przedsiębiorstw wzrósł w tej grupie w ciągu kwartału o 10 pp. i wyniósł 30% (większość tych przedsiębiorstw to eksporterzy).

Podobnie jak w poprzednich latach problem z nadmiernymi zapasami nieco częściej pojawiał się w grupie eksporterów, jednak od początku 2008 r. zauważalny był również stopniowy wzrost odsetka firm z nadmiernymi zapasami w grupie nieeksporterów (por. Rys. 67).

Rys. 67 Udział przedsiębiorstw o nadmiernych zapasach produktów gotowych w grupie eksporterów i nieeksporterów

Rys. 68 Udział przedsiębiorstw o nadmiernych zapasach produktów gotowych w klasach wielkości zatrudnienia

1.7. Wykorzystanie mocy produkcyjnych

W IV kw. 2008 r. utrzymała się wyraźna spadkowa tendencja stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych w sektorze przedsiębiorstw.

Spadek obserwowany był głównie w przemyśle, jak też w grupie eksporterów i w największych podmiotach w próbie. W budownictwie stopień wykorzystania mocy produkcyjnych pozostał wysoki - na poziomie z poprzedniego kwartału.

Pod koniec IV kw. 2008 r. **wskaźnik stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych (CU)** po korekcie sezonowej przyjął wartość 79,9%, co oznacza **spadek** zarówno względem III kw. 2008 r. - o 2,2 pp., jak i IV kw. 2007 r. - o 4,2 pp. - por. Rys. 69.

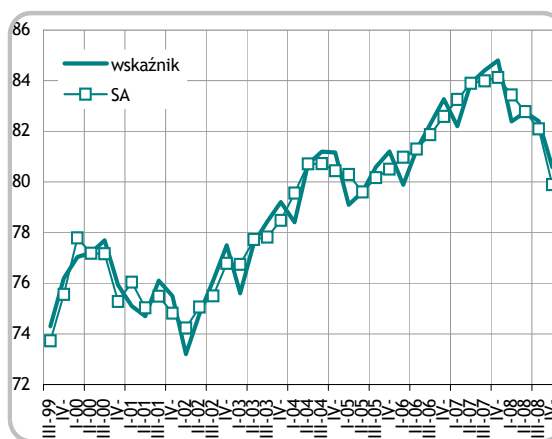
Spadek CU zanotowano zarówno w przetwórstwie przemysłowym (por. Rys. 71), jak i górnictwie i kopalnictwie oraz energetyce. **Minimalny wzrost CU kw/kw zanotowano w budownictwie. CU** po korekcie sezonowej wyniósł w tej sekcji **87,3%**, o 0,2 pp. mniej niż w IV kw. 2007 r. (por. Rys. 72).

O spadku CU poinformowali głównie eksporterzy. W przedsiębiorstwach oferujących swoje produkty na rynku krajowym CU wzrosło. W efekcie, po raz pierwszy w historii badań podmioty oferujące swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym zanotowały wyższy wskaźnik CU niż eksporterzy.

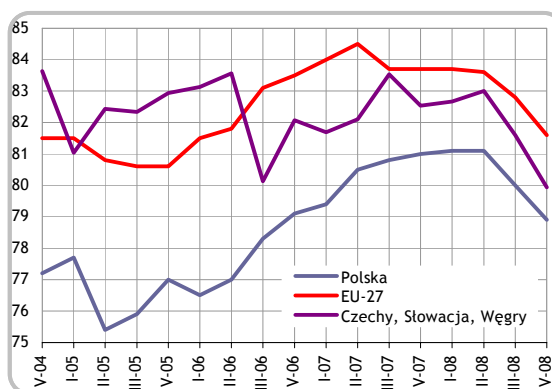
Najsilniejszy spadek CU (o 5,5 pp. kw/kw) zanotowały przedsiębiorstwa największe (zatrudniające 2000 i więcej pracowników).

Firmy najmniejsze w próbie (poniżej 50 pracowników) utrzymały CU na poziomie z poprzedniego kwartału.

Spadek stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych obserwowany był w większości krajów UE¹⁰ (por. Rys. 70).

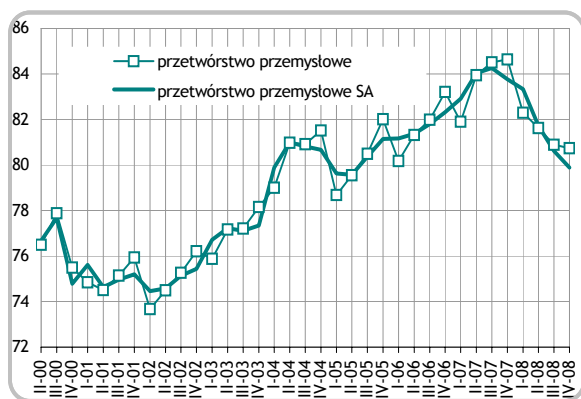

Rys. 69 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych (CU)

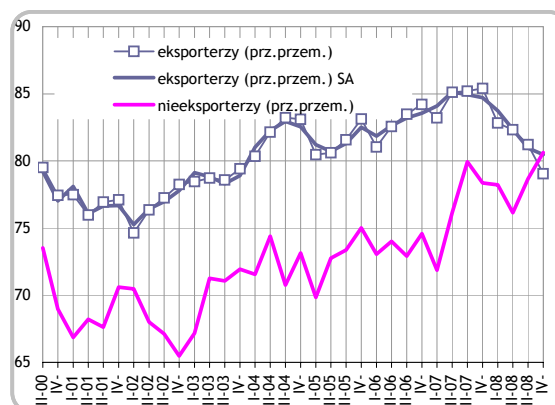

Rys. 70 Poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w sekcji przetwórstwo przemysłowe w Polsce i w krajach UE-27
Źródło: Eurostat

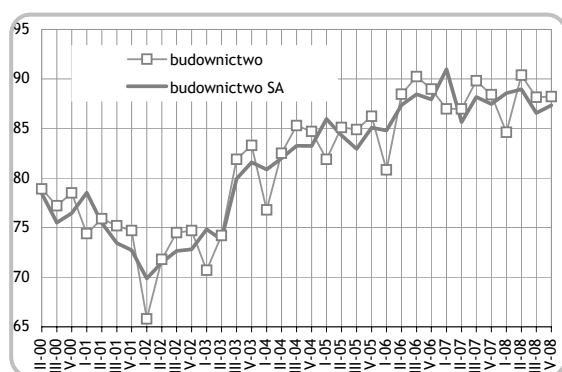
¹⁰ Wzrost CU odnotowały dwa kraje: Belgia i Węgry

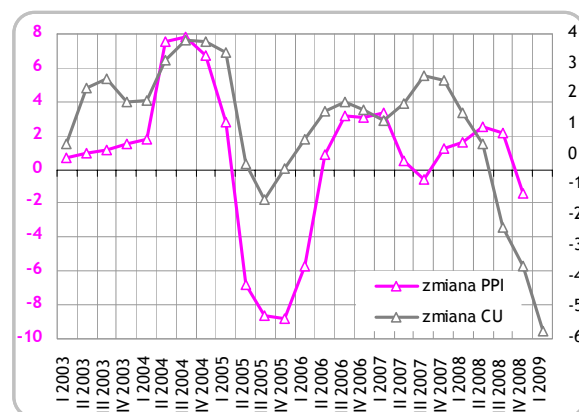
Rys. 71 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w sekcji przetwórstwo przemysłowe

Rys. 73 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w klasach eksporterów wyspecjalizowanych (z ponad 50% udziałem eksportu w przychodach) i niewyspecjalizowanych oraz nieeksporterów

Rys. 72 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w sekcji „Budownictwo”

Rys. 74 Zmiany (r/r) poziomu wykorzystania mocy produkcyjnych (CU) w przetwórstwie przemysłowym a zmiany (r/r) wskaźnika cen PPI (krajowy)

Źródło: GUS (PPI) oraz SM NBP (CU)

Uwaga: szereg CU przesunięto o jeden okres do przodu; PPI w IV kw. 2008 r. - dane szacunkowe

I.8. Kredyt bankowy

Wskaźnik prognoz zadłużenia ważony wielkością zatrudnienia nieznacznie wzrósł w relacji do poprzedniego kwartału, pozostał jednak niższy niż w I kw. 2008 r. Wśród dużych przedsiębiorstw przeważały prognozy wzrostu zadłużenia.

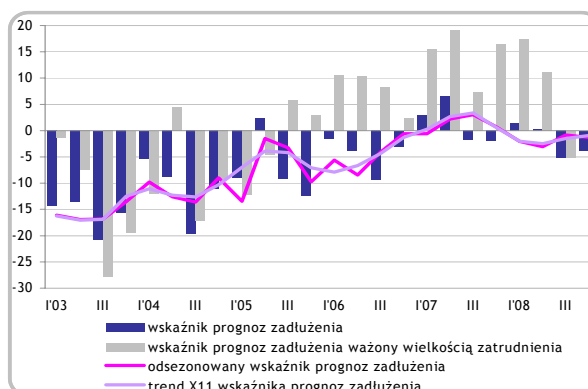
W IV kw. 2008 r. więcej przedsiębiorstw niż w poprzednim kwartale ubiegało się o kredyt, m.in. również z tego powodu odsetek odrzuconych wniosków kredytowych (w populacji ubiegających się o kredyt) był również wyższy.

Zgodnie z zapowiedziami banki zaostrzyły warunki kredytowania przedsiębiorstw. Najczęściej przejawiało się to w wyższych marżach, zaostrzeniu wymagań odnośnie zabezpieczeń, rzadziej - w zmniejszaniu kwoty kredytu.

Reakcją przedsiębiorstw, które będą miały trudności w uzyskaniu kredytu bankowego będzie najczęściej wydłużenie okresu spłaty zobowiązań lub zmiana banku prowadzącego. Około 6% ankietowanych kredytobiorców obawia się, że ograniczenie dostępności środków bankowych może zmusić je do ogłoszenia bankructwa.

PROGNOZY ZADŁUŻENIA

W I kw. 2009 r. **wskaźnik prognoz zadłużenia ważony wielkością zatrudnienia nieznacznie wzrósł, pozostał jednak niższy niż w I kw. 2008 r.** (wzrost o 5 pp. kw/kw i spadek o 16 pp. r/r). Nieważony odsezonowany wskaźnik prognoz zadłużenia pozostał ujemny (spadł w relacji do poprzedniego kwartału o 0,5 pp. i o 2 pp. w relacji r/r), wskazując na utrzymujące się osłabienie dynamiki wzrostu kredytu wśród mniejszych przedsiębiorstw¹¹ (Rys. 75).

Rys. 75 Wskaźnik prognoz zadłużenia kredytowego (saldo odpowiedzi: wzrost zadłużenia - spadek zadłużenia, populacja kredytobiorców=100)

PROGNOZY ZADŁUŻENIA - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Analiza prognoz zadłużenia kredytowego wykazała, że w I kw. 2009 r. mimo pogorszenia koniunktury przedsiębiorstwa planują zwiększać zadłużenie kredytowe (por. Rys. 83, Rys. 84):

- przedsiębiorstwa największe zatrudniające co najmniej 2000 osób,
- przedsiębiorstwa zatrudniające od 500 do 1999 pracowników,
- firmy transportowe,
- firmy oczekujące wzrostu popytu na swoje produkty,
- przedsiębiorstwa zapowiadające zwiększanie inwestycji,

¹¹ Według danych statystyki bankowej na koniec listopada 2008 r. kredyt dla przedsiębiorstw wzrósł w relacji do analogicznego okresu poprzedniego roku o 27%.

- firmy w dobrej i bardzo dobrej sytuacji ekonomicznej (Rys. 85).

Plany spadku zadłużenia z tytułu kredytu bankowego zgłaszają przede wszystkim:

- przedsiębiorstwa z sektora MSP,
- przedsiębiorstwa przemysłowe,
- firmy pozostające w złej sytuacji ekonomicznej (Rys. 85),
- przedsiębiorstwa nie inwestujące (Rys. 86).

DOSTĘPNOŚĆ KREDYTÓW

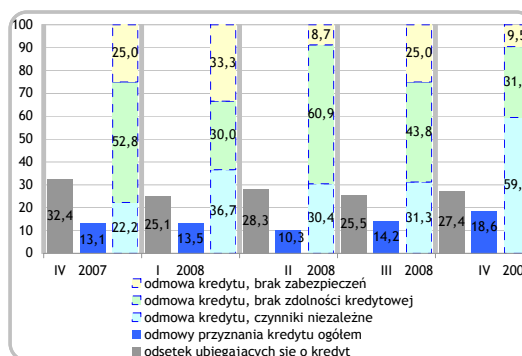
W IV kw. 2008 r. odnotowano zarówno wzrost odsetka przedsiębiorstw ubiegających się o kredyt jak i wzrost odsetka odmów przyznania kredytu. Pogorszenie koniunktury może skłaniać przedsiębiorstwa do zabezpieczania swojej płynności finansowej poprzez zagwarantowanie sobie dostępu do kredytu bankowego.

Po raz pierwszy za główną przyczynę odmów udzielenia kredytu przedsiębiorstwa podały czynniki niezależne od sytuacji przedsiębiorstwa. W drugiej kolejności przedsiębiorstwa wymieniali brak zdolności kredytowej, a następnie brak odpowiednich zabezpieczeń¹² (Rys. 76).

W IV kw. 2008 r. niemal 4% przedsiębiorstw trudność w dostępie do kredytu uznało za barierę prowadzenia działalności (Rys. 81).

W IV kw. 2008 r. najczęściej o kredyt ubiegała się klasa przedsiębiorstw największych, zatrudniających ponad 2000 osób, przy czym ponad 40% wniosków tych firm zostało odrzuconych. Najniższy odsetek firm ubiegających się o kredyt zanotowano wśród przedsiębiorstw średniej wielkości (zatrudniających między 50 a 250 pracowników) - ok. 17% klasy. Wśród przedsiębiorstw zatrudniających od 500 do 1999 osób wszystkie wnioski kredytowe zostały rozpatrzone pozytywnie. Wśród przedsiębiorstw najmniejszych, zatrudniających do 50 osób niecałe 13% wniosków było rozpatrzonych negatywnie (Rys. 87).

W badanym kwartale z częstą odmową udzielenia kredytu bankowego spotykały się przedsiębiorstwa w złej sytuacji ekonomicznej (około 70% klasy) i często borykające się z niedostateczną płynnością (56% klasy). W sekcji PKD z odmową najczęściej spotkały się - przedsiębiorstwa przemy-

Rys. 76 Udział przedsiębiorstw w próbie ubiegających się o kredyt oraz odsetek przedsiębiorstw (w próbie przedsiębiorstw ubiegających się o kredyt), którym banki odmówiły przyznania kredytu wraz z przyczynami odmów

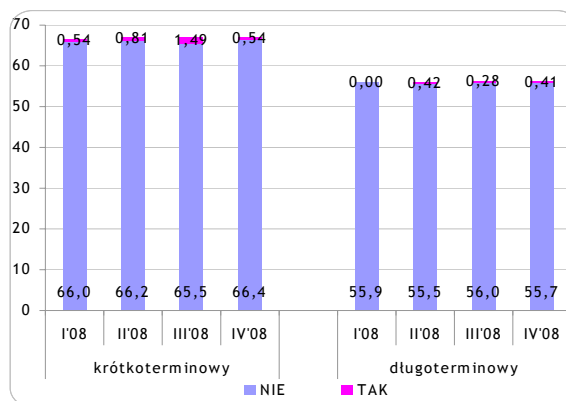
¹² Brak wystarczających zabezpieczeń stanowił jedynie 9,5% wszystkich odmów przyznania kredytu. Jest to bardzo mało biorąc pod uwagę relatywnie niskie zadłużenie polskich przedsiębiorstw. Dane zgromadzone w sprawozdaniach F-01 pokazują, że wskaźnik ogólnego zadłużenia na koniec III kw. 2008 r. dla całej populacji przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 50 osób wyniósł 45% przy przedziale uważanym za bezpieczny 50-60%. Wskazuje to ma spore możliwości całego sektora do ustanawiania zabezpieczeń na majątku firmy.

słowe i transportowe (kolejno 22% i 25% klasy). Wysoki odsetek odmów odnotowano również wśród firm z sekcji Obsługa nieruchomości (ponad 40% klasy) (Rys. 89, Rys. 90).

Wysokie stopy procentowe pozostały barierą prowadzenia działalności dla relatywnie niewielkiej grupy przedsiębiorstw (Rys. 80, Rys. 81). Widać jednak, że wzrost oprocentowania wpłynął na wzrost odsetka przedsiębiorstw uznających cenę kredytu za utrudniającą prowadzenie działalności.

ZMIANY WARUNKÓW KREDYTOWANIA

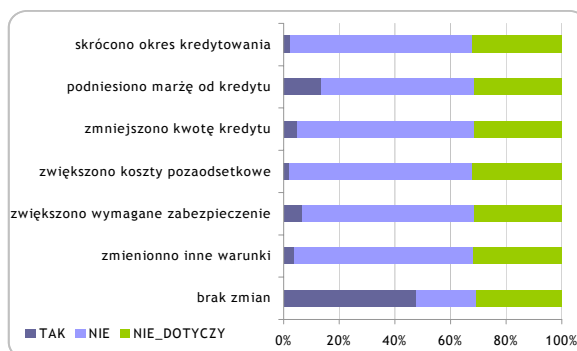
W 2008 r. banki tylko w nielicznych przypadkach wypowiadały kredyt. Najwięcej wypowiedzeń kredytu krótkoterminowego odnotowano w III kw. (dotyczyło około 1,5% badanych przedsiębiorstw). W przypadku kredytu długoterminowego było to zjawisko jeszcze rzadsze - w IV kw. 2008 r. z nagłym zaprzestaniem kredytowania spotkało się 0,41% ankietowanych firm (Rys. 77).

Rys. 77 Udział przedsiębiorstw w próbie którym banki wypowiedziały kredyt

W IV kw. 2008 r. ponad 3% przedsiębiorstw zatrudniających co najmniej 2000 osób spotkało się z wypowiedzeniem kredytu krótkoterminowego. Wypowiedzenia dotyczyły przedsiębiorstw przemysłowych (około 2% przedsiębiorstw) i podobnego odsetka firm z sekcji Obsługa nieruchomości. Kredyt długoterminowy częściej wypowiadano firmom zatrudniającym między 500 a 2000 osób, a w klasyfikacji według sekcji PKD przedsiębiorstwom przemysłowym (około 1,5%) i budownictwu (około 0,5%).

O zaostrzeniu warunków kredytowania poinformowało ok. 21% kredytobiorców. Pogorszenie warunków przejawiało się najczęściej w wyższych marżach kredytowych (wzrost marż odnotowało ponad 13% przedsiębiorstw korzystających z kredytu). Wzrost wymagań odnośnie zabezpieczeń zaobserwowało 7% przedsiębiorstw, a około 5% firm poinformowało o zmniejszeniu dostępnej dotychczas kwoty kredytu (Rys. 78).

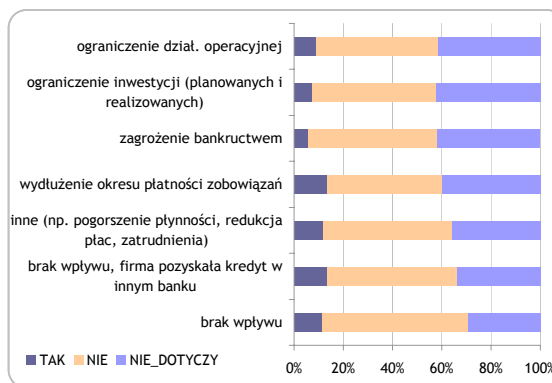
Rys. 78 Zmiany warunków kredytowania (przedsiębiorstwo mogło zaznaczyć każdy z wymienionych warunków)

W IV kw. 2008 r. największe zmiany, jeśli chodzi o warunki kredytowania, dotknęły firmy największe (do tej pory napotykające najmniej problemów w dostępie do kredytu). Ponad 37% klasy spotkało się ze zwiększeniem marży kredytowej, w 20% przypadków zmniejszono kwotę kredytu, a około 10% firm musiało dostarczyć większe zabezpieczenia kredytu. Przedsiębiorstwa zatrudniające do 50 pracowników relatywnie najrzadziej dotknięte zostały zaostrzeniem warunków kredytowania.

Jest to jednak klasa, która do tej pory najczęściej spotykała się z odmową kredytowania. Można sądzić, że najmniejsze przedsiębiorstwa, jeśli już korzystają z kredytu bankowego to cechuje je wysoka zdolność kredytowa i spełniają one ostre, początkowe warunki w momencie przyznawania kredytu. W klasyfikacji według sekcji PKD zmiana warunków kredytowania najczęściej obserwowana była w sekcji Przetwórstwo przemysłowe oraz Budownictwo.

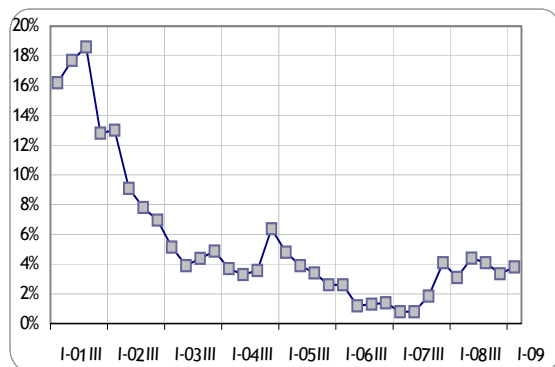
REAKCJA PRZEDSIĘBIORSTWA NA OGRANICZENIE KREDYTOWANIA

Przedsiębiorstwa które spotkały się z (lub w najbliższym okresie spodziewają się) ograniczeniem dostępności kredytu w pierwszej kolejności zdecydowałyby się na wydłużenie okresu spłaty zobowiązań w celu poprawy swojej sytuacji finansowej (tę możliwość wskazało ponad 13% firm). Ponad 13% przedsiębiorstw na ograniczenie dostępności kredytu ze strony banku prowadzącego rozpoczęłoby współpracę z innym bankiem, bez negatywnych następstw dla prowadzonej działalności.

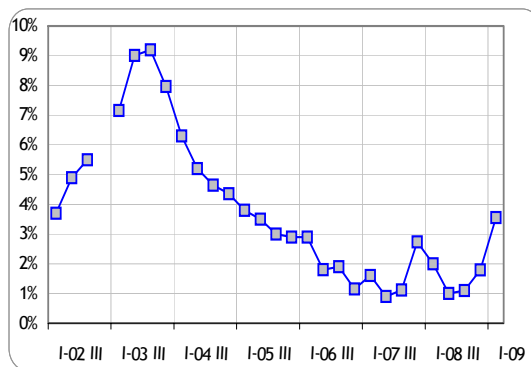

Rys. 79 Następstwa wypowiedzenia lub nieudzielenia kredytu bankowego dla przedsiębiorstw (populacja kredytobiorców)

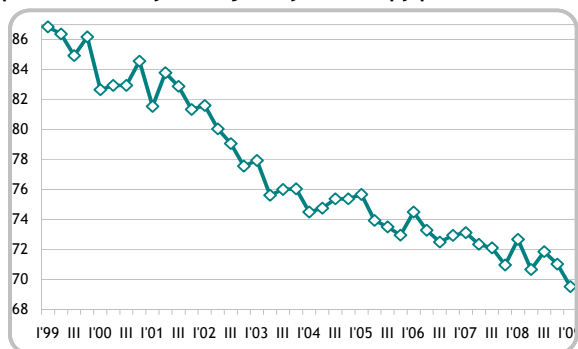
Około 9% takich firm ograniczyłoby działalność operacyjną. Dla około 6% przedsiębiorstw zaprzestanie kredytowania może wiązać się z koniecznością ogłoszenia bankructwa (por. Rys. 79).

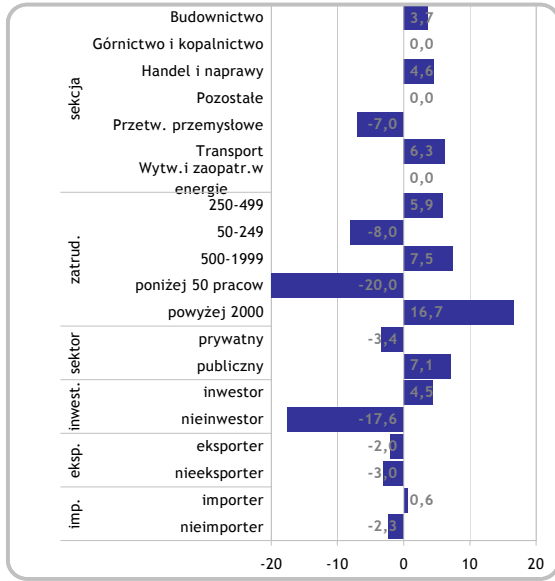
Rys. 80 Odsetek przedsiębiorstw informujących o występowaniu bariery rozwoju - wysokie stopy procentowe

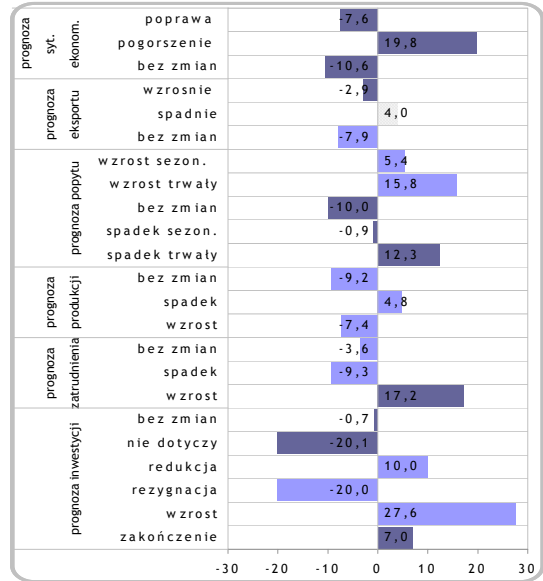
Rys. 81 Odsetek przedsiębiorstw informujących o występowaniu bariery rozwoju - dostępność kredytów

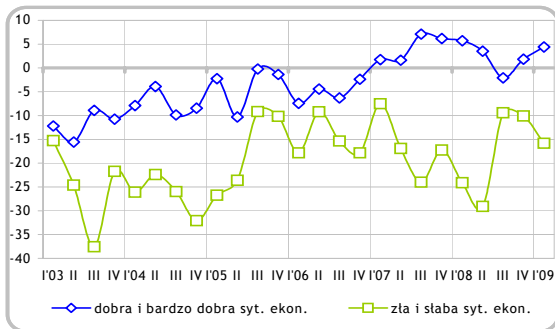
Rys. 82 Udział kredytobiorców w próbie

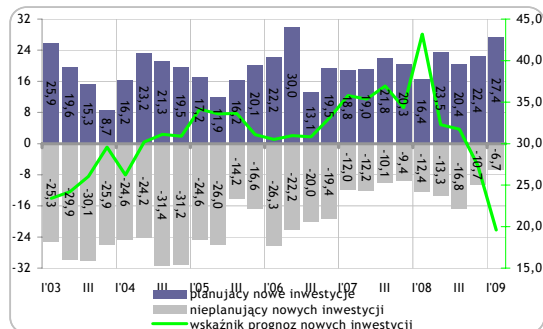
Rys. 83 Progniza zadłużenia kredytowego na najbliższy kwartał wg. klas. Saldo prognoz jest różnicą między prognozami wzrostu i spadku zadłużenia

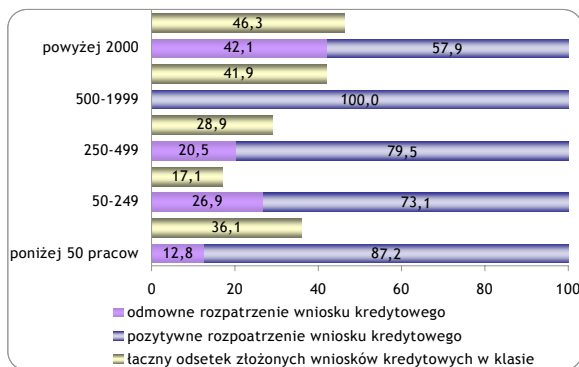
Rys. 84 Elementy oceny sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw oraz prognozy a przewidywane zadłużenie kredytowe w perspektywie kwartału. Saldo obliczone jako odsetek prognoz wzrostu i spadku w klasach odpowiedzi

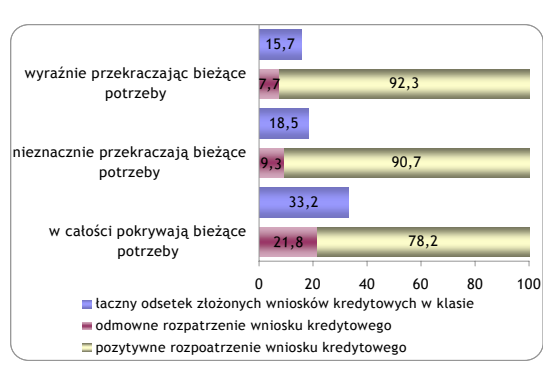
Rys. 85 Wskaźnik prognoz zadłużenia kredytowego (saldo odpowiedzi: wzrost zadłużenia - spadek zadłużenia) a kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw (dane po usunięciu wahań sezonowych)

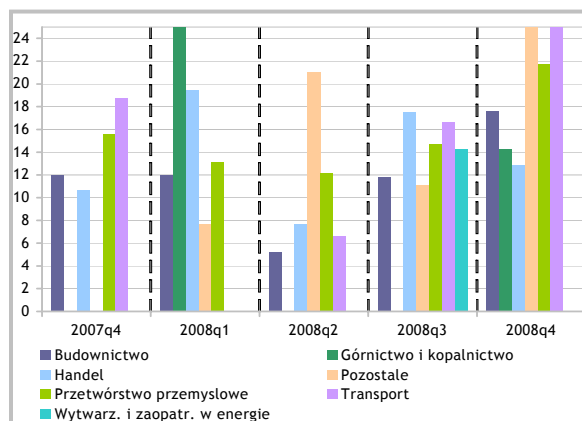
Rys. 86 Wskaźnik prognoz zadłużenia kredytowego (saldo odpowiedzi: wzrost zadłużenia - spadek zadłużenia) a plany rozpoczęcia nowych inwestycji (dane odsezonowane)

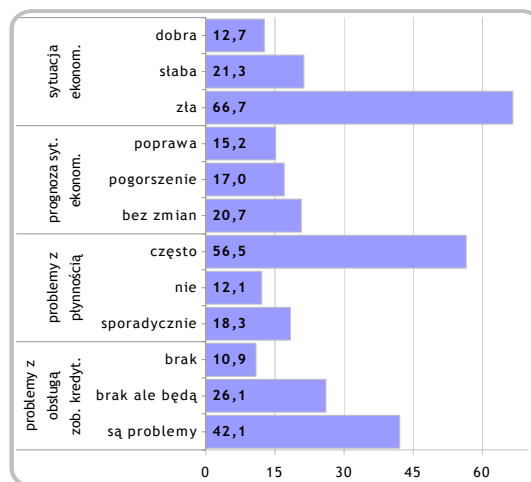
Rys. 87 Odsetek przedsiębiorstw klas wg wielkości zatrudnienia, ubiegających się o kredyty w IV kw. 2008 r. (udział % w klasie), oraz udział pozytywnych i negatywnych rozpatrzeń wniosków kredytowych w tych klasach (udziały sumują się do 100)

Rys. 88 Odsetek przedsiębiorstw ubiegających się o kredyt a posiadane środki pieniężne w IV kw. 2008 r. (udział % w klasie), oraz udział pozytywnych i negatywnych rozpatrzeń wniosków kredytowych w tych klasach przedsiębiorstw (udziały sumują się do 100)

Rys. 89 Odsetek przedsiębiorstw wg. sekcji, które otrzymały odmowę przyznania kredytu w kolejnych kwartałach (odsetki w klasach nie sumują się do 100)

Rys. 90 Udział podmiotów, którym odmówiono kredytu w ostatnim kwartale a wybrane elementy oceny sytuacji ekonomicznej

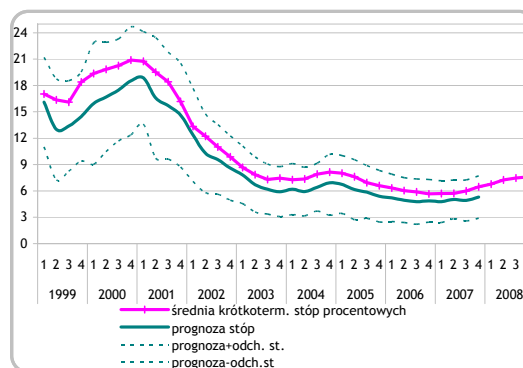

I.9. Oprocentowanie kredytów

W IV kw. 2008 r. oprocentowanie kredytów złotych (zarówno krótko- jak i długoterminowych) wzrosło w relacji do poprzedniego kwartału. Oprocentowanie kredytów dewizowych spadło kw/kw. W badanej próbie przedsiębiorstw dynamicznie wzrósł odsetek przedsiębiorstw oczekujących obniżenia oprocentowania kredytów bankowych w perspektywie kwartału.

OPROCENTOWANIE KREDYTÓW ZŁOTOWYCH

W IV kw. 2008 r. oprocentowanie krótkoterminowych kredytów złotych nieco wzrosło w relacji do poprzedniego kwartału i wyniosło średnio 7,6 % (Rys. 91). Oprocentowanie długoterminowych kredytów złotych również wzrosło - do 7,5% (Rys. 93).

Rys. 91 Oprocentowanie krótkoterminowych kredytów złotych. Do IV kw. 2006 r. oprocentowanie złotych kredytów krótkoterminowych było średnią stóp minimalnych i maksymalnych. Od I kw. 2007 r. nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie oprocentowania krótkoterminowych kredytów złotych. Prognoza stóp w korytarzu wahań (średnia prognozowana stopa procentowa dla złotowego kredytu krótkoterminowego +/- odch. std.)

OPROCENTOWANIE KREDYTÓW DEWIZOWYCH

Oprocentowanie krótkoterminowych kredytów dewizowych wykorzystywanych przez ankietowane przedsiębiorstwa po raz kolejny uległo obniżeniu względem poprzedniego kwartału. Krótkoterminowe kredyty dewizowe były oprocentowane średnio na poziomie 5,0% (Rys. 94). Oprocentowanie długoterminowych kredytów dewizowych w ostatnim kwartale również spadło w relacji do poprzedniego kwartału i kredyt ten był dostępny dla przedsiębiorstw średnio za 5,4% (Rys. 95).

ZMIANY OPROCENTOWANIA KREDYTÓW ZŁOTOWYCH - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Utrzymuje się tendencja wzrostowa oprocentowanie kredytu krótkoterminowego we wszystkich z analizowanych klasach przedsiębiorstw (Tab. 1).

Najdrożej krótkoterminowy kredyt złotowy pozyskiwały przedsiębiorstwa usługowe, w tym sekcja Obsługa nieruchomości 8,4%. Nieco taniej kredyt krótkoterminowy pozyskiwały firmy budowlane i handlowe. Najtaniej kredyt otrzymywały przedsiębiorstwa bardzo duże, zatrudniające co najmniej 2000 osób, firmy wytwarzające i zaopatrujące w energię, oraz górnictwo.

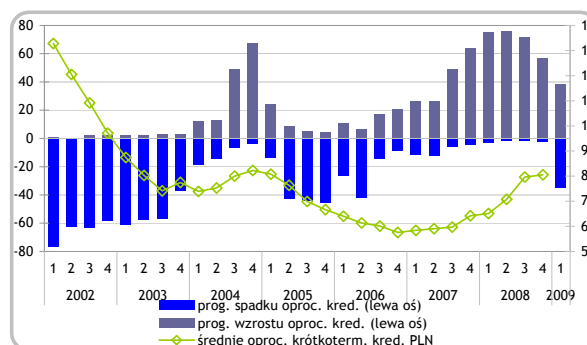
Największy wzrost oprocentowania kredytu krótkoterminowego (r/r) odnotowały firmy świadczące pozostałe usługi w tym sekcja Obsługa nieruchomości (2,1 pp.), oraz firmy, zatrudniające od 500 do 1999 osób (0,17 pp.).

Długoterminowy kredyt bankowy również zdrożał we wszystkich analizowanych klasach. Firmy energetyczne, przedsiębiorstwa publiczne oraz największe podmioty, a także przedsiębiorstwa planujące rozpoczęcie nowych inwestycji podobnie jak w poprzednich okresach, uzyskiwały najtańszy długoterminowy kredyt bankowy. Z kolei przedsiębiorstwa najmniejsze (zatrudniające do 50 pracowników), firmy budowlane oraz przedsiębiorstwa usługowe (w tym z sekcji Obsługa nieruchomości 7,7% i firmy z sekcji Ochrona zdrowia i opieka społeczna 8,9%) złotowy kredyt długoterminowy pozyskiwały najdrożej (Tab. 1).

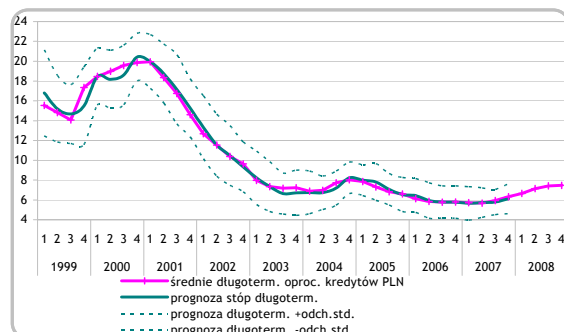
W IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwa w dobrej i bardzo dobrej sytuacji ekonomicznej kredyt krótkoterminowy pozyskiwały średnio o 2,2 pp. taniej niż firmy w złej sytuacji ekonomicznej (Rys. 97).

PROGNOZA STÓP PROCENTOWYCH

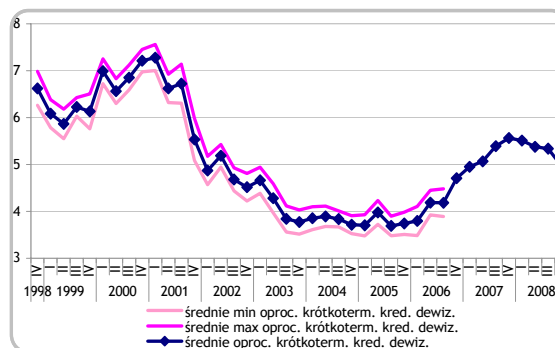
W próbie nieznacznie przeważają oczekiwania na wzrost ceny kredytu nad oczekiwaniami spadku w perspektywie kwartału (Rys. 92). Odsetek przedsiębiorstw wyrażających przekonanie o spadku kosztów kredytów w perspektywie kwartału wzrósł o ok. 31 pp. kw/kw (Rys. 98).

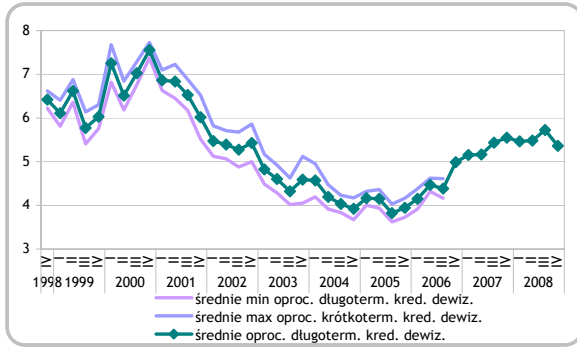
Rys. 92 Prognozy zmian ceny kredytów oraz średnie oprocentowanie złotowego kredytu krótkoterminowego

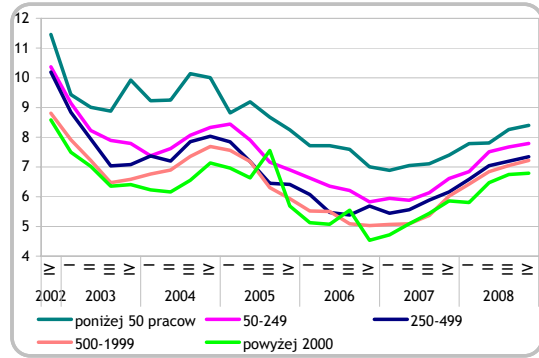
Rys. 93 Oprocentowanie długoterminowych kredytów złotych. Do IV kw 2006 oprocentowanie złotych kredytów długoterminowych, korytarz średnich stóp minimalnych i maksymalnych. Od I kw 2007 nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie oprocentowania długoterminowych kredytów złotych. Prognoza stóp w korytarzu wahań (średnia prognozowana stopa procentowa dla złotowego kredytu długoterminowego +/- odch. std.)

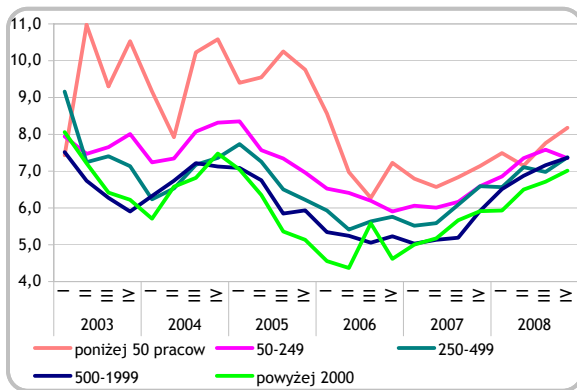
Rys. 94 Oprocentowanie krótkoterminowych kredytów dewizowych oraz minimalna i maksymalna średnia stopa oprocentowania kredytu. Od I kw 2007 nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie oprocentowania krótkoterminowych kredytów dewizowych

Rys. 95 Oprocentowanie długoterminowych kredytów dewizowych oraz minimalna i maksymalna średnia stopa oprocentowania kredytu. Od I kw. 2007 nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie oprocentowania długoterminowych kredytów dewizowych

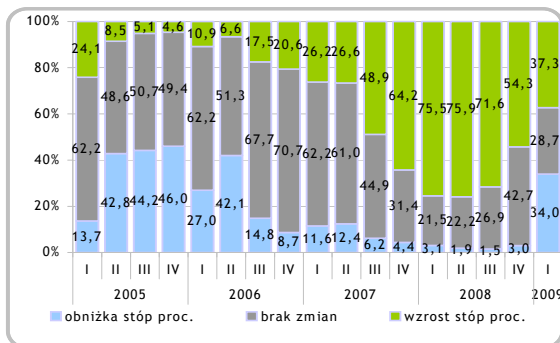
Rys. 96 Oprocentowanie złotych kredytów krótkoterminowych a wielkość zatrudnienia

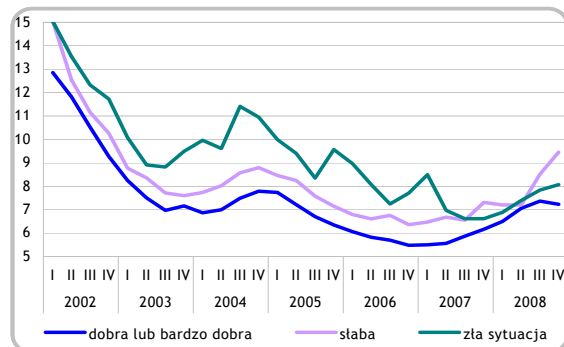
Rys. 97 Oprocentowanie złotych kredytów długoterminowych a wielkość zatrudnienia

	oproc. kredytów krótkoterm.	zmiana oproc. krótkoterm. (r/r w pp)	oproc. kredytów długoterm.	zmiana oproc. długoterm. (r/r w pp)
Budownictwo	7,78	0,87	7,66	0,51
Górnictwo i kopalnictwo	6,78	0,37	7,04	0,38
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa	7,70	1,11	7,28	0,64
Pozostałe	8,17	1,83	7,67	1,42
Przetwórstwo przemysłowe	7,47	1,10	7,17	1,01
Transport	7,58	0,81	7,26	0,16
Wytwarz. i zaopatrz. w energię	7,15	1,51	6,76	1,34
importer	7,37	1,14	7,17	0,94
nieimporter	7,93	1,27	7,51	1,15
inwestor	7,39	1,09	7,14	1,04
nieinwestor	8,07	1,23	7,66	0,75
eksporter	7,46	1,14	7,24	0,82
nieeksporter	7,81	1,06	7,38	1,19
prywatny	7,60	1,11	7,32	0,92
publiczny	7,45	1,18	6,75	0,92

Tab. 1 Średnie oprocentowanie kredytów złotych w podstawowych klasach przedsiębiorstw w IV kw. 2008 r.

Rys. 98 Oczekiwane przez kredytobiorców zmiany oprocentowania kredytów w perspektywie kwartału

Rys. 99 Średnie oprocentowanie kredytów krótkoterminowych w zależności od sytuacji ekonomicznej podmiotu

I.10. Płynność finansowa przedsiębiorstw

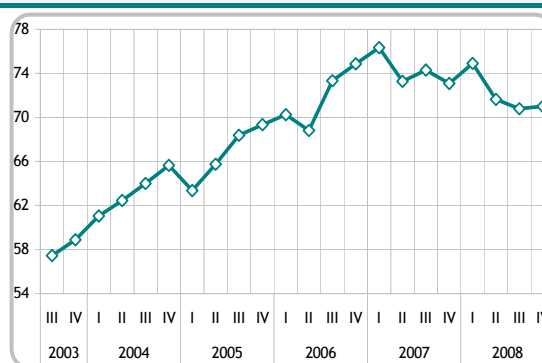
W IV kw. 2008 r. płynność finansowa respondentów utrzymała się na poziomie z poprzedniego kwartału.

Widoczny jest lekki wzrost odsetka przedsiębiorstw terminowo obsługujących zobowiązania kredytowe oraz handlowe. Średni okres płatności zobowiązań pozabankowych wyniósł 37 dni, a ściągania należności 42 dni. Około 15% badanych przedsiębiorstw poinformowało, że oba okresy realizacji płatności uległy w ostatnim kwartale wydłużeniu.

W IV kw. 2008 r. więcej firm (niż miało to miejsce w poprzednim kwartale) zadeklarowało, że posiadają środki pieniężne przekraczające ich bieżące potrzeby.

OCENY PŁYNNOŚCI

W IV kw. 2008 r. odsetek przedsiębiorstw, które nie miały problemu z płynnością finansową, utrzymał się na poziomie poprzedniego kwartału. (Rys. 100).

Rys. 100 Udział przedsiębiorstw nie zgłaszających problemów z utrzymaniem płynności finansowej

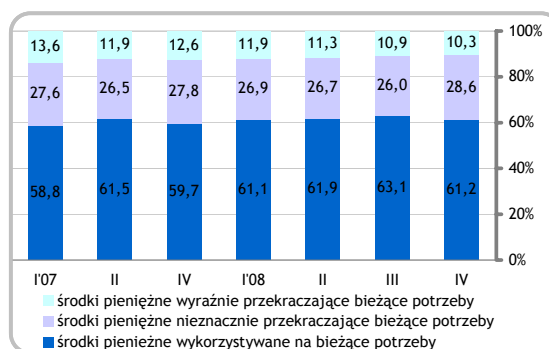
Wzrósł jednak odsetek przedsiębiorstw informujących o braku wystarczającej płynności lub zatorach płatniczych jako barierze w prowadzeniu działalności z 5,1% do 7,2% (Rys. 104, Rys. 105).

OCENY PŁYNNOŚCI - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

W IV kw. 2008 r. problemy z utrzymaniem płynności najrzadziej zgłaszały przedsiębiorstwa wytwarzające i zaopatrujące w energię oraz firmy usługowe (przedsiębiorstwa z sekcji Obsługa nieruchomości w 83% posiadają wystarczającą płynność, znacznie mniej płynnych przedsiębiorstw jest w sekcji Ochrona zdrowia i opieka socjalna - 40%). Najczęściej o posiadaniu zbyt niskiego poziomu płynności informowały firmy przemysłowe i handlowe. Tylko w sekcji Przetwórstwo przemysłowe odnotowano spadek odsetka firm bez problemów z płynnością (Rys. 107). Odsetek przedsiębiorstw, którym płynność poprawiła się wzrósł wśród przedsiębiorstw publicznych oraz w grupie firm zatrudniających między 500 a 1999 osób (Rys. 108 - Rys. 110).

ŚRODKI PIENIĘŻNE PRZEDSIĘBIORSTW

W IV kw. 2008 r. odnotowano niewielki wzrost (o 2 pp. kw/kw) odsetka przedsiębiorstw utrzymujących środki pieniężne przekraczające bieżące potrzeby. Obecnie około 39% badanych przedsiębiorstw zabezpiecza swoją płynność utrzymując wyższe środki pieniężne¹³ (por. Rys. 101).

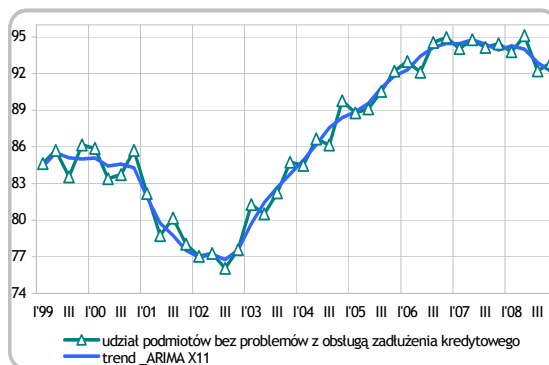
Rys. 101 Rozkład posiadanych środków pieniężnych w badanej próbie

ŚRODKI PIENIĘŻNE PRZEDSIĘBIORSTW - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Wśród badanych klas przedsiębiorstw widoczna jest zmiana struktury utrzymywanych środków pieniężnych. Firmy budowlane oraz przedsiębiorstwa z sekcji Górnictwo i kopalnictwo wyraźnie zwiększyły posiadane środki pieniężne (w klasach odsetek wzrósł kolejno o 16 pp. i 30 pp. w relacji do poprzedniego kwartału). Najmniej zmian dotyczyło przedsiębiorstw zatrudniających między 500 a 1999 pracowników - tu struktura środków pieniężnych pozostała stabilna. Największy spadek odsetka przedsiębiorstw dysponujących nadmiernymi środkami widoczny był w klasie firm zatrudniających ponad 2000 osób (z około 48% klasy do 34%), oraz w przedsiębiorstwach energetycznych (z 96% do 54% klasy) - por. Rys. 111.

OBŚLUGA ZADŁUŻENIA KREDYTOWEGO

Odsetek przedsiębiorstw terminowo wywiązujących się ze swoich zobowiązań bankowych od dwóch lat pozostaje na bardzo wysokim poziomie (Rys. 102). W IV kw. 2008 r. ponad 92% badanych przedsiębiorstw twierdziło, że nie ma problemów z terminową spłatą swoich zobowiązań kredytowych (wzrost o 0,6 pp. w ujęciu kw/kw i spadek - o 1,6 pp. w ujęciu r/r) - por. Rys. 112.

Rys. 102 Udział podmiotów regulujących zadłużenie kredytowe zgodnie z umową

OBŚLUGA ZADŁUŻENIA KREDYTOWEGO - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

W IV kw. 2008 r. poprawę obsługi zobowiązań kredytowych widać wśród przedsiębiorstw handlowych i energetycznych. Wyraźnemu pogorszeniu wskaźnik obsługi uległ natomiast w klasie przedsiębiorstw transportowych (odsetek terminowo regulujących zobowiązania kredytowe spadł o 4 pp. kw/kw). Widocznie niższy odsetek wyspecjalizowanych eksporterów (90%) niż niewyspecjalizowa-

¹³ Według danych statystyki bankowej spada dodatnie tempo wzrostu depozytów przedsiębiorstw. Dynamika roczna depozytów przedsiębiorstw (bez części z terminem wypowiedzenia do 3-m-cy) na koniec listopada 2008 r. wyniosła 102,6% w ujęciu rocznym.

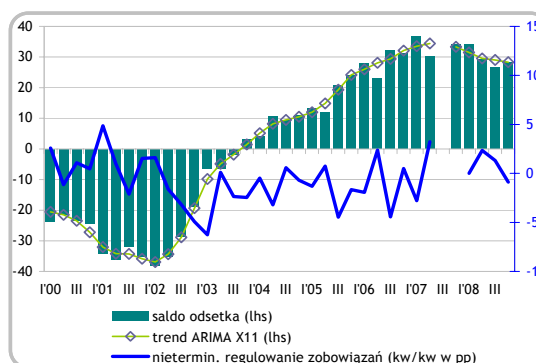
nych (93%) terminowo wywiązuje się z zobowiązań kredytowych (aczkolwiek w IV kw. widoczny był wzrost odsetka wśród wyspecjalizowanych eksporterów.

Bardzo wysoki odsetek podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego terminowo reguluje zobowiązania kredytowe (ponad 97% klasy). Przedsiębiorstwa krajowe od dwóch kwartałów borykają się z większymi problemami (obecnie około 91% nie ma problemów we współpracy z bankami) - Rys. 115.

O poprawie obsługi zadłużenia kredytowego poinformowały przedsiębiorstwa najmniejsze, zatrudniające do 50 osób (Rys. 116).

OBŚLUGA ZADŁUŻENIA POZAKREDYTOWEGO

W IV kw. 2008 r. wzrost w relacji do poprzedniego kwartału odsetek przedsiębiorstw terminowo obsługujących zobowiązania pozabankowe. Obecnie około 65% badanych firm twierdzi, że nie ma problemów z obsługą zobowiązań handlowych (wskaźnik obsługi wzrósł o 1,8 pp kw/kw, ale spadł o 5,6 pp r/r) - (Rys. 103, Rys. 112).

Rys. 103 Wskaźnik obsługi zadłużenia pozabankowego (saldo odpowiedzi: terminowa obsługa - nieterminowa obsługa)

OBŚLUGA ZADŁUŻENIA POZAKREDYTOWEGO - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

W IV kw. 2008 r. terminowość regulowania zobowiązań pozabankowych tylko w części analizowanych klas uległa poprawie (Rys. 118, Rys. 120).

Najwyższy odsetek przedsiębiorstw terminowo regulujących swoje zobowiązania pozabankowe odnotowano wśród przedsiębiorstw energetycznych, a także wśród przedsiębiorstw największych (zatrudniające co najmniej 2000 osób). Także niewyspecjalizowani eksporterzy w ponad 86% przypadków terminowo regulują zobowiązania pozabankowe. Najwięcej problemów z obsługą tych zobowiązań przejawiają podmioty krajowe, przetwórstwo przemysłowe i firmy budowlane (w tych klasach tylko około 60% firm wywiązuje się z zobowiązań handlowych w terminie).

Największemu pogorszeniu uległa sytuacja w górnictwie oraz wśród wyspecjalizowanych eksporterów (w obu klasach od trzech kwartałów zwiększa się odsetek przedsiębiorstw nieterminowo wywiązujących się z kontraktów handlowych).

W IV kw. 2008 r. w badanej próbie przedsiębiorstw średni okres płatności zobowiązań wyniósł 37 dni, a ściągania należności 42 dni. Połowa ankietowanych przedsiębiorstw poinformowała, że okres 30 dni jest wystarczający aby dokonać płatności z tytułu prowadzonej działalności operacyjnej (Tab. 2). Jednocześnie ponad 21% firm powie-

Tab. 2 Rozkład realizacji płatności z tytułu należności i zobowiązań

percentyle	ściągania należności (w dniach)	płatności zobowiązań (w dniach)
10	0	5
25	20	15
50 (mediana)	30	30
75	51	45
90	70	62
100	270	233
średnia	42	37,1

działo, że okres płatności za zobowiązania wydłużył się w ostatnim kwartale 2008 r. Podobnie wydłużył się okres ściągania należności, o tym poinformowało ponad 27% przedsiębiorstw. Około 5% populacji prowadzi wyłącznie gotówkowe (nającychmiastowe) rozliczenia (Tab. 3).

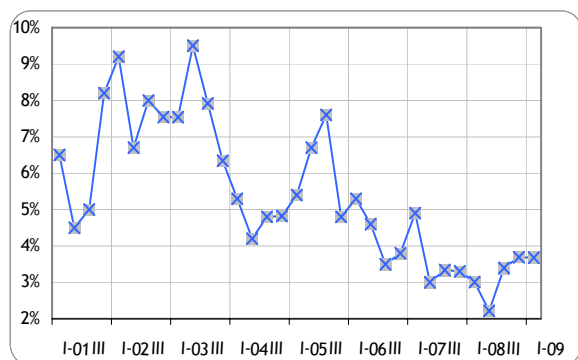
Tab. 3 Wydłużenie terminu realizacji płatności z tytułu należności i zobowiązań

	NIE	TAK	płatności gotówkowe
placenia zobowiązań	73,2	21,6	5,2
ściągnięcia należności	67,1	27,3	5,6

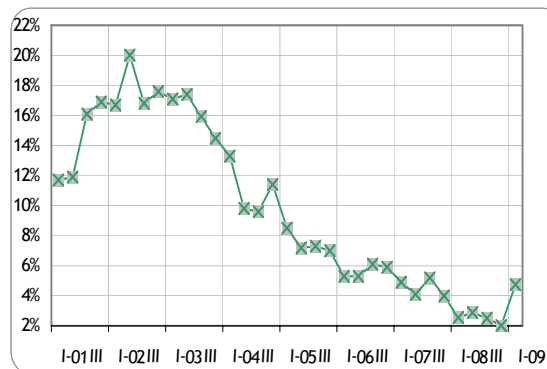
Okolo 15% przedsiębiorstw wydłużyło zarówno okres realizacji płatności z tytułu zobowiązań i ściągania należności, 11,7% firm dłużej ściąga tylko należności, a 6,3% potrzebowało dłuższego okresu na rozliczenie swoich zobowiązań.

Niecałe 38% klasy przedsiębiorstw zatrudniających ponad 2000 osób i aż 48% firm w złej sytuacji ekonomicznej, a w klasyfikacji wg sekcji PKD ponad 24,6% firm budowlanych i 26% przedsiębiorstw przemysłowych wydłużyło okres płatności za zobowiązania. Relatywnie najmniej przedsiębiorstw wydłużyło okres spłaty zobowiązań w sekcji Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię oraz wśród firm usługowych (Ochrona zdrowia, Obsługa nieruchomości) - okolo 10% klasy (Rys. 118 - Rys. 121). Wydłużenie okresu płatności za zobowiązania częściej deklarują wyspecjalizowani eksporterzy niż niewyspecjalizowani eksporterzy (28% wobec 25% klasy).

Z kolei wydłużenie okresu ściągania należności w IV kw. 2008 r. odnotowała znacząca grupa niewyspecjalizowanych eksporterów (prawie 34% klasy) i firmy najmniejsze okolo 36%. W klasyfikacji według sekcji PKD dłużej swoje należności ściągają firmy budowlane, handlowe (okolo 30% w każdej klasie), a także przedsiębiorstwa przemysłowe - 31% firm (Tab. 5).

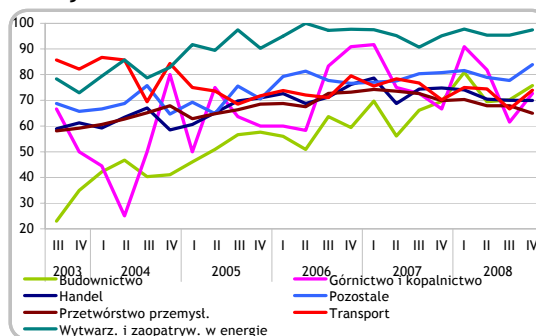
Rys. 104 Problemy z płynnością - jako bariera w prowadzeniu działalności gospodarczej

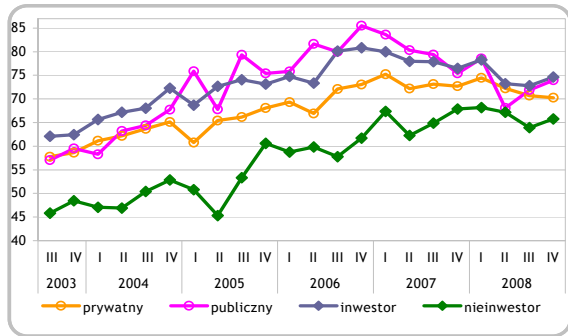
Rys. 105 Problemy z występowaniem zatorów płatniczych jako bariera w prowadzeniu działalności gospodarczej

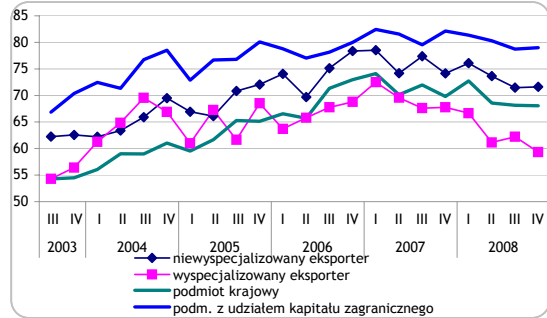
Rys. 106 Występowanie problemów z płynnością w kwartale oraz zmiana w stosunku do poprzedniego kwartału i analogicznego kwartału poprzedniego roku

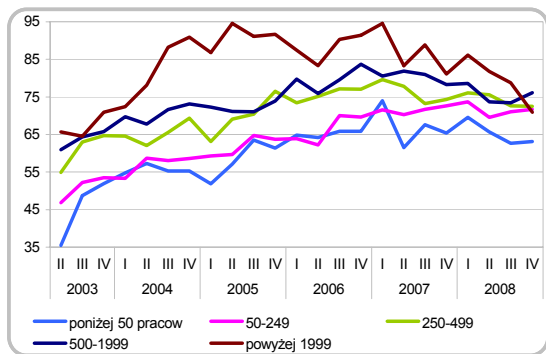
Rys. 107 Odsetek przedsiębiorstw bez problemów z płynnością wg sekcji PKD

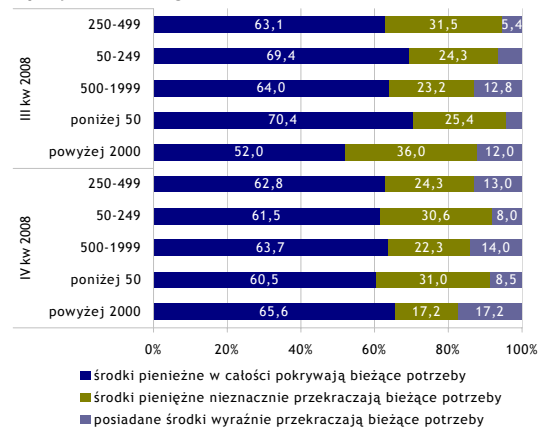
Rys. 108 Odsetek przedsiębiorstw bez problemów z płynnością wg sektora oraz w klasach inwestorów i nieinwestorów

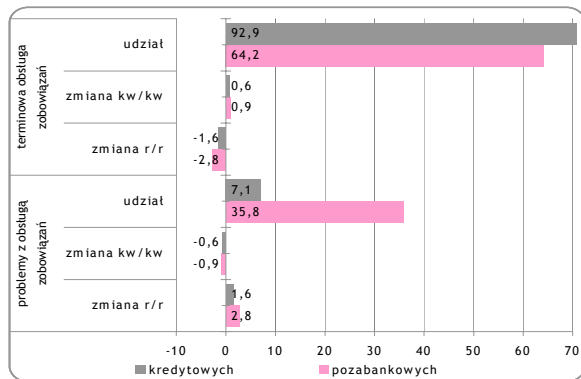
Rys. 109 Odsetek przedsiębiorstw bez problemów z płynnością wg udziału przychodów z importu i eksportu w przychodach ogółem

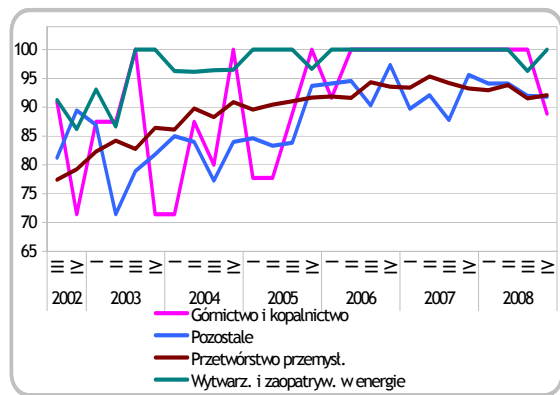
Rys. 110 Udział procentowy przedsiębiorstw bez problemów z płynnością a wielkość zatrudnienia

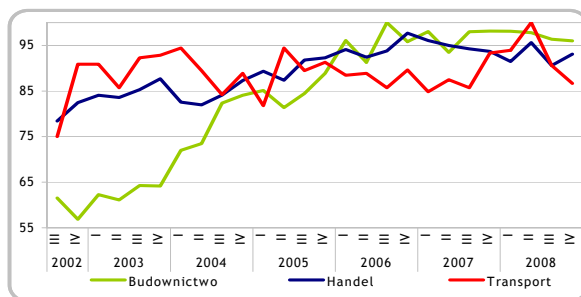
Rys. 111 Środki pieniężne posiadane przez przedsiębiorstwa sklasyfikowane wg zatrudnienia

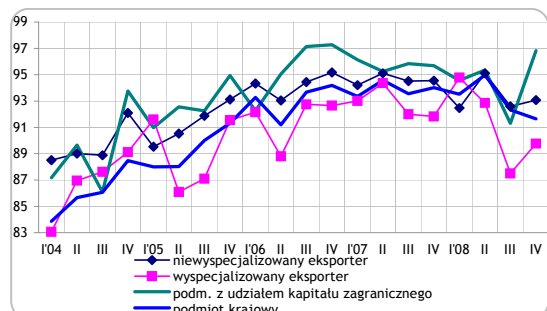
Rys. 112 Obsługa zadłużenia kredytowego i pozabankowego w próbie, wraz ze zmianą w stosunku do poprzedniego kwartału i analogicznego kwartału poprzedniego roku

Rys. 113 Udział podmiotów w sekcjach PKD terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

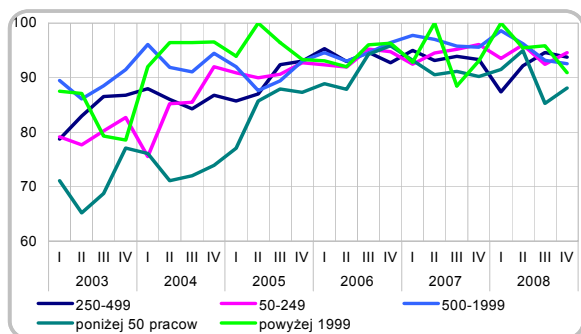

Rys. 114 Udział podmiotów w sekcjach PKD terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

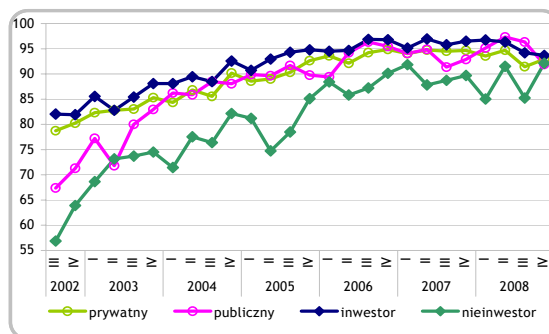

Rys. 115 Udział podmiotów terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

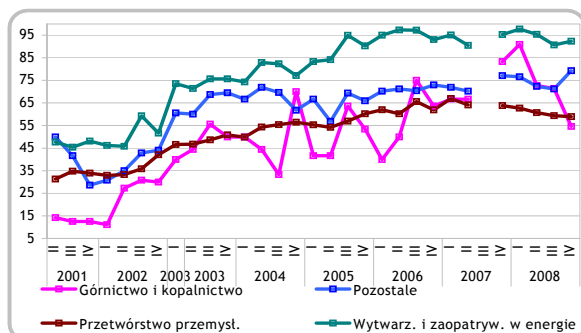

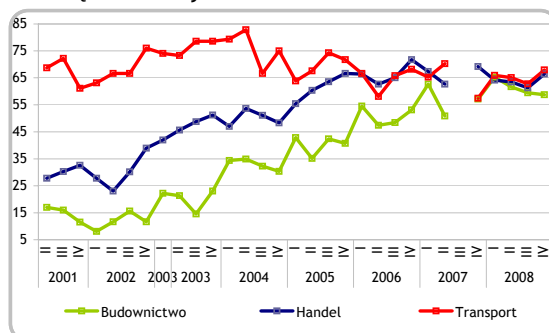
Rys. 116 Udział podmiotów terminowo regulujących zobowiązania kredytowe a wielkość zatrudnienia

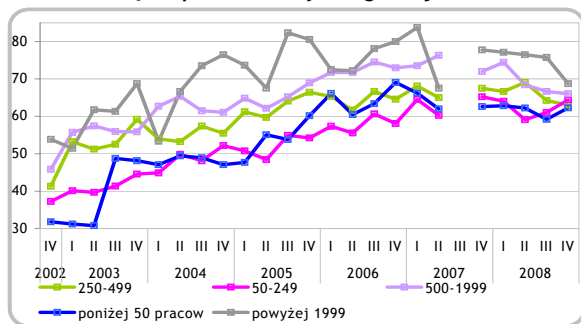
Rys. 117 Udział podmiotów wg sektora oraz w klasach inwestorów i nieinwestorów terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

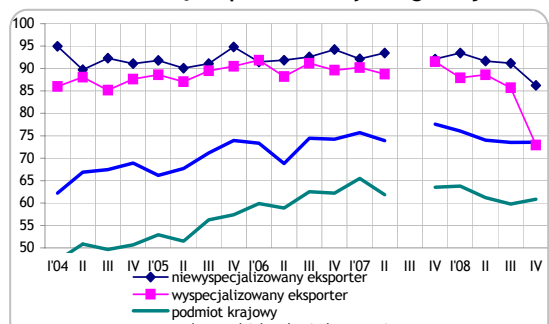
Rys. 118 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych wg sekcji PKD

Rys. 119 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych wg sekcji PKD

Rys. 120 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych w klasach wielkości zatrudnienia

Rys. 121 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych

Tab. 4 Długość realizacji płatności zobowiązań i ściągania należności w wybranych klasach przedsiębiorstw

	płatności zobowiązań (w dniach)	ściągania należności (w dniach)
niewyspecjalizowany eksporter	42	52
wyspecjalizowany eksporter	43	44
podmiot krajowy	36	41
podm. z udziałem kapitału zagranicznego	39	46

Tab. 5 Odsetki przedsiębiorstw w klasach, które wydłużyły okresy płatności zobowiązań i ściągania należności

	płatności zobowiązań	ściągania należności
niewyspecjalizowany eksporter	24,8	33,6
wyspecjalizowany eksporter	27,6	24,9
podmiot krajowy	21,9	26,7
podm. z udziałem kapitału zagranicznego	20,1	27,7

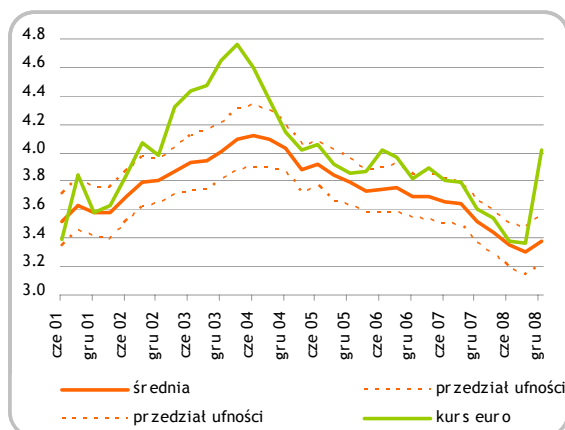
I.11. Kurs walutowy a opłacalność eksportu

Oslabienie złotego względem euro oraz dolara wpłynęło pozytywnie na konkurencyjność polskich towarów na obcych rynkach, a tym samym na opłacalność eksportu. Jednocześnie zmniejszyło się zagrożenie dla rodzimych producentów ze strony tańszego importu.

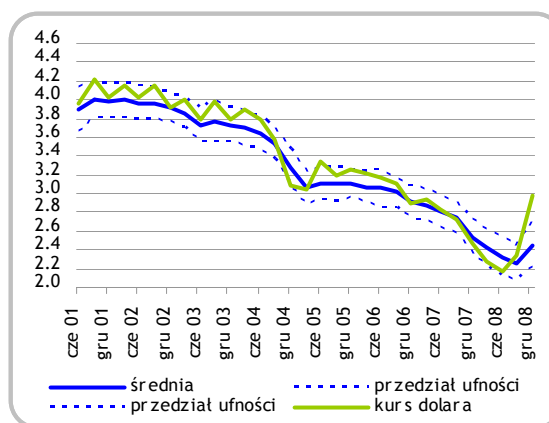
Zmiany na rynku walutowym mogą więc nieco łagodzić negatywne skutki ogólnoswiatowego spowolnienia gospodarczego i słabnącego popytu, zarówno krajowego jak i zagranicznego.

KURS OPŁACALNOŚCI EKSPORTU ORAZ PRODUKCJI KRAJOWEJ

Silne osłabienie złotego, które nastąpiło w drugiej połowie 2008 r. w sposób **pozytywny wpłynęło na opłacalność polskiego eksportu**. Pomimo lekkiego wzrostu średnich kursów progowych EUR/PLN oraz USD/PLN (w grudniu względem września 2008 r.), **kursy graniczne znalazły się istotnie poniżej kursów rzeczywistych**. W rezultacie obniżył się odsetek przedsiębiorstw, dla których kurs progowy opłacalności eksportu jest powyżej rzeczywistego kursu EUR/PLN (o 31 pp. do poziomu 4%), oraz dla których kurs progowy opłacalności eksportu jest powyżej rzeczywistego kursu USD/PLN (o 19 pp. do poziomu 13%) (por. Rys. 122, Rys. 123, Rys. 127).

Rys. 122 Kurs euro, przy którym eksport staje się nieopłacalny wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez +/- 1/2 odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs euro.

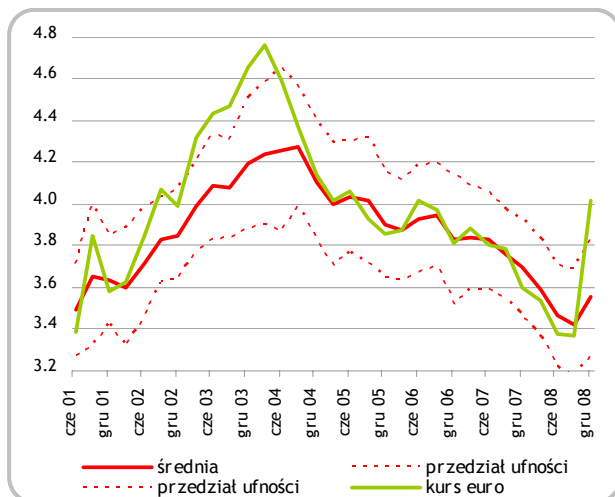

Rys. 123 Kurs dolara, przy którym eksport staje się nieopłacalny, wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez +/- 1/2 odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs dolara

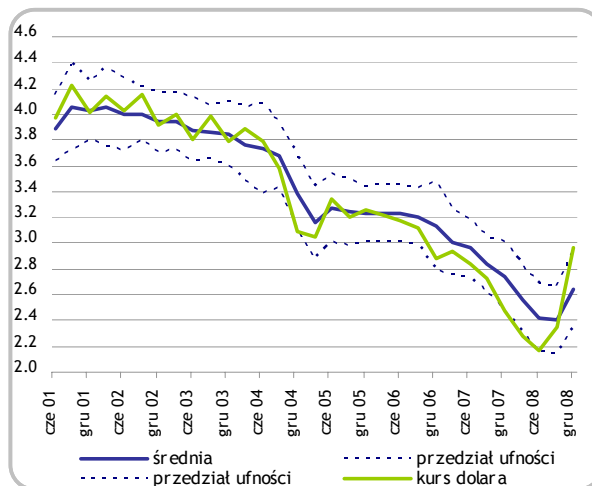
W grudniu 2008 r. rzeczywiste średnie kursy wymiany walut EUR/PLN oraz USD/PLN wzrosły powyżej poziomu odpowiednich średnich kursów granicznych, przy których import może wypierać produkcję krajową badanych przedsiębiorstw (por. Rys. 124, Rys. 125). W ostatnim badaniu udział przedsiębiorstw, dla których kurs progowy znajduje się powyżej kursu rzeczywistego EUR/PLN wyniósł 18% (o 22 pp. mniej niż we wrześniu 2008 r.), zaś odsetek podmiotów dla których kurs graniczny konkurencyjności importu jest powyżej rzeczywistego kursu USD/PLN wyniósł 29% (o 10 pp. mniej niż w poprzednim badaniu) (por. Rys. 126).

PROBLEM WAHAŃ I POZIOMU KURSU WALUTOWEGO

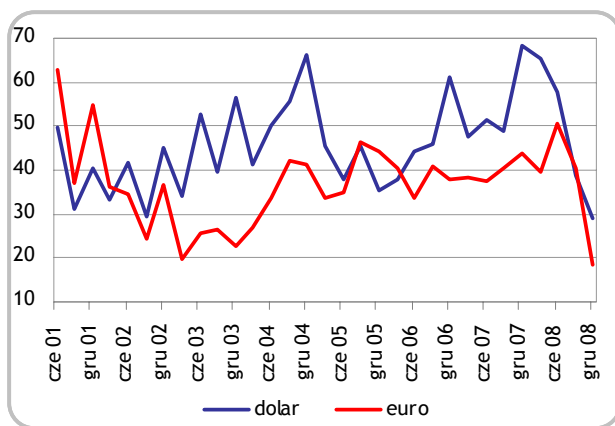
W związku z osłabieniem rodzimej waluty zmniejszył się odsetek podmiotów, które jako barierę, która w okresie najbliższych 6 miesięcy może niekorzystnie wpłynąć na sytuację ekonomiczną firmy, podały kurs walutowy (zarówno jego poziom, jak i stosunkowo duże w ostatnim okresie wahania). Kurs walutowy jest obecnie trzecią najczęściej podawaną przez ankietowane podmioty barierą, po problemach z popytem i złej ogólnej sytuacji gospodarczej na świecie.

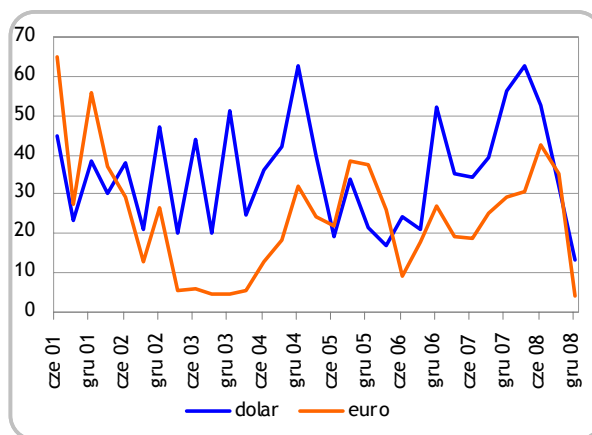
Rys. 124 Kurs euro niekorzystny z powodu większej konkurencyjności towarów importowanych, wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez $\pm 1/2$ odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs euro

Rys. 125 Kurs dolara niekorzystny z powodu większej konkurencyjności towarów importowanych, wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez $\pm 1/2$ odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs dolara

Rys. 126 Udział podmiotów (w proc.), dla których graniczny kurs, przy którym dobra importowane mogą wypierać z rynku produkcję badanych przedsiębiorstw jest powyżej kursu rzeczywistego EUR/PLN oraz USD/PLN

Rys. 127 Udział podmiotów (w proc.), dla których graniczny kurs opłacalności eksportu wzrósł powyżej rzeczywistego kursu USD/PLN oraz EURO/PLN

I.12. Eksport. Import

Pomimo osłabienia złotego i poprawy konkurencyjności polskiego eksportu, ogólnosiwiatowe spowolnienie tempa rozwoju gospodarczego powoduje, że oceny stanu eksportu oraz oczekiwania polskich przedsiębiorstw co do przyszłej dynamiki sprzedaży na obce rynki są coraz bardziej pesymistyczne.

W analizowanej próbie spadł odsetek importerów oraz udział importu zaopatrzeniowego w kosztach badanych przedsiębiorstw, co jest skutkiem zarówno słabnącego popytu wewnętrznego, jak i spowodowanego deprecjacją złotego wzrostu kosztów importu.

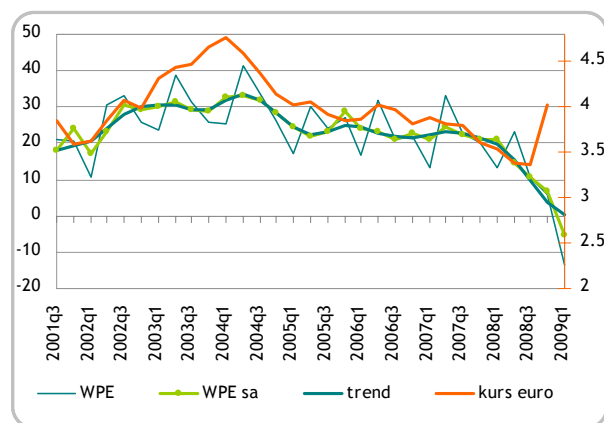
AKTYWNOŚĆ EKSPORTOWA

W IV kw. 2008 r. odnotowano dalsze pogorszenie nastrojów w obszarze działalności eksportowej. Pomimo osłabienia złotego i wynikającej z tego poprawy opłacalności eksportu (por. Rys. 129), **mniej optymistyczne były zarówno oceny stanu eksportu w IV kw. 2008 r., jak i prognozy na I kw. 2009 r.** Dalszy spadek (o 6 pp. względem wartości w poprzedniego badania, do poziomu -12 pp.) odnotował wskaźnik ilości zawartych umów eksportowych (indeks po korekcie sezonowej - por. Rys. 133). Trzeci kwartał z rzędu obniżył się również poziom wskaźnika prognozowanej liczby nowo zawieranych umów eksportowych (o 9 pp. kw/kw do poziomu -13 pp.) (por. Rys. 134).

Średni udział eksportu w przychodach analizowanej grupy eksporterów nie uległ istotnej zmianie względem poprzedniego okresu i wynosi obecnie 38,3%. Zmniejszył się też (o 1,6 pp. względem poprzedniego kwartału, do poziomu 61,4%) udział eksporterów w próbie (por. Rys. 131).

PROGNOZY EKSPORTU

Wskaźnik prognoz eksportu na I kw. 2009 r. (oczyszczony z wahań o charakterze sezonowym) **istotnie obniżył swoją wartość (o 12 pp.) względem poprzedniego kwartału i o 26 pp. względem analogicznego kwartału poprzedniego roku. Obecnie indeks ten kształtuje się na poziomie -5 pp., najniższym w swojej historii (od 2001 r.).** Zachowanie wskaźnika sugeruje, że należy oczekiwać spadku dynamiki eksportu badanej grupy przedsiębiorstw (por. Rys. 128).

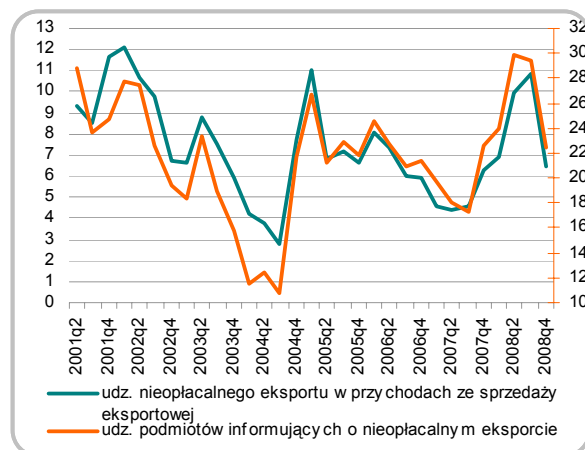
Rys. 128 Wskaźnik prognoz eksportu WPE, oraz rzeczywisty kurs euro

Analiza indeksów dla poszczególnych grup przedsiębiorstw w przetwórstwie przemysłowym wykazała, że **pogorszenia nastrojów w obszarze sprzedaży eksportowej oczekuje zdecydowana większość analizowanych branż**, w tym m.in. producenci artykułów spożywczych, wyrobów chemicznych, wyrobów z gumy, tworzyw sztucznych i pozostałych surowców niemetalicznych, producenci metalowych wyrobów gotowych, pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz producen-

ci mebli. Po relatywnie niskich poziomach indeksów we wcześniejszych kwartałach poprawiły się natomiast oczekiwania odnośnie przyszłego eksportu w sekcjach Włókiennictwo oraz Produkcja drewna i wyrobów z drewna (z wyłączeniem mebli).

OPLACALNOŚĆ EKSPORTU

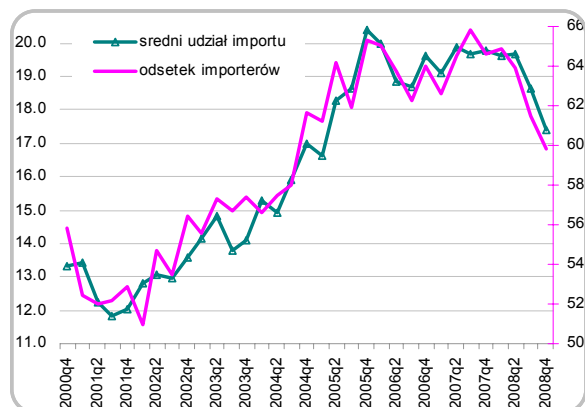
W wyniku osłabienia rodzimej waluty, w IV kw. 2008 r. średni udział nieopłacalnego eksportu¹⁴ w przychodach ze sprzedaży eksportowej zmniejszył się względem poprzedniego okresu o 4 pp. do około 6%. Zmalał również odsetek podmiotów (o 7 pp.), które informowały o nieopłacalnym eksporcie i wynosi on obecnie 22% (por. Rys. 129).

Rys. 129 Udział nieopłacalnego eksportu w przychodach ze sprzedaży eksportowej przedsiębiorstw (średnia w %, lewa skala) oraz odsetek podmiotów informujących o nieopłacalnym eksporcie (prawa skala)

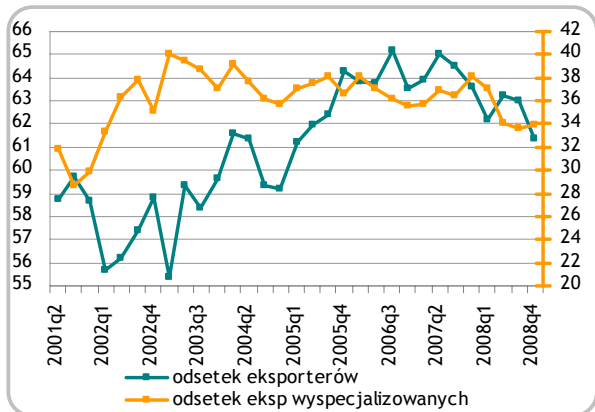
IMPORT

W IV kw. średni udział importu zaopatrzeniowego w kosztach działalności przedsiębiorstw obniżył się względem poprzedniego okresu (o 1,2 pp.) i wyniósł w IV kw. 2008 r. około 17% (por. Rys. 130). O 2 pp. spadł także (względem poprzedniego okresu) udział przedsiębiorstw korzystających z importu zaopatrzeniowego. Odsetek ten wynosi obecnie blisko 60%. Oba indeksy kształtują się obecnie na poziomach z przełomu 2004 i 2005 roku.

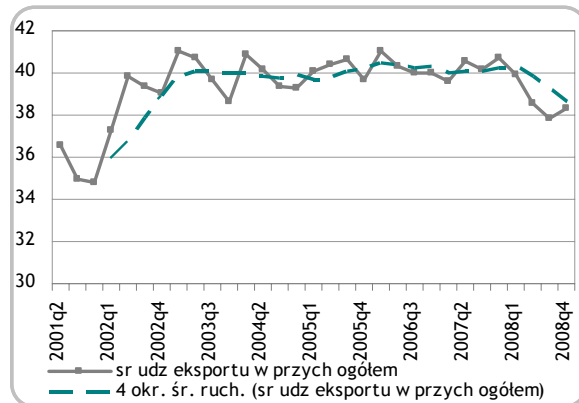

Rys. 130 Średni udział importu zaopatrzeniowego w kosztach oraz odsetek respondentów korzystających z importu (prawa oś)

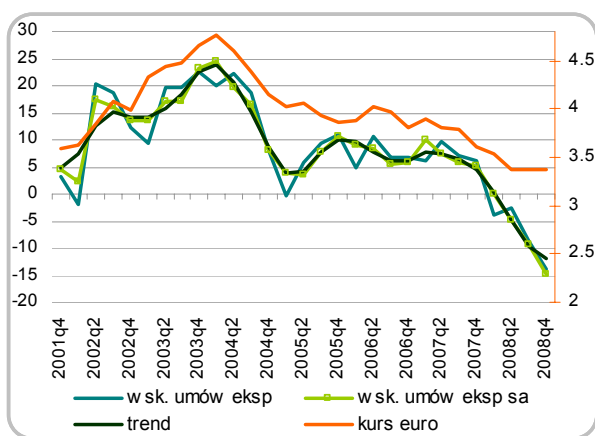
¹⁴ Nieopłacalność rozumiana jako cena*kurs niepokrywające kosztów produkcji i pozostałych kosztów związanych z eksportem towaru.

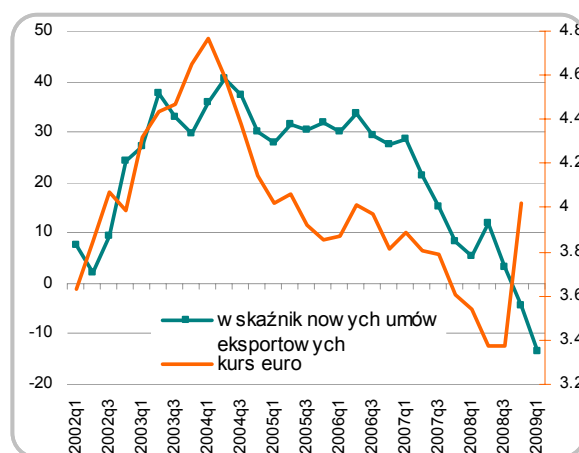
Rys. 131 Odsetek eksporterów w próbie oraz odsetek podmiotów, których wielkość eksportu przekracza 50% przychodów ogółem (prawa oś)

Rys. 132 Udział eksportu w przychodach ogółem w grupie eksporterów-oraz trend (uzyskany metodą średniej ruchomej 4-okr) (dane w %)

Rys. 133 Wskaźnik umów eksportowych (saldo odpowiedzi), wskaźnik odsezonowany, trend wskaźnika oraz rzeczywisty kurs euro (prawa oś).

Rys. 134 Wskaźnik prognoz nowych umów eksportowych (saldo odpowiedzi) oraz rzeczywisty kurs euro

I.13. Ceny i marże

Oczekiwania inflacyjne uległy osłabieniu - ankietowane przedsiębiorstwa oczekują nieco niższej inflacji w ciągu najbliższego roku niż w okresie ostatnich 12 miesięcy - więcej firm prognozuje spadek dynamiki cen towarów i usług niż jej wzrost.

W I kw. 2009 r. tempo wzrostu cen surowców i materiałów zdaniem ankietowanych utrzyma się na poziomie zbliżonym do poprzedniego kwartału. Natomiast dynamika cen produktów i usług oferowanych przez respondentów obniży się względem poprzedniego kwartału.

W I kw. 2009 r. wzrostu dynamiki cen można oczekiwać w usługach i handlu. W przemyśle dynamika cen stabilizuje się, na co składa się malejąca dynamika cen w sekcji Przetwórstwo przemysłowe i szybszy wzrost cen w energetyce. Budownictwo nie planuje się zwiększać cen.

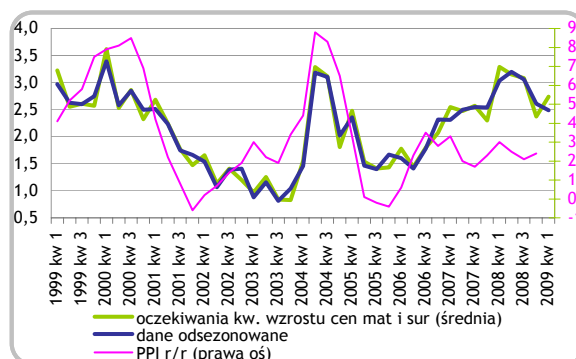
W IV kw. 2008 r. odnotowano spadek marż na sprzedaży krajowej, na co złożył się spadek marż w sekcji Przetwórstwo przemysłowe i Transport oraz wzrost marż w usługach i budownictwie. Na skutek deprecjacji złotego poprawiły się wyraźnie kw/kw marże na sprzedaży zagranicznej (są one wciąż niższe niż w poprzednim roku). Poprawa objęła Przetwórstwo przemysłowe oraz handel.

PROGNOZY CEN SUROWCÓW I MATERIAŁÓW ORAZ CEN WYROBÓW WŁASNYCH

W I kw. 2009 r. przedsiębiorstwa oczekują utrzymania się dynamiki cen surowców i materiałów wykorzystywanych do produkcji na poziomie z ubiegłego kwartału (ale nieco poziomu sprzed roku). Oczekiwania kształtują się na poziomie 2,5% (o 0,1 pp. mniej w IV kw. i o 0,5 pp. mniej niż co rok wcześniej - dane po korekcie sezonowej - por. Rys. 135).

Planowane na I kw. br. podwyżki cen wyrobów i usług wyniosą średnio 1,5%, tj. o 0,2 pp. mniej niż w poprzednim kwartale i o 0,9 pp. mniej niż rok wcześniej (dane po korekcie sezonowej, por. Rys. 136.)

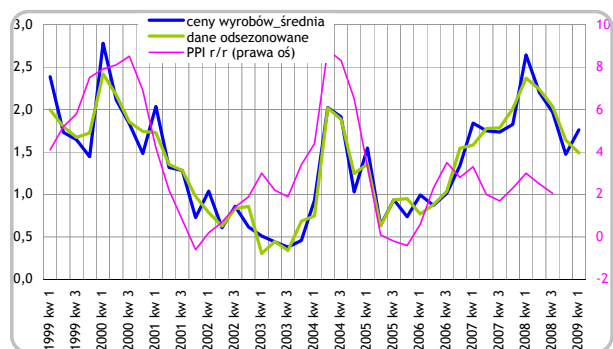
W I kw. 2009 r. podwyżki cen wyrobów i usług planuje mniej niż połowa respondentów, po uwzględnieniu sezonowości odsetek przedsiębiorstw zamierzających dokonać podwyżek czwarty kwartał z rzędu spada (o 16,6 pp. w relacji z rekordowym I kw. 2008 r. - por. Rys. 137)¹⁵. Wskaźnik

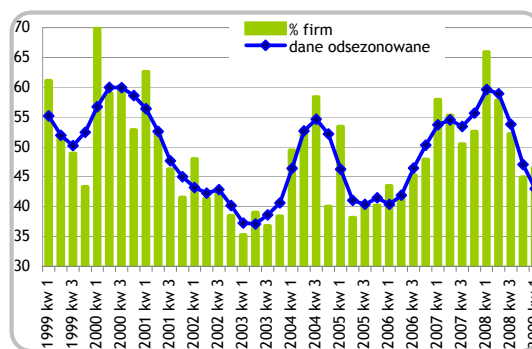
Rys. 135 Kwartalne prognozy wzrostu cen surowców i materiałów wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa (średnia) oraz wskaźnik PPI (kw. do analog. kw. roku poprzedniego)

¹⁵ Odsetek ten liczony jest jako iloraz odpowiedzi firm prognozujących wzrost cen swoich wyrobów i usług i liczności grupy przedsiębiorstw, które odpowiedziały na dane pytanie (przy czym odsetek „braku odpowiedzi” waha się w granicach 10-15% w różnych kwartałach).

informujący o zasięgu podwyżek (WPC¹⁶) spadł w relacji do poprzedniego kwartału (z 40,0% do 29,2%) oraz w relacji rocznej (o 29 pp.).

Rys. 136 Kwartalne prognozy wzrostu cen sprzedawanych przez przedsiębiorstwa towarów i usług, trend oraz wskaźnik PPI (r/r) - prawa oś

Rys. 137 Odsetek przedsiębiorstw planujących podwyższyć ceny na oferowane przez siebie towary i usługi

PROGNOZY CEN WYROBÓW WŁASNYCH - ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

- W sekcji Budownictwo ceny nie będą rosły (w poprzednim kwartale plany zakładały 1,1% wzrost, w I kw. br. średnia podwyżka wynosi 0). Firmy budowlane odnotowały najsilniejszy spadek zasięgu podwyżek (wskaźnik informujący o zasięgu podwyżek (WPC) obniżył się do 8,5% z 33,9% w IV kw. 2008 r. i 68,3% rok wcześniej).
- W przemyśle średni wzrost cen utrzyma się na poziomie zbliżonym do pop. kw. Przy czym w energetyce przewidywane podwyżki będą wyższe niż w IV kw.br. (wzrost z 2,6% do 7,5%). Natomiast w sekcji Przetwórstwo przemysłowe dynamika cen spadnie (średni planowany wzrost cen zmniejszył się z 1,2% do 0,9%; zaś wskaźnik WPC spadł o 10 pp. kw/kw).
- Bardziej będą rosły ceny w usługach (średnia wzrosła z 1,6% do 2,4%). Wzrost wskaźnika prognoz cen miał miejsce przede wszystkim w sekcji Obsługa nieruchomości (z 0,8% do 2,6%) i w handlu (z 2,1% do 2,7%). W handlu zasięg podwyżek cen nadal będzie duży (WPC wyniósł 52,5%).
- Respondenci prognozujący poprawę sytuacji ekonomicznej w I kw. 2008 r. planują podwyżki cen wyrobów częściej i znaczniejsze (średnia planowanych podwyżek cen wynosi 1,9%, WPC -38,2%) niż firmy obawiające się pogorszenia kondycji, które przewidują spadek cen - średnio o 0,1%. Wskaźnik podwyżek cen netto¹⁷ osiąga w całym okresie badań znacznie wyższe wartości w grupie firm prognozujących poprawę sytuacji ekonomicznej niż jej pogorszenie (por. Rys. 140).
- Przedsiębiorstwa nieeksportujące będą w I kw. 2009 r. w większym stopniu podnosić ceny niż eksporterzy. Zarówno prognozy wzrostu poziomu cen, jak i zasięg podwyżek cen są wyższe (i rosnące) w firmach, których działalność skierowana jest na rynek krajowy, zaś malejące i niższe u eksporterów - por. Rys. 145. W I kw. 2009 r. średni wzrost cen w grupie nieeksporterów wyniesie 3% (wzrost o 1,2 pp. kw/kw), podczas gdy eksporterzy prognozują podwyżki

¹⁶ WPC to jest saldo prognoz zmian cen (podwyżki minus obniżki) wyrobów i usług

¹⁷ Wskaźnik podwyżek cen netto liczony jest jako różnica między odsetkiem przedsiębiorstw prognozujących wyższe podwyżki cen wyrobów własnych niż cen materiałów i surowców a procentem podmiotów, których planowane podwyżki cen wyrobów nie pokrywają oczekiwanych zmian cen materiałów i surowców.

rzędu 0,9% (spadek o 0,4 pp.). Także częstość podwyżek cen będzie wyższa w przedsiębiorstwach nieeksportujących - wskaźnik WPC wynosi tu 43,7%, a jego spadek, widoczny od początku 2008 r., wyhamował (wzrost o 1 pp. kw/kw), podczas gdy dla eksporterów jest to 24,2%, co oznacza spadek o 13 pp. kw/kw.

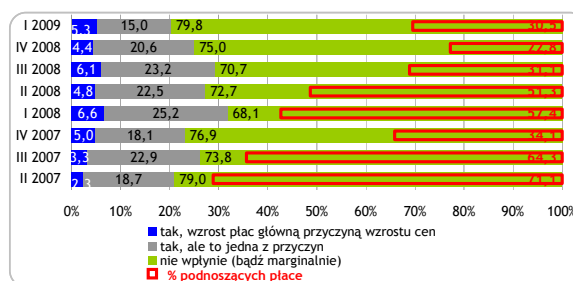
- W grupie wyspecjalizowanych eksporterów spadek dynamiki cen będzie silniejszy niż w przedsiębiorstwach z niewielkim udziałem eksportu w przychodach. W I kw. br. wyspecjalizowani eksporterzy z sekcji Przetwórstwo przemysłowe planują podnieść ceny średnio o 0,1% (w IV kw. 2008 r. - o 1,3%), zaś eksporterzy niewyspecjalizowani podwyższą ceny średnio o 1,3% (2,7% w poprzednim kwartale).

CZYNNIKI ODDZIAŁUJĄCE NA ZMIANY CEN

Problem wysokich kosztów działalności (w tym cen surowców, materiałów i paliw) stracił na znaczeniu wśród barier rozwoju przedsiębiorstw¹⁸. Jednakże prognozy na I kw. 2009 r. potwierdzają nadal wyraźny wpływ wzrostu cen surowców i materiałów na ceny własne przedsiębiorstw (por. Rys. 146). W przypadku oczekiwanego wzrostu cen surowców 67,9% respondentów deklaruje przeniesienie wzrostu tych cen na ceny swoich wyrobów, a 24,4% przedsiębiorstw pozostawi ceny wyrobów na niezmiennym poziomie (por. Tab. 6). Zdecydowana większość firm, które nie spodziewają się zmian cen surowców nie zamierza też zmieniać cen własnych. Utrzymuje się pewna, choć o zmniejszającej się sile, asymetria reakcji przedsiębiorstw na wzrost i spadek cen surowców: spadek cen surowców jest nieco rzadziej przenoszony na ceny własne niż wzrost cen, a w 13% przypadków firmy decydują się na wzrost cen swoich produktów, pomimo spadku cen surowców.

Skala wpływu planowanego wzrostu płac na zmiany cen wyrobów zmniejszyła się (por. Rys. 138). W I kw. 2009 r. spadł odsetek przedsiębiorstw deklarujących, że wzrost wynagrodzeń ma wpływ na ceny. Zdaniem 80% przedsiębiorstw, które zamierzają w I kw. 2009 r. podwyższyć wynagrodzenia (co stanowi 24% próby) wzrost płac nie wpłynie na zmiany cen, bądź wpływ ten będzie marginalny; poziom wynagrodzeń będzie wpłynął na kształtowanie się cen w 20% firm, które przewidują podwyżki wynagrodzeń (poprzednio w 25%).

Wynagrodzenia będą zasadniczą przyczyną spodziewanych podwyżek cen w 5,3% przedsiębiorstw (czyli 1,6% całej próby), czyli o 0,9 pp. więcej niż poprzednio. Największy wpływ na ceny ma wzrost wynagrodzeń w przedsiębiorstwach usługowych (por. Rys. 141). W przemyśle przetwórczym 18,2% przedsiębiorstw podwyższających wynagrodzenia podniesie też wskutek tego ceny, ale w tym tylko w 1,8% firm będzie to główny czynnik wzrostu.

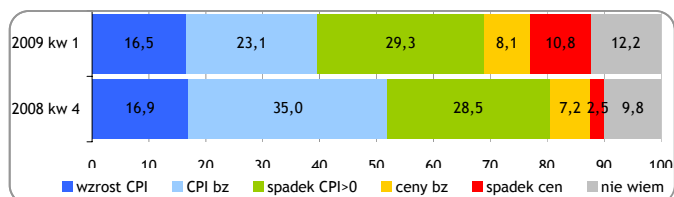

Rys. 138 Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy w najbliższym kwartale zmiany wynagrodzeń będą miały wpływ na ceny produktów i (lub) usług oferowanych przez przedsiębiorstwo?” - próba ograniczona do przedsiębiorstw, które podniosą płace - wielkość podgrupy oznaczona czerwono

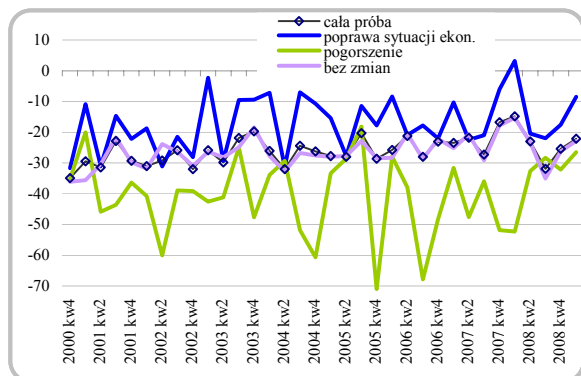
¹⁸ W odpowiedzi na pyt. otwarte o bariery rozwoju

OCZEKIWANIA ZMIAN CPI

Oczekiwania inflacyjne uległy osłabieniu. W I kw. 2009 r. wzrostu inflacji w ciągu najbliższego roku spodziewa się 69% respondentów, wobec 80% w kw. pop. (por. Rys. 139), zaś spadek cen prognozuje prawie 11% firm, czyli ponad 4-krotnie więcej niż w pop. kw. 23% przedsiębiorstw oczekuje utrzymania inflacji na poziomie zbliżonym do obecnego (35% w pop. kw.), prognozy szybszego oraz wolniejszego wzrostu CPI ustabilizowały się (odpowiednio ok. 17% oraz 29%, tak jak w pop. kw.).

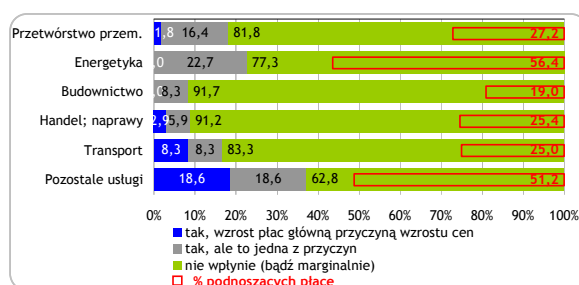
Rys. 139 Prognozy rocznych zmian wskaźnika CPI w relacji do kwartału poprzedniego

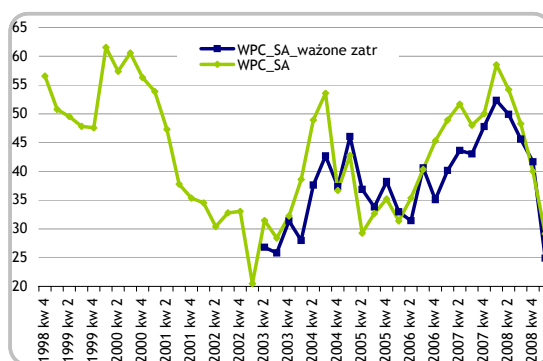
Rys. 140 Różnica między odsetkiem przedsiębiorstw prognozujących wyższe podwyżki cen wyrobów niż cen materiałów i surowców a procentem podmiotów, których planowane podwyżki cen wyrobów nie pokryją oczekiwanych zmian cen materiałów w całej populacji oraz w podziale wg prognoz zmian sytuacji ekonomicznej

Tab. 6 Prognozowane przez przedsiębiorstwa zmiany cen nabywanych surowców i materiałów w I kw. 2009 r. a ceny sprzedawanych wyrobów i usług (dane w procentach)

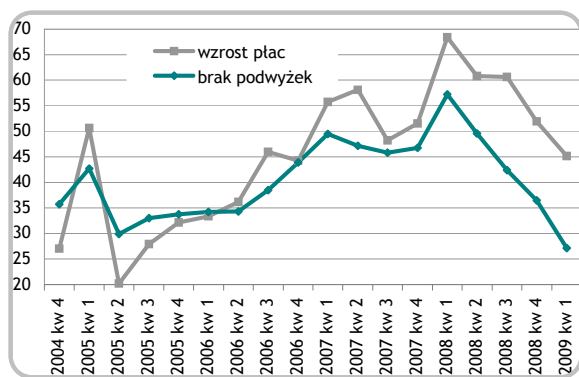
zmiany cen surowców	zmiany cen wyrobów		
	spadek	bez zmian	wzrost
spadek	64,9	22,3	12,8
bez zmian	7,5	84,3	8,2
wzrost	7,7	24,4	67,9

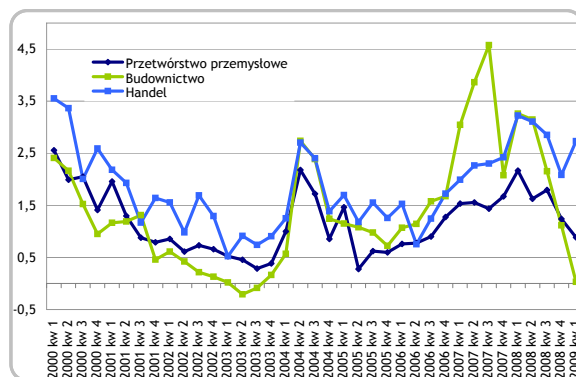
Rys. 141 Rozkład odpowiedzi na pytanie o wpływ płac na ceny w IV kw. 2008 r. - próba ograniczona do przedsiębiorstw, które podniosą płace - wielkość podgrupy oznaczona czerwono

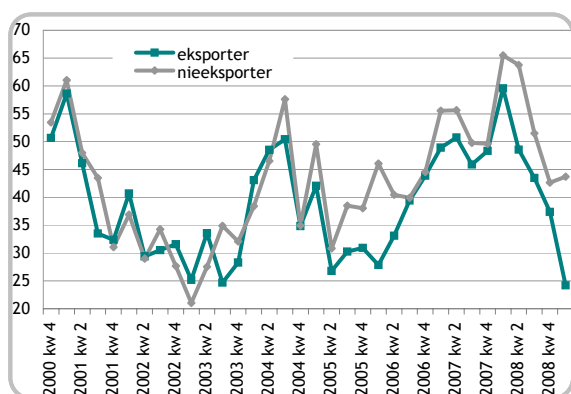
Rys. 142 Wskaźnik WPC (saldo prognoz zmian cen wyrobów i usług)

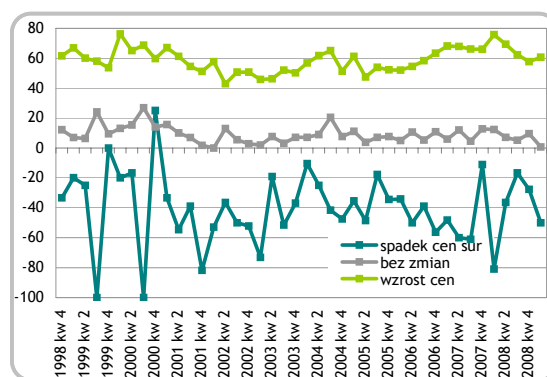
Rys. 143 Wskaźnik prognoz zmian cen wyrobów i usług WPC w podziale wg prognoz podwyżek płac w przedsiębiorstwie

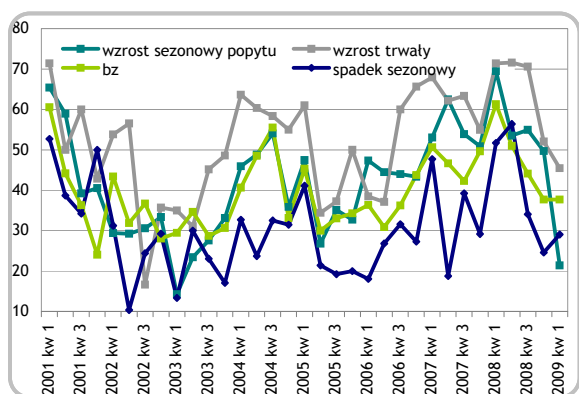
Rys. 144 Kwartalne prognozy wzrostu cen sprzedawanych przez przedsiębiorstwa towarów i usług w przetwórstwie przemysłowym, w sekcji Handel i naprawy oraz Budownictwo

Rys. 145 Wskaźnik WPC w podziale na eksporterów i nieeksporterów

Rys. 146 Wskaźnik prognoz zmian cen WPC wśród przedsiębiorstw prognozujących wzrost, spadek lub brak zmian cen nabywanych surowców i materiałów

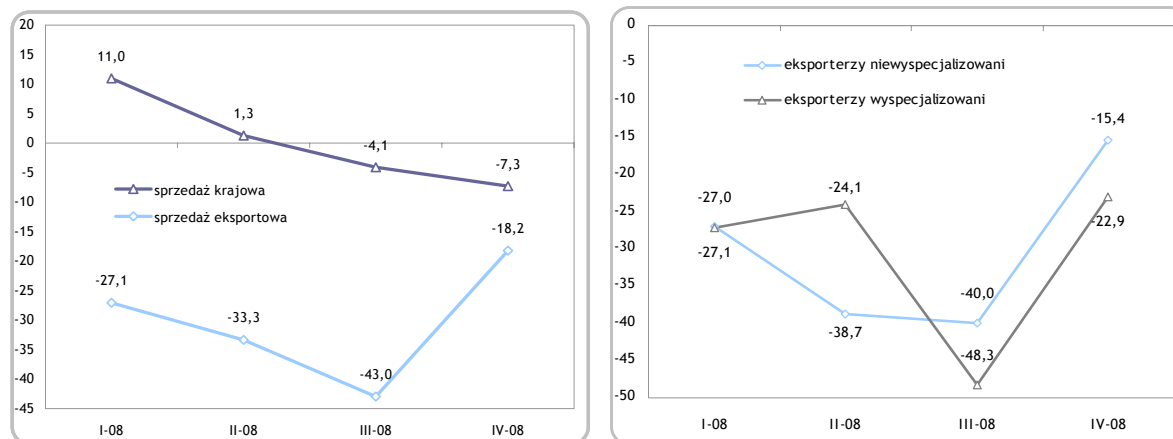

Rys. 147 Wskaźnik WPC a przewidywane zmiany zapotrzebowania na produkty przedsiębiorstwa

MARŻE NA SPRZEDAŻY KRAJOWEJ I ZAGRANICZNEJ

W IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwa poinformowały o dalszym spadku marż na sprzedaży krajowej (por. Rys. 148). Zachowanie się marż było jednak zróżnicowane w poszczególnych sekcjach PKD (por. Rys. 149). I tak, spadek marż odnotowano głównie w sekcji Przetwórstwo przemysłowe, handel, transport i obsługa nieruchomości. O wzroście marż poinformowało zaś Górnictwo i kopalnictwo, energetyka i pozostałe firmy usługowe. W budownictwie odsetek firm, które odnotowały wzrost marż co prawda zmniejszył się w stosunku do poprzedniego kwartału, jed-

nak w tej grupie wciąż było więcej przedsiębiorstw, w których marże wzrosły niż firm, w których marże zmniejszyły się w ciągu roku.

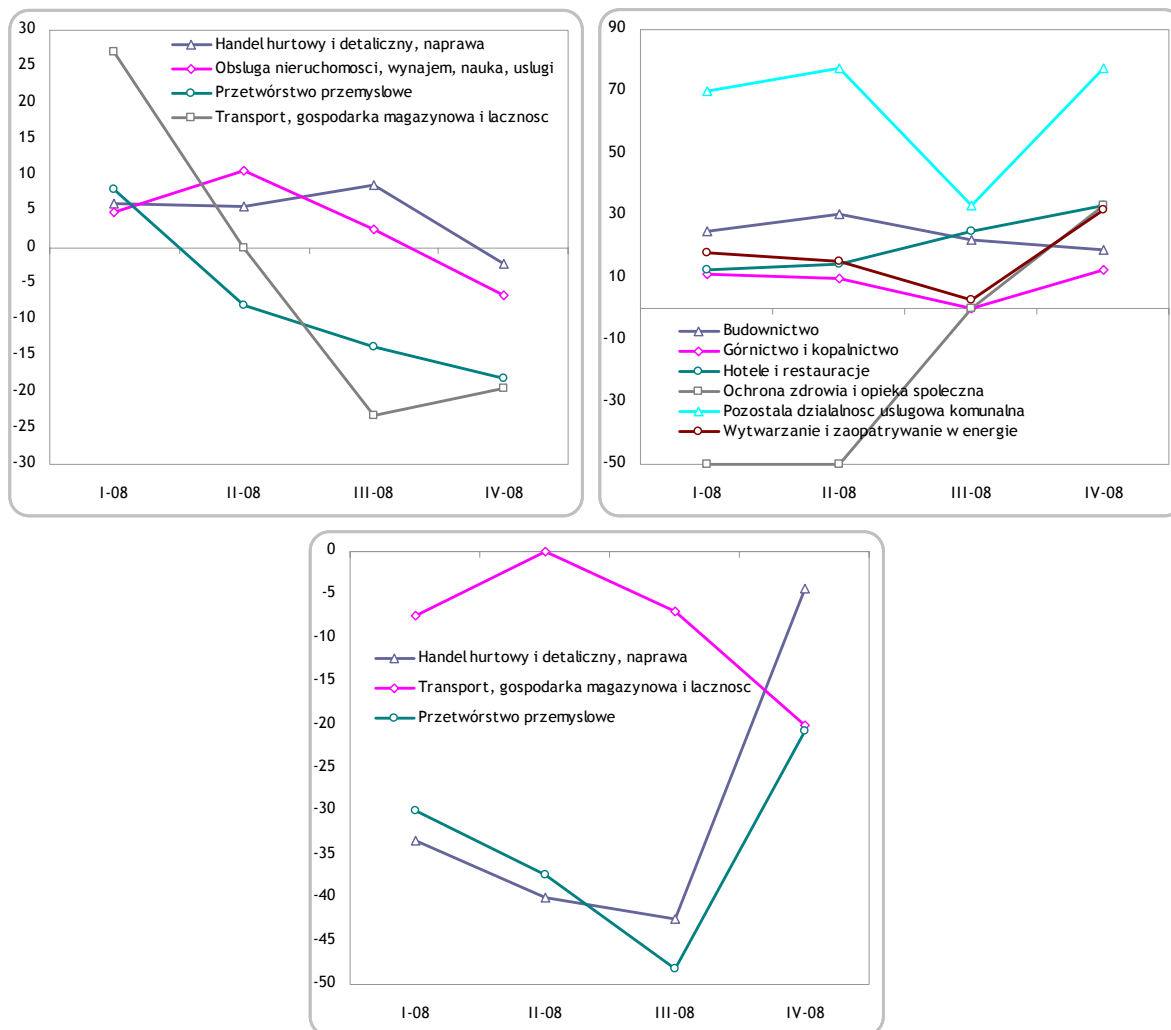
Rys. 148 Zmiany marż na sprzedaży krajowej i zagranicznej (na rys. zmiany marż prezentowane są w postaci wskaźników wyliczonych wg formuły: odsetek przedsiębiorstw deklarujących wzrost marż minus odsetek przedsiębiorstw deklarujących spadek marż)

W IV kw. 2008 r. marże na sprzedaży zagranicznej były wyższe niż w poprzednim kwartale, choć nadal niższe niż w IV kw. 2007 r. Dzięki deprecjacji złotego odsetek firm, w których marże zmniejszyły się obniżył się z 55% w III kw. 2008 r. do 40% w IV kw. 2008 r.; odsetek firm, w których marże wzrosły wzrósł - z 13% do 23%. Poprawę odnotowano głównie w sekcji Przetwórstwo przemysłowe oraz w handlu; dalszy spadek marż eksportowych miał miejsce w transporcie.

Za spadek marży na rynku krajowym odpowiedzialny był w głównej mierze wzrost cen czynników wytwórczych: surowców i materiałów oraz nieco rzadziej wynagrodzeń (w sumie powody te wymieniło 39% firm), a następnie malejący bądź niski popyt (27% wskazań), nasilenie się lub bardziej agresywne działania konkurencji (17%) oraz konieczność obniżenia cen na produkty lub/i usługi własne (13%). Zwiększyć marżę udało się przedsiębiorstwom dzięki podniesieniu cen na wyroby własne (30% wskazań), za sprawą obniżenia kosztów produkcji lub spadku cen surowców (19%) oraz dzięki rosnącej produkcji (14%).

Z kolei zaś marże eksportowe zmniejszyły się w przeważającej większości w wyniku niekorzystnych zmian kursu walutowego (44% wskazań), wzrostu cen surowców i płac (27%) oraz spadkowi popytu (19%). Zwiększyć marżę na sprzedaży zagranicznej udało się dzięki korzystnemu kształtowaniu się kursu walutowego (64%), podwyższeniu cen na produkty własne (14%) oraz zwiększeniu popytu (9%).

Kolejny kwartał z rzędu zmiany technologiczne i organizacyjne były tylko sporadycznie wymieniane przez respondentów wśród przyczyn zmiany marż.

Rys. 149 Zmiany marż na sprzedaży krajowej (górny rząd) i zagranicznej (dolny rys.) w sekcjach PKD (na rys. zmiany marż prezentowane są w postaci wskaźników wyliczonych wg formuły: odsetek przedsiębiorstw deklarujących wzrost marż minus odsetek przedsiębiorstw deklarujących spadek marż)

Barierzy rozwoju - wybrane problemy

Tab. 7 Bariery rozwoju¹⁹ (w tabeli wyróżniono momenty, w którym wskaźniki przyjmują maksymalne wartości w okresie badania)

częstotliwość pojawiania się problemów zgłoszonych w:	niski popyt	zła koniunktura, kryzys	kursy walutowe, w tym wahania	wzrost cen surowców i materiałów	zatory płatnicze, problemy z płynnością	duża, rosnąca konkurencja	niejasne przepisy, zmiany prawa	wysoka cena kredytu
wartości maksymalne w historii badań ankietowych	28,2	21,6	26,8	17,5	21,2	21,2	17,2	18,5
I kw. 2006 r.	9,7	2,5	18,9	6,4	5,3	9,8	7,0	1,2
II kw. 2006 r.	8,9	2,8	16,6	10,5	5,3	9,9	8,6	1,3
III kw. 2006 r.	7,0	1,0	11,2	10,1	6,1	8,2	7,0	1,4
IV kw. 2006 r.	5,9	1,5	15,2	9,8	5,9	9,0	8,5	0,8
I kw. 2007 r.	5,3	0,9	10,7	9,7	4,9	7,2	7,6	0,8
II kw. 2007 r.	4,3	1,4	10,6	10,1	4,1	5,4	4,8	1,9
III kw. 2007 r.	5,1	1,0	10,4	9,9	6,5	7,1	5,7	4,1
IV kw. 2007 r.	5,8	1,3	15,0	11,3	5,1	6,9	5,3	3,1
I kw. 2008 r.	7,8	1,1	17,7	14,7	4,9	6,7	6,1	4,4
II kw. 2008 r.	7,8	2,5	15,5	17,5	5,7	5,7	5,0	4,1
III kw. 2008 r.	13,1	4,5	16,6	16,9	5,1	7,8	4,3	3,4
IV kw. 2008 r.	20,8	12,9	10,3	7,2	7,2	6,2	4,5	3,8

OPRACOWANIE:

M. GRADZEWICZ

Z. JANKIEWICZ

P. POPOWSKI

K. PUCHALSKA - KIERUJĄCA TEMATEM

A. SAWICKA

I. TYMOCZKO

AKCEPTOWAŁ:

Z. ŻÓLKIEWSKI

¹⁹ Wskaźniki barier rozwoju wyznaczono w oparciu o udział przedsiębiorstw informujących o istnieniu danego rodzaju problemu w liczbie wszystkich przedsiębiorstw biorących udział w ankiecie (również tych firm, które nie udzieliły żadnej odpowiedzi na pytanie o bariery rozwoju)

ANEKS 1 - UWAGI METODOLOGICZNE

1. Prezentowane opracowanie przedstawia oceny ankietowanych przez NBP przedsiębiorstw w IV kw. 2008 r. i przewidywania na I kw. 2009 r.
2. W grudniu 2008 r. w szybkim monitoringu NBP wzięło udział 843 podmioty wybrane z terenu całego kraju. Były to przedsiębiorstwa z sektora niefinansowego, reprezentujące wszystkie sekcje PKD, poza rolnictwem, leśnictwem i rybołówstwem, oba sektory własności, przedsiębiorstwa z sektora MSP oraz duże jednostki.
3. Ze względu na przewagę w próbie przedsiębiorstw dużych, za którą jednak przemawia silna koncentracja zjawisk makroekonomicznych, wyniki badań ankietowych należy traktować z pewną ostrożnością.
4. W opracowaniu wykorzystano następujące przekroje klasyfikacyjne:
  - wg rodzajów działalności PKD
  - wg sektorów własności: sektor publiczny, sektor prywatny oraz pięciu form własności
  - wg klas wielkości zatrudnienia: od 1 do 49 zatrudnionych, od 50 do 249, od 250 do 499, od 500 do 1999 oraz 2000 i więcej osób.
  - wg klas wielkości zatrudnienia(2): sektor MSP (do 249 pracujących) i duże przedsiębiorstwa (250 i więcej pracowników)
  - wg przeznaczenia oferowanych przez przedsiębiorstwa produktów: przedsiębiorstwa oferujące dobra inwestycyjne (działy PKD: 29, 30, 33, 34, 35), zaopatrzeniowe (170, 171, 172, 173, 20, 21, 23, 241, 242, 243, 246, 247, 25, 26, 27, 28, 31) oraz konsumpcyjne (działy 15, 16, 174, 175, 176, 177, 18, 19, 22, 244, 245, 32, 36).
5. Podstawową metodą konstrukcji prezentowanych w raporcie wskaźników jest różnica między procentem odpowiedzi korzystnych i niekorzystnych dla sytuacji przedsiębiorstw. Wskaźniki te przyjmują wartości z przedziału od +100 do -100. Ujemne wyniki należy interpretować jako pogorszenie się stanu koniunktury, natomiast dodatnie jako jego poprawę,
6. Ilekroć pod tabelą bądź rysunkiem nie pojawia się informacja odnośnie źródła danych, należy rozumieć, że źródłem informacji jest wtedy szybki monitoring NBP.
7. Dla oznaczenia wskaźników wyrównanych sezonowo zastosowano skrót „SA”, pochodzący od ang. wyrażenia *seasonally adjusted*.

ANEKS 2 - FORMULARZ BADANIA ANKIETOWEGO

SZYBKI MONITORING NBP

PROGNOZY NA I KW. 2009 R.

str. 1

PKD (5 znaków): FW (forma własności, 3 znaki):

Czy przedsiębiorstwo jest eksporterem (sprzedaje swoje produkty poza granicami kraju)? [tak / nie]

1. Proszę podać liczbę osób zatrudnionych w przedsiębiorstwie na dzień 1 XII 2008 r.:	<input type="text"/>
2. Przedsiębiorstwo przewiduje, że w I kw. 2009 r. popyt (zapotrzebowanie) na jego produkty w stosunku do IVkw. 2008 r.:	<input type="text"/>
a. wyraźnie wzrosnie - głównie jako efekt typowego dla przedsiębiorstwa w tym okresie (sezonowego) wzrostu zapotrzebowania na jego produkty	
b. wyraźnie wzrosnie - głównie w następstwie trwale obserwowanego wzrostu zapotrzebowania na produkty przedsiębiorstwa	
c. pozostanie bez zmian lub ulegnie niewielkim zmianom	
d. wyraźnie spadnie - ale zjawisko to ma charakter sezonowy i obserwowane jest zawsze w tym okresie	
e. wyraźnie spadnie - w wyniku trwale obserwowanego spadku zapotrzebowania na produkty przedsiębiorstwa	
3. W I kw. 2009 r. przedsiębiorstwo oczekuje:	<input type="text"/>
a. wzrostu liczby zamówień	
b. spadku liczby zamówień	
c. utrzymania się podobnej liczby zamówień	
d. nie dotyczy	
4. Czy w okresie w I kw. 2009 r. przedsiębiorstwo przewiduje istotne zmiany w zakresie:	<input type="text"/>
a. poziomu produkcji (wzrost / bez zmian / spadek)	
b. poziomu zatrudnienia (wzrost / bez zmian / spadek)	
c. programów inwestycyjnych rozpoczętych przed dniem wypełniania ankiety i realizowanych obecnie (rezygnacja / redukcja / bez zmian (inwestycje będą kontynuowane) / wzrost / nie dotyczy (brak inwestycji)/zakonczenie zgodnie z planami)	
5. Czy w przedsiębiorstwie występują następujące zjawiska? (TAK/NIE):	<input type="text"/>
a. problemy z pozyskaniem nowych pracowników	
b. zwiększony odpływ/rezygnacja z pracy pracowników	
c. brak pełnej obsady stanowisk (wakaty)	
6. Czy w I kw. 2009 r. przedsiębiorstwo planuje:	<input type="text"/>
a. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych głównie kredytem bankowym	
b. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych głównie środkami własnymi	
c. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansow. głównie pozabankowymi środkami obcymi	
d. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych w inny sposób	
e. przedsiębiorstwo nie planuje podjęcia takich działań	
7. Czy przedsiębiorstwo planuje w 2009 r. rozpoczęcie istotnych ze swojego punktu widzenia inwestycji?:	<input type="text"/>
a. tak	
b. nie, przedsiębiorstwo dysponuje wystarczającym potencjałem wytwórczym	
c. nie, przewidywany popyt na produkty przedsiębiorstwa jest zbyt niski lub obniży się	
d. nie, koszty inwestycji byłyby zbyt wysokie	
e. nie, nie planuje inwestycji z innych przyczyn niż wymienione powyżej	
8. Jaki jest główny cel planowanych na 2009 r. inwestycji?:	<input type="text"/>
a. zwiększenie potencjału wytwórczego	
b. unowocześnienie technologii - zmniejszenia kosztów produkcji	
c. wymiana lub remont używanego majątku, remont budynków fabrycznych lub/i biurowych	
d. inne cele	
9. Jaki jest stopień wykorzystania mocy produkcyjnych w przedsiębiorstwie (w %):	<input type="text"/>
10. Jaki jest obecnie stan zapasów produktów gotowych w przedsiębiorstwie?:	<input type="text"/>
a. zbyt duży	
b. wystarczający	
c. zbyt mały	
d. nie dotyczy	
11. Przedsiębiorstwo przewiduje, że:	<input type="text"/>
a. ceny sprzedawanych wyrobów i usług w I kw. 2009 r. (w relacji do stanu na dzień 30 XII br.) wzrosną/spadną o ...%	

str. 2

b. ceny nabywanych przez przedsiębiorstwo surowców i materiałów w I kw. 2009 r. (w relacji jw.) wzrosła/spadła o ...%		
c. w październiku br. wskaźnik CPI (inflacja) wyniósł 4,2% w relacji rocznej. Zdaniem przedsiębiorstwa w ciągu najbliższych 12 miesięcy ceny: (1) będą rosły szybciej niż dotychczas; (2) będą rosły w tym samym tempie; (3) będą rosły wolniej; (4) pozostaną bez zmian; (5) spadną; (6) nie wiem		
12. Czy w IV kw. br. w relacji do IV kw. ub.r. nastąpiły zmiany marży zysku brutto ze sprzedaży głównego produktu/grupy produktów i/lub usług oferowanych przez przedsiębiorstwo na rynku krajowym oraz na rynku zagranicznym?:		rynek krajowy
a. marża znacząco wzrosła b. marża nieznacznie wzrosła c. marża nie zmieniła się d. marża nieznacznie spadła e. marża znacząco spadła f. nie dotyczy		rynek zagraniczny
13. Proszę podać, co było głównym powodem zmiany marży zysku na tych rynkach?:		
rynek krajowy		
rynek zagraniczny		
14. Czy w zakresie obsługi zadłużenia kredytowego:		
a. przedsiębiorstwo nie ma problemów z tą obsługą i w najbliższym kwartale nie przewiduje takich problemów b. przedsiębiorstwo nie ma takich problemów, ale przewiduje pojawienie się ich w najbliższym kwartale c. przedsiębiorstwo boryka się z takimi problemami, ale przewiduje zmniejszenie ich skali w najbliższym kwartale d. przedsiębiorstwo boryka się z takimi problemami i nie przewiduje poprawy tej sytuacji e. przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytu		
15. Czy w IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwo miało problemy z terminowym regulowaniem zobowiązań pozabankowych?:		
a. nie, nigdy b. tak, sporadycznie c. tak, często		
16. Czy w IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwo miało problemy z utrzymaniem płynności finansowej (często / sporadycznie / nie miało)?:		
17. Jak przedsiębiorstwo ocenia wielkość środków pieniężnych i innych aktywów pieniężnych w relacji do swoich potrzeb bieżących?:		
a. środki pieniężne w całości wykorzystywane są na potrzeby bieżące przedsiębiorstwa b. środki pieniężne nieznacznie przewyższają potrzeby bieżące przedsiębiorstwa c. środki pieniężne wyraźnie przewyższają potrzeby bieżące przedsiębiorstwa		
18. Zgodnie z planami przedsiębiorstwa do końca marca 2009 r. zadłużenie z tytułu kredytów bankowych w relacji do stanu na dzień 30 XII 2009 r.:		
a. znacząco wzrosło b. powiększy się w niewielkim stopniu c. pozostanie na niezmiennym poziomie d. zmniejszy się w niewielkim stopniu e. ulegnie wyraźnemu obniżeniu f. nie dotyczy (przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytów bankowych)		
19. Jaka jest struktura finansowania działalności bieżącej w przedsiębiorstwie (w %)?:		
a. kredyt bankowy w złotych		
b. kredyt bankowy denominowany w walutach obcych		
c. kredyt zagraniczny		
d. środki i fundusze własne		
e. zobowiązania wobec budżetu, ZUS		
f. zobowiązania z tytułu dostaw i usług		
g. inne źródła		

str. 3

20. Czy w IV kw. br. przedsiębiorstwu odmówiono udzielenia kredytu bankowego?:	
a. tak, z powodu braku (pogorszenia się) zdolności kredytowej b. tak, ponieważ przedsiębiorstwo nie miało odpowiednich zabezpieczeń c. tak, z przyczyn innych niż wymienione w podpunkcie a) i b) d. nie, przedsiębiorstwo otrzymało kredyt w IV kw. e. nie, przedsiębiorstwo nie ubiegało się o kredyt w IV kw.	
21. Proszę podać przeciętną stopę procentową dla kredytów bankowych, jaka była naliczana od zadłużenia przedsiębiorstwa w IV kw. 2008 r. (proszę podać łączną stawkę tj. stopę referencyjną dla kredytu /WIBOR, LIBOR, EURIBOR, itd./ powiększoną o marżę):	
a. w przypadku złotówkowego kredytu krótkoterminowego (do 1 roku)	
b. w przypadku złotówkowego kredytu długoterminowego (powyżej 1 roku)	
c. w przypadku dewizowego kredytu krótkoterminowego (do 1 roku)	
d. w przypadku dewizowego kredytu długoterminowego (powyżej 1 roku)	
22. W odniesieniu do obecnej ceny kredytu bankowego, przedsiębiorstwo przewiduje, że do końca marca 2009 r.:	
a. nastąpi spadek oprocentowania (tzn. ceny po jakiej przedsiębiorstwo może uzyskać kredyt) b. nastąpi wzrost oprocentowania c. oprocentowanie kredytów bankowych nie ulegnie zmianie d. przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytu bankowego	
23-a. Proszę podać udział przychodów z eksportu w przychodach ogółem (w %):	
23-b. Proszę podać jaką część (w %) przychodów z eksportu stanowi eksport nieopłacalny (nieopłacalny rozumiany jako cena*kurs niepokrywające kosztów produkcji i pozostałych kosztów związanych z eksportem towaru)? Jeśli cała sprzedaż na eksport jest opłacalna, proszę wpisać 0:	
24. Czy w IV kw. 2008 r. w relacji do III kw. 2008 r. liczba umów eksportowych:	
a. wyraźnie wzrosła b. wyraźnie zmniejszyła się c. nie uległa większym zmianom	
25. Przedsiębiorstwo oczekuje, że wielkość eksportu w I kw. 2009 r. w porównaniu z poprzednim kwartałem:	
a. wzrośnie b. spadnie c. utrzyma się na porównywalnym poziomie	
26. Czy przedsiębiorstwo oczekuje w I kw. 2009 r. w stosunku do IV kw. br.?:	
a. wzrostu liczby nowych umów eksportowych b. zawarcia podobnej liczby nowych umów eksportowych c. spadku liczby nowych umów eksportowych	
27. Jaki jest progowy poziom kursu walutowego, przy którym eksport jest nieopłacalny (w PLN)?:	
a. dla USD	
b. dla Euro	
28. Przy jakim poziomie kursu walutowego mogą pojawić się problemy ze zbyciem wyrobów produkowanych przez przedsiębiorstwo, gdyż ceny podobnych dóbr importowanych będą wyraźnie niższe od oferowanych przez przedsiębiorstwo?:	
a. dla USD	
b. dla Euro	
29. Jaki jest udział importu zaopatrzeniowego w kosztach działalności przedsiębiorstwa (w %)? Przy braku importu należy wpisać 0:	
30-a. Czy w I kw. 2009 r. przedsiębiorstwo planuje zwiększyć płace w stosunku do poprzedniego kwartału [tak / nie]?:	
30-b. Jeśli tak, to o ile procent wzrosło przeciętne wynagrodzenie?:	

str. 4

31. Proszę ocenić, czy w I kw. 2009 r. zmiany wynagrodzeń będą miały wpływ na ceny produktów i(lub) usług oferowanych przez przedsiębiorstwo?:	
a. tak, przewidywane zmiany cen będą głównie efektem wzrostu wynagrodzeń b. tak, jedna z przyczyn zmian cen będzie wzrost wynagrodzeń c. nie, wzrost wynagrodzeń nie wpłynie na zmiany cen bądź wpływ ten będzie marginalny d. nie, przedsiębiorstwo nie planuje wzrostu wynagrodzeń w I kw. 2009 r.	
32. Prosimy ocenić relację wzrostu płac oraz wydajności pracy (mierzonej wielkością wartości dodanej, przypadającej na 1 zatrudnionego) w przedsiębiorstwie w IV kw. br. (zmiany w stosunku do IV kw. ub.r.):	
a. płace wzrosły w większym stopniu niż wydajność pracy (także gdy wydajność nie wzrosła) b. płace wzrosły w zbliżonym stopniu co wydajność pracy c. płace wzrosły w mniejszym stopniu niż wydajność pracy d. płace nie wzrosły, natomiast zwiększyła się wydajność pracy e. płace i wydajność pracy nie wzrosły	
33. Czy w IV kw. br. w przedsiębiorstwie pojawiły się naciski płacowe ze strony pracowników?:	
a. tak, naciski te nasiliły się w stosunku do poprzedniego kwartału b. tak, ale nie są one większe niż zwykle c. nie	
34. Jak przedsiębiorstwo ocenia swoją obecną sytuację ekonomiczną, pomijając typowe dla tego okresu wahania sezonowe?:	
a. bardzo dobra b. dość dobra c. słaba d. zła (istnieją realne szanse na przetrwanie firmy, poprawę sytuacji) e. zła (należy liczyć się z likwidacją bądź upadłością firmy)	
35. Czy w I kw. 2009 r. przedsiębiorstwo przewiduje istotne zmiany swojej sytuacji ekonomicznej?:	
a. tak, nastąpi poprawa sytuacji b. tak, nastąpi pogorszenie sytuacji c. nie, sytuacja firmy nie ulegnie większym zmianom	
36. Prosimy o krótkie zasygnalizowanie problemów (ok.10 zdań), jakie w najbliższym czasie (pół roku) mogą być istotne dla kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa. Prosimy o szczególne uwzględnienie tych zagadnień, które wpływają na wielkość produkcji (możliwość jej zwiększenia, względnie powody ograniczenia skali działalności), płynność przedsiębiorstwa, zadłużenie kredytowe oraz opłacalność eksportu. W przypadku, jeśli przedsiębiorstwo nie napotyka na żadne poważniejsze trudności i nie przewiduje ich wystąpienia w podanym terminie, prosimy wpisać "brak problemów":	
37-a. Jaki był w IV kw. 2008 r. średni czas realizacji płatności (w dniach):	
a. realizowania płatności z tytułu zobowiązań wobec dostawców	
b. ściągania należności od odbiorców	
37-b. Czy w IV kw. 2008 r. w relacji do III kw. 2008 r. wydłużył się czas realizacji płatności?: (TAK/NIE)	
a. okres realizowania płatności z tytułu zobowiązań wobec dostawców	
b. okres ściągania należności od odbiorców	

38. Czy w ostatnim kwartale zmienione zostały warunki kredytowania (w relacji do ustalonych w umowie kredytowej)?: (TAK/NIE/Nie dotyczy - przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytu)				
a. skrócono okres kredytowania				
b. podniesiono marżę kredytu (część oprocentowania ponad stopę bazową - WIBOR, LIBOR)				
c. zmniejszono kwotę kredytu				
d. zwiększono pozaodsetkowe koszty kredytu (np. opłaty za wcześniejszą spłatę)				
e. zwiększono wymagane zabezpieczenie kredytu				
f. zmieniono inne warunki kredytowania, wyżej nie wymienione				
g. nie, nie zmieniono żadnego z warunków kredytowania				
39. Czy w ciągu ostatnich 4 kwartałów bank zaprzestał kredytowania przedsiębiorstwa (wymówił kredyt)?: (TAK/NIE/Nie dotyczy - przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytu)				
	I kw 2008	II kw 2008	III kw 2008	IV kw 2008
kredyt krótkoterminowy				
kredyt długoterminowy				
40. Czy efektem odmowy przyznania kredytu lub wypowiedzenia kredytowania jest lub będzie w najbliższym czasie?: (TAK/NIE/Nie dotyczy - firmie nie odmówiono kredytu lub z kredytu nie korzysta)				
a. ograniczenie działalności operacyjnej				
b. ograniczenie inwestycji (rozpoczętych bądź nowoplanowanych)				
c. zagrożenie bankructwem				
d. zwiększenie wykorzystania zobowiązań handlowych (odroczonej płatności)				
e. pojawiają się inne, niewymienione powyżej efekty odmowy lub wypowiedzenia kredytu, jakie?:				
f. odmowa kredytu i/lub jego wypowiedzenie nie będzie miało większego wpływu na działalność przedsiębiorstwa ponieważ uzyskało(-a) ono kredyt w innym banku				
g. odmowa kredytu i/lub jego wypowiedzenie nie będzie miało większego wpływu na działalność przedsiębiorstwa, choć nie uzyskało(-a) ono kredytu w innym banku				
41. Jaki będzie przewidywany wpływ zaburzeń na rynkach globalnych na sytuację przedsiębiorstwa w I kw. 2009 r.?: (TAK/NIE)				
a. brak wpływu				
b. ograniczenia po stronie popytu				
c. ograniczenia możliwości finansowania kredytem bankowym				
d. ograniczenia możliwości finansowania na rynkach zagranicznych				
e. inne skutki, jakie?:				
42. Jakie będą preferowane przez przedsiębiorstwo reakcje dostosowawcze na zaburzenia na rynkach globalnych?: (TAK/NIE)				
a. przedsiębiorstwo ograniczy produkcję				
b. przedsiębiorstwo ograniczy zatrudnienie				
c. przedsiębiorstwo obniży płace				
d. przedsiębiorstwo obniży ceny na produkty własne				
e. przedsiębiorstwo zmieni rynek(-ki) zbytu				
f. inne reakcje, jakie?:				

Raporty na temat stanu koniunktury są do pobrania ze strony internetowej NBP: www.nbp.pl, dział "Publikacje", "Analizy i badania", "Koniunktura". Zapraszamy!